

MM 126823

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พระมหากิตินันท์ สระใคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2562

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เรื่อง : บัณฑิตที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ผู้วิจัย : พระมหากิตินันท์ สระใคร

ได้รับอนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ทองสอดแสง)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ศึกษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รศักดิ์ โพธิ์สิงห์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.เนติพัฒน์ รุ้ยน้อย)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สัตยูธา เคนาภูมิ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

ชื่อเรื่อง : ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอ
ท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ผู้วิจัย : พระมหากิตินันท์ สระใคร

ปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร

ปีการศึกษา : 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน และศึกษาข้อเสนอแนะอื่นๆ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 233 คน โดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .763 สามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรได้ ร้อยละ 58.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าไปสอนหนังสือ เจ้าอาวาสควรส่งเสริมให้พระสงฆ์มีจิตอาสาและมีส่วนร่วมกับชุมชน พระสงฆ์ควรประพฤติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา พระสงฆ์ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีอิทธิพล บทบาทของพระสงฆ์ การพัฒนาชุมชน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Title : Factors Affecting the Role of Monks for Community Development in Tha Bor District, Nong Khai Province.

Author : Phramahakitinan Sakhrai

Degree : Master of Public Administration (Public Administration)
Rajabhat Maha SaraKham University

Advisor : Associate Professor Dr. Sanya Kenaphoom
Associate Professor Dr. Saovalak Kosonkittiumporn

Year : 2019

ABSTRACT

The objectives of this research were to study level of opinion about factors affecting of the role of monks for community development in Tha Bor District , Nong Khai Province. To compare of opinion and other suggesting. The study was conducted using 233 people, Sampling technique with Taro Yamane method. The research instruments was a rating - scale questionnaire. The statistics used percentage , mean , frequency , standard deviation (SD) and analysis about factors affecting of the role of monks for community development in Tha Bor District , Nong Khai Province by Multiple Linear Regression Analysis.

The results of research were as follow : (1) The overall of opinion was rated at a high level. Factors affecting of the role of monks for community development in Tha Bor District , Nong Khai Province include public mind , community organization , morale , community organization network, participation of people in the community and government support. The correlation coefficient was .763 and descriptive variation was 58.20 percentage significantly at .05 level. The study also suggested : The school should be give opportunity to the monks for teaching Buddhism. Abbot should encourage the monks should have spirits and engage with the community. The monks should be have a role model to be faith and trust , should be learning and adapt to the times.

Keywords: Factors Affecting The Role of Monks Community Development

Major Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.สัตยา เคนาภูมิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. ภักดี โพธิ์สิงห์ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.เนติพัฒน์ ฐีนิยง ผู้ทรงคุณวุฒิสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาส ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น รวมทั้งคณาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณพระเมธีปริยัตินาคา เจ้าคณะอำเภอท่าบ่อ พร้อมด้วยพระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ทุกรูป ที่ให้ความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ คุณบิดา คุณมารดา คณะสงฆ์ในจังหวัดหนองคาย ที่ให้การสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา ประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แด่บิดา - มารดา และคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองคาย ตลอดจนบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประศาสน์การศึกษาแก่ผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

พระมหากิตินันท์ สระใคร

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.3 สมมติฐานการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ	8
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	9
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัด	14
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์	23
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	28
2.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน	34
2.6 บริบททั่วไปของอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	57
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	63
2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย	68
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	69
3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	69
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	74
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	76

หัวข้อเรื่อง	หน้า
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	78
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	79
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	79
4.2 ลำดับชั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	80
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	80
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	104
5.1 สรุปผล	104
5.2 อภิปรายผล	107
5.3 ข้อเสนอแนะ	110
บรรณานุกรม	112
ภาคผนวก	119
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	120
ภาคผนวก ข ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม	131
ภาคผนวก ค ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	135
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์	139
การเผยแพร่ผลงานวิจัย	143
ประวัติผู้วิจัย	144

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	รายชื่อวัด และจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด	61
3.1	รายชื่อวัด ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	71
4.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	81
4.2	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน	83
4.3	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ จำแนกเป็นรายข้อ	84
4.4	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จำแนก เป็นรายข้อ	85
4.5	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ จำแนกเป็นรายข้อ	86
4.6	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ	87
4.7	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ	88
4.8	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกเป็นรายข้อ	89

ตารางที่	หน้า
4.9 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ จำแนกเป็นรายชื่อ	90
4.10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวม และจำแนกเป็นรายด้าน	91
4.11 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกเป็นรายชื่อ	92
4.12 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกเป็นรายชื่อ	93
4.13 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม จำแนกเป็นรายชื่อ	94
4.14 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จำแนกเป็นรายชื่อ	95
4.15 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการพัฒนาจิตใจ จำแนกเป็นรายชื่อ	96
4.16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร	98
4.17 ตัวแปรที่จะใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง	99
4.18 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y)	100
4.19 ความถี่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	102

ตารางที่	หน้า
ข.1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบบสอบถาม เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	132
ค.1 ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม	136

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	68

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธหลักของพระพุทธศาสนา จึงเป็นแก่นของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดวิชาการ ศิลปกรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ไปสู่ชุมชนบทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนนั้น ในอดีตที่ผ่านมาวัดจัดว่าเป็นสถาบันหลักของชุมชน และเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีลฟังธรรม สวดมนต์ไหว้พระ และกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น อันแสดงออกทางด้านขนบธรรมเนียมและประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิต ผู้อนุรักษ์ และผู้สอนศิลปะแก่ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ด้านการครองตน อาชีพ ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม แม้กระทั่งปัญหาครอบครัว เป็นสถานสงเคราะห์ ประชาชนผู้ยากไร้ หรือในคราวมีภัย เป็นคลังพัสดุ เช่น ถ้วยชาม โตะ เก้าอี้ เป็นศูนย์การปกครองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือฝ่ายปกครองใช้เป็นสถานที่ประชุมเป็นสถานศึกษาของชุมชน พระภิกษุ สามเณร ลูกหลานของชาวบ้านได้อยู่อาศัยและเล่าเรียนที่วัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่อบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั้งหลาย เป็นห้องสมุดชาวบ้านเป็นที่เก็บเอกสารต่าง ๆ ตั้งแต่ตำรายา ตำราหมอดู นิทานธรรมไปจนถึงพระไตรปิฎก (ศิริวัฒน์ คำวันสา, 2541, น. 47)

พระสงฆ์ถือว่าเป็นศาสนทายาท และเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนาเป็นองค์ที่ทำงานเกี่ยวกับพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนในฐานะเป็นผู้นำ ดังนั้นพระสงฆ์นอกจากต้องทำหน้าที่เพื่อขัดเกลาจิตใจของตนเอง ศึกษาไตรสิกขาแล้วยังต้องทำหน้าที่ เพื่อสังคมหรือชุมชนอีกด้วย เพราะในความเป็นจริงแล้วชีวิตของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์อย่าง แนบแน่นกับชุมชนทั้งด้านการเป็นอยู่และความช่วยเหลืออื่น ๆ ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ตอบแทนชุมชนตามนโยบายที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่มหาชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” นอกจากนี้แล้วมหาเถรสมาคมองค์การปกครองสงฆ์สูงสุดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ ยังได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคมกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541 ว่าด้วยระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ ข้อ 5) กำหนด “การ” คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเกี่ยวกับคณะสงฆ์

มี 6 ฝ่าย คือ 1) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม หรือการปกครองคณะสงฆ์ 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษา สงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์ (ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, 2542, น. 393) การคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ เมื่อพิจารณาลงลึกในรายละเอียดจะเห็นได้ว่าเป็นการขยายความอนุโลมตามพระพุทธรคำรัสให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในปัจจุบัน และมีรายละเอียดครอบคลุมถึงการพัฒนาชุมชน ทั้งในด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ การพัฒนาอาชีพของชุมชน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอีกด้วยจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายตราสามดวงกล่าว ย่อมหมายความว่า การพระศาสนาในหน่วยงานปกครองคณะสงฆ์ หรือหน่วยดำเนินการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาหน่วยเล็กที่สุด คือ วัด อยู่ภายใต้การบริหารงานของเจ้าอาวาสวัดที่จะต้องรับผิดชอบดูแลบุคลากรภายในวัดและนอกวัดตามการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันนั้นได้แบ่งหน้าที่ต่าง ๆ ออกอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าเมื่อก่อนว่าอย่างไรสมควรเรียกว่าอะไร เพื่อเป็นการร่วมพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในการดูแลสังคม โดยจะเห็นจากคำว่า บวร อันเป็นคำที่มีความหมายว่า ประเสริฐ บ ย่อมมาจาก บ้าน ว ย่อมมาจาก วัด และ ร ย่อมมาจาก โรงเรียน ย่อมมองให้เห็นถึงความสำคัญของวัดว่าอยู่ร่วมกับชุมชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากชุมชนได้เลย เมื่อชุมชนมากขึ้นก็ย่อมมีวัดและโรงเรียนมากขึ้นตามมาด้วย เพราะบ้านเป็นองค์กรแรกของชุมชน ต่อมาก็มีวัด หรือโรงเรียนเกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้เกิดความสมดุลในชุมชนทั้งในด้านการศึกษาและในด้านจิตใจ ดังคำว่าความรู้ควบคู่คุณธรรม พระสงฆ์ได้มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมากพระสงฆ์เหล่านี้ ก็คือ กุลบุตรที่อยู่ในชุมชนนั้น หรืออาจเป็นชุมชนอื่นที่เขาบวชเข้ามา โดยมีการรับรองจากสงฆ์ที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายตราสามดวงกำหนดไว้ ต่างก็ได้ช่วยเหลือหลอมสังคมให้มีความสงบร่มเย็น และแนะนำทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับชุมชน ดังคำกลอนที่ พระธรรมทัตตนาทร(ทองสุก ป.ธ.8) อดีตเจ้าอาวาสวัดชนะสงครามกรุงเทพฯ ได้ประพันธ์ไว้ว่า วัดจะดีมีหลักฐานเพราะบ้านช่วยบ้านจะสวย เพราะมีวัด คัดนิสัย บ้านกับวัด ผลัดกันช่วยต่างอวยชัย ถ้ำซัดกันก็บรรลีย์ ทั้งสองทาง (พระมหากฤษณา นันทเพชร, 2540, น. 23)

สภาวะชุมชนไทยปัจจุบัน ได้นำแนวคิดพัฒนามาจากคำว่า Development ซึ่งเป็นคำของชาวตะวันตกมาใช้เป็นฐานในการพัฒนา มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน (Complexity) ในด้านของเงื่อนไข เหตุปัจจัย หากไม่มีการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเหตุปัจจัยในเงื่อนไขให้รู้เท่าทันแล้ว คงยากที่จะแก้ปัญหาของสังคมของชุมชนอย่างที่เคยนำไปบรรยายในหลาย ๆ ที่ว่าในสังคมเรามีปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เศรษฐกิจระบบ สังคมล่มสลาย การศึกษาสับสนวุ่นวาย พัฒนาเลือนลอย ค่านิยมแบบคอกยบริ โภค อยู่ในโลกเสมือนจริง หลงสิ่งเสพติดเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่จะต้องมีการทุกภาคส่วนเข้าไปมีบทบาทช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้หมดไป พระสงฆ์นั้น ก็เป็นองค์กรหนึ่งที่ได้เข้าไปมี

บทบาทในการพัฒนาชุมชนให้เกิดภาวะที่สมดุลในการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม หรือกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม และประการสำคัญ คือ การที่ประเทศไทยได้พัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น ทำให้สังคมชนบทของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้นความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของชุมชน จึงเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบพึ่งพาตนเองเป็นสังคมบริโภคนิยม ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรม และจริยธรรมแก่ผู้รูปในชุมชนทำให้ผู้รูปในชุมชนเริ่มเห็นห่างจากวัดมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาทำให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนเช่นเดิมนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่วัดแต่ละแห่งจะต้องช่วยกันพัฒนาทุกด้าน โดยเฉพาะด้านกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้น ๆ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มีบทบาทมากในอดีต หรือแม้กระทั่งในปัจจุบันในด้านการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ จึงต้องรับภาระด้านนี้ร่วมกับผู้นำชุมชนสำหรับเจ้าอาวาส และผู้นำชุมชนที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำรูปอื่นได้คตินั้นจะต้องสร้างและพัฒนาภาวะ หรือคุณสมบัติของความเป็นผู้นำของตนให้เหมาะสมกับความเป็นผู้นำเสียก่อน จึงจะเป็นผู้นำรูปอื่นได้ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ และมีชื่อเสียงนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีบารมีมีบุคลิกภาพของความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้หลัก หรือแนวทางในการพัฒนาทั้งวัด และชุมชน สามารถเข้าถึงจิตใจผู้อื่นได้เป็นอย่างดีสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นภาวะของความเป็นผู้นำ คือ เป็นศิลปะหรือความสามารถของบุคคลรูปหนึ่งที่จะใช้หัวใจ หรือใช้เป็นแนวทางในการแสดงออกถึงความมีบารมี หรือมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการสื่อความหมาย หรือการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันกับตนในการดำเนินกิจการต่าง ๆ จนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งการดำเนินการนั้นจะเป็นไปในทางที่ดีหรือชั่วก็ได้ (พระเทพเวที 2535, น. 17)

อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีเนื้อที่ 355 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งสิ้น 83,072 รูป อำเภอท่าบ่อตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอศรีเชียงใหม่ และนครหลวงเวียงจันทน์ (ประเทศลาว) ทิศตะวันออก ติดต่อกับนครหลวงเวียงจันทน์ (ประเทศลาว) และอำเภอเมืองหนองคาย ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสระใคร และอำเภอบ้านผือ (จังหวัดอุดรธานี) ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านผือ (จังหวัดอุดรธานี) และอำเภอโพธิ์ตาก ที่มาของชื่ออำเภอเดิมชาวบ้าน โคนคอน บ้านว่น และบ้านนาข่าซึ่งมีอาชีพต้มเกลือสินเธาว์ได้นำเกลือมาขายบริเวณวัดท่าคกเรือ ริมฝั่งแม่น้ำโขง ต่อมาจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “บ้านท่าบ่อเกลือ” ในบริบททั่วไปซึ่งพระสงฆ์ นอกจากจะมีความรู้ความสามารถมีบารมี มีคุณธรรม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแล้วจะต้องมีรูปแบบผู้นำที่มีประสิทธิผลสูงของวัดแล้วยังได้ชื่อว่า “เป็นผู้นำทางวิญญาณ” ของประชาชน เช่น การมีสติปัญญา

ความรู้ความดีงามแล้วยังมีวิสัยทัศน์ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ท่ามกลางความสลับซับซ้อนทางด้านสังคม ชุมชน จากข้อมูลเบื้องต้นจากพระสังฆาธิการในพื้นที่ปัจจุบัน พบว่า ความใกล้ชิดระหว่างชุมชนกับศาสนายังเกิดช่องว่างทำให้เข้าถึงกันได้ยาก โดยพระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่ทำหน้าที่ในบทบาทของผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนายังมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนยังไม่เต็มที่ทำให้มีพระสงฆ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน โรงเรียนน้อย ต้องมีการส่งเสริมพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งตามกฎหมายอาศรมาคม เรื่องบทบาทหน้าที่อื่น ๆ ของพระสงฆ์สามารถมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการพัฒนาด้านวัตถุ สถานที่ และจิตใจของรูปในชุมชนตามกำลังที่สามารถจะ ได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนบางส่วนเอง ก็ยังมีความคิดว่าพระสงฆ์ไม่ควรมีบทบาทยุ่งเรื่องช่วยเหลือชุมชน บางกลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขต อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลตามหน้าที่ เป็นการบูรณาการสร้างสรรค์ชุมชนในอนาคตร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของพระสงฆ์ ถือเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจรูปในชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อเสนอแนะที่ได้จะนำไปใช้ในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์เพื่อการพัฒนารูปชุมชน สังคม ประเทศชาติ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
- 1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1 ในเขต อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขต อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ได้แก่ ด้านขวัญ และกำลังใจ ด้านการมีส่วนร่วมของรูปในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ด้านองค์กรชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ด้านพื้นที่

อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

1.4.2 ด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.4.2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำนวน 553 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2561)

1.4.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำนวน 233 รูป โดยการใช้สูตรหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ (Yamene, 1973, p. 727)

1.4.3 ด้านตัวแปร

1.4.3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยสังเคราะห์จากนักวิชาการต่าง ๆ จำนวน 7 ด้าน

- 1) ด้านขวัญ และกำลังใจ
- 2) ด้านการมีส่วนร่วมของรูปในชุมชน
- 3) ด้านการมีจิตสาธารณะ
- 4) ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน
- 5) ด้านองค์กรชุมชน
- 6) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 7) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

1.4.3.2 ตัวแปรตาม บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในเขต อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยปรับปรุงจากนักวิชาการต่าง ๆ จำนวน 5 ด้าน

- 1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 2) ด้านสาธารณสงเคราะห์

- 3) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
- 4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
- 5) ด้านการพัฒนาจิตใจ

1.4.4 ด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม - กันยายน 2561

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

“บทบาท” หมายถึง ความรับผิดชอบตามที่ที่ตนดำรงอยู่ในแต่ละสถานภาพทั้งที่เป็นบทบาทตามธรรมชาติ และบทบาทที่สังคมมอบหมายให้บทบาทที่เป็นธรรมชาติเป็นบทบาทที่ติดตัวไปตลอดชีวิต ส่วนบทบาทที่สังคมมอบหมายนั้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ตนรับผิดชอบอยู่อันเป็นปทัสถานที่ได้กำหนดไว้ก่อนแล้ว

“พระสงฆ์” หมายถึง สาวกที่ถือเพศบรรพชิตของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย เป็นผู้นำคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนได้ศึกษาอย่างดีแล้ว ไปสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตาม และเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้ต้องได้รับการบรรพชาและอุปสมบทตามพุทธบัญญัติด้วย ดังนั้น พระสงฆ์ จึงมี 2 ประเภท อันได้แก่ สมมติสงฆ์ และอริยสงฆ์

“บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน” หมายถึง การกิจที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติในการนำพระพุทธศาสนาเข้าไปพัฒนาทั้งในด้านจิตใจมนุษย์ให้มีคุณธรรม การอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักศีลธรรม และอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นได้แก่

“ด้านการศึกษาสงเคราะห์” หมายถึง การดำเนินการจัดและส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย การดำเนินการจัดและส่งเสริมการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก และเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการจัดการศึกษาแก่ผู้ที่สนใจ

“ด้านสาธารณสงเคราะห์” หมายถึง การสงเคราะห์ปวงชน และสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล การจัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับนิมนต์ จัดสรรบริเวณวัดให้มีห้องสมุด บริการประชาชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

“ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม” หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นประโยชน์กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้เข้าใจหลักธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

“ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” หมายถึง ให้การสนับสนุนชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทั้งด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่าและอนุรักษ์สิ่งที่ตั้งามสืบทอดกันต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น

“ด้านการพัฒนาจิตใจ” หมายถึง พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางจิตใจของรูปในชุมชน โดยร่วมพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของรูป ชุมชน และสังคม ครอบคลุมทั้งสี่สุภภาวะ คือ กาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกัน ส่งเสริมสุขภาพจิต หรือการบำบัดรักษาผู้มีปัญหาสุขภาพจิต การทำยาสมุนไพรพื้นบ้าน เป็นต้น

“ขวัญและกำลังใจ” หมายถึง สภาวะจิตใจ หรือความรู้สึกของบุคคลที่เป็นพฤติกรรมแสดงออกต่อสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานอันเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจ และทำให้เกิดกำลังใจที่จะที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ เป็นนามธรรมที่ไม่มีรูปร่าง ไม่สามารถมองเห็นได้แต่เป็นพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความรู้สึก

“การมีส่วนร่วมของรูปในชุมชน” หมายถึง การที่ประชาชนร่วมกันกระทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม โดยเริ่มตั้งแต่คิดวางแผนร่วมกัน กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และการมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน ร่วมกันรับผิดชอบ และประเมินผล ตลอดจนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

“การมีจิตสาธารณะ” หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออก โดยคำนึงถึงส่วนรวมด้วยจิตวิญญาณ ปฏิบัติตนในการแบ่งปันความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ปฏิบัติตนช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนเสียสละไม่เอารัดเอาเปรียบ มีความซื่อสัตย์ รักษาและใช้สมบัติส่วนรวม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม

“เครือข่ายองค์กรชุมชน” หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มโดยอาจเริ่มจากการศึกษาเรียนรู้ในระดับกลุ่มไปจนถึงหลายกลุ่ม กระตุ้นให้เกิดความสนใจร่วมกัน และการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย และการเสริมพลังในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร เพื่อผลักดันให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

“องค์กรชุมชน” หมายถึง องค์กรเกิดจากการร่วมกลุ่มกันของแต่ละรูปในชุมชนแล้วมีการสร้างระบบ หรือกลไกในการบริหารจัดการชุมชนขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคล และไม่เป็นนิติบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตลอดจนมีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เอื้อต่อผลประโยชน์ร่วมกัน และองค์กรหรือ

กลไกการจัดการของชุมชนนี้จะเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง และกับองค์กร หรือหน่วยงานอื่นจากภายนอก

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หมายถึง สิ่งที่บรรพบุรุษในอดีตได้สั่งสม สร้างสรรค์ สืบทอดภูมิปัญญา มาอย่างต่อเนื่อง สืบสานเรื่องราวอันทรงคุณค่ามากมาย มีความสำคัญอย่างยิ่งสามารถที่จะช่วยให้สมาชิก ในชุมชนหมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขช่วยสร้างความสมดุลระหว่างรูปกับธรรมชาติ แวดล้อม ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

“การสนับสนุนจากภาครัฐ” หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลวางแผนไว้ล่วงหน้าในอนาคต มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างชัดเจน โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย สามารถนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ต่อการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอ ตำบล จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัย ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัด
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน
6. บริบททั่วไปของอำเภอตำบล จังหวัดหนองคาย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ความหมายของบทบาท

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของบทบาทไว้หลายท่าน ดังนี้

จรัสศักดิ์ กลั่นพิบูลย์ (2541, น. 5) ให้ความหมายว่า บทบาทจะหมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งดำรงอยู่ในสังคม โดยแบบดังกล่าวจะสืบเนื่องและเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน (Norm) ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างแนบแน่น ดังนั้นแบบแผนของพฤติกรรมของมนุษย์ จึงเกี่ยวข้องกับสิทธิ และหน้าที่ ตามตำแหน่งทางสังคม ที่สังคมคาดหวัง หรือกำหนดไว้นั่นเอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 602) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

พระมหาโยธิน ละมุล (2545, น.21) ได้กล่าวว่าบทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรม ซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้น ๆ และบทบาทจะเปลี่ยนไปตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป

นฤมล วรรณเศรษฐี (2547, น. 18) ได้กล่าวถึง ความหมายของบทบาท ไว้สรุปได้ว่า บทบาทมีความหมาย 2 ประการ ประการแรก คือ การพิจารณาในด้านโครงสร้างของสังคมบทบาท คือ ตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันออกไป ซึ่งแสดงลักษณะออกโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครอบครองตำแหน่งนั้นอีกประการหนึ่ง พิจารณาในด้านการแสดงบทบาท หรือการปะทะสังสรรค์บทบาท คือ ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสภาพแห่งการปะทะสังสรรค์นั้นในประการแรก บทบาทเป็นการจำแนกชั้นของบุคคลที่อยู่ในสังคมที่ถูกจำแนกในคุณสมบัติ และพฤติกรรมของคนที่บรรทัดฐานทางสังคมประการที่สอง บทบาทเป็นวิถีการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับอุปนิสัย ความคิด ความรู้ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ และความพอใจ

สุชา จันทรเฒ (2553, น. 30) ได้อธิบายว่า บทบาท คือ สิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างพึงกระทำ คือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนด

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง ความรับผิดชอบตามหน้าที่ที่ตนดำรงอยู่ในแต่ละสถานภาพทั้งที่เป็นบทบาทตามธรรมชาติ และบทบาทที่สังคมมอบหมายให้บทบาทที่เป็นธรรมชาติเป็นบทบาทที่ติดตัวไปตลอดชีวิตส่วนบทบาทที่สังคมมอบหมายนั้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาหรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ตนรับผิดชอบอยู่นั้น เป็นปทัสถานที่ได้กำหนดไว้ก่อนแล้ว

2.1.2 ลักษณะของบทบาท

ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทไว้หลายท่าน ดังนี้

แสวง รัตนมงคลมาส (2545, น. 27) ได้สรุปลักษณะบทบาทไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. บทบาทเป็นอุดมคติ (Ideal Roles) หมายถึง บทบาทที่ควรจะเป็นไปตามอุดมคติ อุดมการณ์ หรือหลักการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
2. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Roles) หมายถึง ข้อเท็จจริงในด้านกิจกรรม หรือผลงานที่ปฏิบัติได้จริง
3. บทบาทที่รับรู้ (Perceived Role) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือภารกิจของตนว่าควรเป็นอย่างไร
4. บทบาทที่คาดหวัง (Expecting Role) หมายถึง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มุ่งหวังต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติอย่างไร
5. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Expected Role) หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งถูกคาดหวังจากอีกฝ่ายหนึ่งว่าต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็นไปตามคาดหวังในการศึกษาเรื่องบทบาทต้องมี

หลักการวิเคราะห์ ว่าบทบาทมีความสอดคล้อง จึงจะมีความสำเร็จหากมีความขัดแย้งในบทบาท ความล้มเหลวอาจจะเกิดขึ้น

Biddle (1950, p. 81) ได้กล่าวถึง บทบาท ว่ามีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. บทบาทในการทำงาน (Functional Role) มุ่งต่อบทบาท หรือพฤติกรรมอันเป็นลักษณะของบุคคลผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคมภายในระบบสังคมที่มั่นคง
2. บทบาทที่เป็นปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Role) มุ่งไปที่บทบาทของผู้กระทำแต่ละคนวิวัฒนาการของบทบาทต่าง ๆ โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และวิธีการที่ผู้กระทำทางสังคมเข้าใจ โดยตีความหมายของพฤติกรรมเหล่านั้น
3. บทบาทโครงสร้าง (Structural Role) มุ่งต่อโครงสร้างทางสังคม หรือตำแหน่งโครงสร้างทางสังคม ที่ได้แบ่งพฤติกรรมที่กำหนดไว้เป็นแบบเดียวกัน ซึ่งมุ่งต่อตำแหน่งทางสังคมอื่น ๆ ในโครงสร้าง
4. บทบาทขององค์กร (Organization Role) มุ่งต่อบทบาทต่าง ๆ ที่มาด้วยกันกับตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมที่ยึดถือเป็นอันเดียวในระบบสังคมที่วางไว้ก่อนเป็นระบบที่มุ่งงานและมีการจัดลำดับขั้นไว้เป็นอย่างดี
5. บทบาทของความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Role) มุ่งถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่คาดหวังกับพฤติกรรม

สรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานะของบุคคลในสังคมบทบาทเป็นแบบแผนความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และการกระทำเป็นสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

2.1.3 ประเภทของบทบาท

ตุลามาหาพสุธานนท์ (2546, น. 46) กล่าวว่า บทบาทอาจแยกประเภทในสังคมได้ 3 ประการ

1. บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescribed Role or Prescription) เป็นบทบาทที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้
2. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทที่อยู่ในระดับของความคิดส่วนบุคคล หรือเป็นความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้บุคคลแสดงบทบาทนั้น ๆ รวมทั้งความคาดหวังของตนว่าควรจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร
3. บทบาทที่เป็นจริง (Performed Role or Actual Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ถูกกำหนด และบทบาทที่ถูกคาดหวังก็ได้ อย่างไรก็ตามบทบาทที่ถูกกำหนด และบทบาทที่คาดหวัง

บางครั้งอาจรวมเรียกว่า เป็นบทบาทเดียวกัน คือ เป็นบทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) เพราะว่าทั้งสองบทบาทเป็นบทบาทที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งนั้นควรกระทำ

นฤมล วรรณเศรษฐี (2547, น. 15) ได้กล่าวถึง บทบาท การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติตามบทบาทในบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนดถึงแม้ว่าบุคคลจะมีได้ปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงเป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดง หรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขาความไม่ตรงกันของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น อาจมาจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้

1. บุคคลขาดความเข้าใจในส่วนของบทบาทที่ต้องการ
2. ความไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
3. บุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Sabin (1972, pp. 134) ได้จำแนกลักษณะที่สำคัญของบทบาทแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความคาดหวัง (Expectation) เป็นความคาดหวังของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ควรจะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น อย่างไร
2. การแสดงบทบาท (Enactment) เป็นการแสดงบทบาทของบุคคลให้สอดคล้องกับบทบาทที่ถูกกำหนดไว้

สรุปได้ว่า ประเภทของบทบาทที่ได้ถูกกำหนดทางสังคม คือ บทบาทที่สังคมได้กำหนดไว้ อันเป็นรูปแบบที่มีมาตรฐาน มีกฎระเบียบที่จะต้องปฏิบัติเสมอกัน เมื่อบุคคลนั้นได้เข้าไปสู่บทบาทนั้นแล้ว รวมถึงจารีตประเพณีที่ได้ประพฤติดำเนินการต่อ ๆ กันมาด้วยบทบาทได้ถูกคาดหวังจากสังคม บทบาทที่บุคคลได้ถูกกำหนดให้อยู่ในบทบาทนั้นแล้ว จะต้องประพฤติดำเนินการอย่างไร อันเป็นบทบาทที่อยู่ในระดับของความคิดส่วนบุคคล หรือเป็นความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้บุคคลแสดงบทบาทนั้น ๆ รวมทั้งความคาดหวังของตนว่าควรแสดงพฤติกรรมอย่างไรบทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ถูกกำหนด และบทบาทที่ถูกคาดหวังบทบาทนี้เป็นบทบาทที่บุคคลแสดงออกมาจริง ถ้าแสดงออกมาถูกต้องตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ หรือเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมย่อมได้รับการยกย่อง แต่ถ้าพฤติกรรมแสดงออกมาในทางที่ไม่เป็นไปตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้หรือไม่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ก็จะถูกตำหนิติเตียนจากสังคมได้

2.1.4 ความสำคัญของบทบาท

ปราณี เกื้อทอง (2546, น. 9) ได้อธิบายความสำคัญของบทบาทไว้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่แสดงออกของบุคคลภายในกลุ่ม และลักษณะที่เป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่คาดหวังตามตำแหน่งหน้าที่ หรือการแสดงออกของแต่ละบุคคลตามความคาดหวังของสังคม

Linton (1964, p. 175) กล่าวว่า พฤติกรรมบทบาทมีความสำคัญต่อผลทางจิตวิทยา ได้แก่ ความคิด หรือทัศนะส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม ตำแหน่งสถานภาพต่าง ๆ ของบุคคลที่ ประกอบด้วย ความคาดหวังจากสังคมให้บุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ๆ ได้แสดงบทบาทให้เห็นถึงลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งของสถานภาพแต่ละบุคคลได้รับการกำหนดสถานภาพ และครองสถานภาพนั้น โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น ๆ เมื่อบุคคลใช้สิทธิ และหน้าที่ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสถานภาพจึงแยกจากกันไม่ได้

Hoyle (1969, p. 39) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท มาจากคำเต็มว่า บทบาททางสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อแบบแผนพฤติกรรมที่เหมือนกันของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเดียวกัน หรืออยู่ในสังคมเดียวกัน และรวมตลอดถึงแบบพฤติกรรมที่ผูกพัน หรือขึ้นอยู่กับความหวังของสมาชิกอื่น ๆ ที่อยู่ในสังคมด้วย

Mcdonal and James (1971, p. 4) กล่าวถึง บทบาท ในเชิงพฤติกรรมทางสังคมว่า บทบาทมีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และพฤติกรรม ซึ่งสมาชิกในสังคมคาดหวังจะให้บุคคลนั้นประพฤติ

สรุปได้ว่า บทบาทนั้น มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลที่ได้รับหน้าที่ที่ตนดำรงอยู่ตามธรรมชาติ หรือในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากสังคม เมื่อบุคคลที่ได้รับในตำแหน่งหน้าที่ใดแล้ว ย่อมเป็นที่คาดหวังของสังคมว่าจะต้องแสดงออกอย่างไร ถ้าพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นไปตามบทบาทที่ตนครองอยู่ หรือเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ก็จะทำให้บุคคลนั้นอยู่ในตำแหน่งหน้าที่นั้นได้ แต่ถ้าพฤติกรรมที่แสดงออกมาไม่เป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่ หรือไม่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ก็จะทำให้บุคคลผู้ครองอยู่ไม่อาจอยู่ในตำแหน่งหน้าที่นั้นได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัด

2.2.1 ประวัติการสร้างวัดในประเทศไทย

วัดที่สร้างขึ้นในประเทศไทยในขั้นแรกสมัยทวารวดีนั้น มีเพียงสถูปเจดีย์ มีพระปรารักษ์ และมณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และพระโพธิสัตว์ ดังปรากฏที่ พิมาย ลพบุรี และไชยา เป็นต้น ต่อมาในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีมีการสร้างโบสถ์ใหญ่ขึ้น และถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในวัด ซึ่งในยุคนี้เกิดมีคตินิยมฝ่ายคฤหัสถ์ว่าที่บรรจุนิติของวงศ์สกุลนั้น ควรสร้างเป็นเจดีย์อุทิศต่อพระศาสนา เมื่อผู้เป็นต้นตระกูลมรณภาพ จึงมักสร้างเป็นพระสถูปเจดีย์บรรจุพระธาตุ หรือพระพุทธรูปไว้เบื้องบน ใต้นั้นบรรจุนิติ ข้างหน้าสร้างวิหารไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญเป็นวัดประเภทอนุสาวรีย์เกิดขึ้นมาและวัดประเภทนี้ ไม่มีพระอุโบสถและกุฏิสงฆ์สำหรับเป็นที่อยู่ เช่น วังในเมืองสวรรค์โลก และสุโขทัย เป็นต้น พระประยูรค์ ปยุตโต ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การสร้างวัดต่างไปจากสมัยสุโขทัย เพราะมีการสร้างอุโบสถ อันเนื่องมาจากในสมัยนั้น ถือว่าผู้ชายทุกคนควรบวชแม้พระมหากษัตริย์เจ้าพระบรมไตรโลกนาถ ก็ทรงผนวชที่วัดจุฬามณี ถึง 7 เดือน ใน พ.ศ. 1998 จนเป็นประเพณีว่าผู้ที่จะเป็นขุนนางมียศศักดิ์ต้องเป็นผู้ได้บวชเรียนมาแล้วประกอบกับในสมัยนั้นวัดกลายเป็นสถานศึกษาที่สำคัญด้วยเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้พระสงฆ์เพิ่มขึ้นมากมาย ความจำเป็นในการสร้างกุฏิเป็นที่พักสงฆ์ และการสร้างอุโบสถสำหรับทำสังฆกรรม จึงมีเพิ่มมากขึ้นด้วยในสมัยธนบุรีเป็นระยะที่เริ่มก่อสร้างตัวใหม่ หลังจากการทำลายของพม่า พระเจ้าธนบุรีทรงสร้างวัดใหม่เพียงวัดเดียว คือ วัดบางยี่เรือ (วัดราชคฤห์) จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ยาก ส่วนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ยังมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ วัดอุเจดีย์อย่างหนึ่ง และวัดอนุสาวรีย์อย่างหนึ่งนอกจากนี้การสร้างก็เปลี่ยนแปลงไป โดยปกติย่อมมีพระสงฆ์อยู่ทุกวัดเว้นแต่ในพระบรมหาราชวังวัดที่ราษฎรร่วมกันสร้าง ก็มีอาราธนาพระภิกษุมาเป็นผู้อำนวยการสร้าง จึงมักสร้างกุฏิที่พักสงฆ์ขึ้นก่อนแล้วจึงสร้างสิ่งอื่น ๆ ต่อมา ส่วนพระสถูปเจดีย์และวิหาร ซึ่งตามแบบโบราณถือว่าเป็นหลักของการสร้างวัดนั้น ครั้นหลังมาถือว่าไม่จำเป็นจะต้องสร้างน่าจะเป็นเพราะคิดเห็นว่า พระสถูปเจดีย์สร้างไว้แต่โบราณก็มีอยู่มากมายหลายแห่งก็แทบเหลือกำลังที่จะรักษาอยู่แล้ว ส่วนวิหารแบบเดิมเป็นที่สำหรับประชุมทำบุญก็มาใช้ศาลาเบริญญแทน จึงไม่จำเป็นต้องสร้างวิหารอีก แต่กิจที่จะสร้างพระสถูปเจดีย์สำหรับบรรจุนิติบุคคลที่ตายยังมีอยู่ จึงมักสร้างแต่พระเจดีย์ถึงกระนั้น ก็สร้างน้อยลงด้วยมักรักษาอัฐิไว้ที่บ้านเรือน (กรมการศาสนา, 2525, น. 48)

2.2.2 ความหมายของวัด

ความหมายของวัดตามความเข้าใจ และความเชื่อของพุทธศาสนิกชน โดยทั่วไปมีความเชื่อว่า วัดหมายถึง สถานที่อันเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร ตลอดทั้งเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม ทางศาสนาในสังคมพุทธศาสนาของไทย ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ สมัยกรุงสุโขทัย และวัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนา นอกจากนี้จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุ สามเณร แล้วยังเป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์กลางของชุมชน วัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนา ซึ่งนอกจาก จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์แล้ว ยังเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และศูนย์กลางของชุมชน วัดจึงมี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาความหมายของวัด อาจจะช่วยทำความเข้าใจสาระสำคัญ และทำให้มองเห็นชัด ยิ่งขึ้น จากการสำรวจการให้ความหมายของ “วัด” ของนักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของ วัดไว้ ดังต่อไปนี้

กรมการศาสนา (2540, น. 223) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ ทางศาสนามีเสนาสนะ และอาคารวัดต่าง ๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัยปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบ ศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัท โดยทั่วไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น. 1059) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางศาสนา โดยปกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์ หรือนักบวช

พลสัมพันธ์ โปธิศรีทอง (2548, น. 197) กล่าวว่า วัด หมายถึง ศาสนสถานประกอบ กิจกรรมของชาวพุทธเป็นที่อยู่ของบรรพชิต (พระสงฆ์ และสามเณร) และฆราวาสที่เกี่ยวข้องเป็น ที่ศึกษา และปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแผ่ศาสนธรรมของชาวพุทธ

พระมหาทงชัย บุรณพิสุทธ์ (2550, น. 18) ได้กล่าว ความหมายของวัดไว้ว่า หมายถึง ที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อเข้าถึงทิฐฐธรรมสุขวิหารธรรม จึงเรียกว่า “วิหาร” เป็นสถานที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น ร่มเย็นทั้งกาย และใจเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรมให้ก้าวหน้า จึงเรียกว่า “อาราม” ส่วนคนไทยเรียกสถานที่ของนักบวช หรือผู้บำเพ็ญพรหมจรรย์เช่นนั้นว่า “วัด” เพราะสถานที่ดังกล่าวใช้เป็นวัดภูมิธรรมของปัญญาของศาสนิกชนผู้มาวัด ว่าสามารถประพฤติปฏิบัติ ตามธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้มากน้อยแค่ไหน โดยนัยนี้ วัด จึงหมายถึง สถานที่สำหรับพักให้เย็น หรือทำให้ห่างไกลออกไป กล่าวคือ พัดให้ความร่ำร้อนที่เกิดจากกิเลส คือ ราคะ คิ โทสะ คิ และ โมหะ คิ ได้แก่ ไฟ คือ ราคะ ไฟ คือ โมหะ ไฟ คือ โลภะ ให้หมดไป หรือห่างไกลออกไปจากจิตใจก่อให้เกิด ความร่มรื่นทั้งกาย วาจา และใจ เพราะเป็นที่พำนักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว เรียกว่า “สมณะ” เป็นที่อยู่ของผู้เห็นภัยในวัฏฏะและปัญหาที่เป็นภัยต่อสังคมที่เรียกว่า “ภิกษุ” เป็นผู้ละเว้นห่างไกล จากความชั่วทุกรูปแบบที่เรียกว่า “บรรพชิต” ดังนั้น วัด จึงเป็นคำที่มีความหมายและความสำคัญ

ที่ผูกพันอย่างลึกซึ้งอยู่ในวิถีชีวิต และจิตวิญญาณของชนชาติไทย ดังจะเห็นได้จากเมื่อมีชุมชน หมู่บ้าน เกิดขึ้น ชาวไทยมักจะสร้างวัดขึ้นด้วยเสมอ โดยนัยนี้อาจกล่าวได้ว่า วัดเป็นสถาบันอุดมการณ์อันชอบธรรม และทรงพลังของชุมชนในอันที่จะเชื่อมโยงผู้คนให้มีความรัก ความผูกพัน ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความเมตตาต่อกัน รวมทั้งประสานศรัทธา หรือความเชื่อตลอดอุดมคติในโลกนี้ และโลกหน้าของผู้คนในสังคม ชุมชน ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ได้อย่างเป็นเอกภาพอันเป็นการควบคุม และจัดระเบียบสังคมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย อีกประการหนึ่ง

สุนทร สุภูตะโยธิน (2550, น. 42) กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่พำนักสงฆ์ เป็นที่ประกอบ ศาสนกิจ และบำเพ็ญกุศล เป็นสถาบันการศึกษาอบรมของพระสงฆ์และเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาเป็นศูนย์กลางของการสมาคมพบปะสังสรรค์ ปรีกษาหารือ และบริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน

สรุปได้ว่า วัดหมายถึงสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร ในการศึกษาพระปริยัติธรรม ปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย และประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับ ประกอบพิธีกรรม และบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย เป็นสถานที่พักผ่อนทางด้านจิตใจ และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษอบรมขัดเกลาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

2.2.3 ประเภทของวัด

เมื่อทำความเข้าใจกับความหมายของวัดแล้ว ก็ต้องมีรู้จักกับประเภทของวัด เพราะวัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรม และบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษอบรมขัดเกลาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประเภทของวัดนั้นขึ้นอยู่กับ การแบ่ง ผู้วิจัย ขอนำเสนอ 5 เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

2.2.3.1 แบ่งประเภทวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2552, น. 8) ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 ได้แบ่ง วัดออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ “อาราม” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์ โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เพื่อเป็นประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์ นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ทั้งทางกฎหมาย และทางพระวินัยทุกประการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด ในกิจการทั่วไป

2. สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้ว แต่ยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้นตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และวัดที่สร้างขึ้นก่อน ร.ศ. 121 ซึ่งยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย

2.2.3.2 แบ่งประเภทวัดตามกรมการศาสนา

กรมการศาสนา (2550, น. 226) ได้แบ่งประเภทของวัดตามสถานภาพออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้าง และปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงศักดิ์ลงมา หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้น หรือทรงปฏิสังขรณ์ และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วยใน พ. ศ. 2447 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้ทรงวางระเบียบให้วัดหลวงทั้งปวงมีเกียรติยศใช้คำว่า “พระ” นำหน้าวัดและปูชนียสถานต่าง ๆ จึงเป็นว่าพระอาราม พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ พระปรารักษ์ และพระมณฑปเป็นต้น อีกทั้งทรงแบ่งชั้นพระอารามหลวงตามลำดับความสำคัญออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

1.1 พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่ พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์ หรือสมเด็จพระราชินี หรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้าง และปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ ทั้งเป็นพระอารามใหญ่โต และมีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง เช่น มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชกณะชั้นผู้ใหญ่ขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ หรือวัดมีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชกณะชั้นสามัญขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นเอกยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 3 ระดับจากสูงไปต่ำ คือ 1) ราชวรมหาวิหาร 2) ราชวรวิหาร 3) วรมหาวิหาร

1.2 พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่ พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์ หรือสมเด็จพระราชินี หรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้าง และปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ แต่ไม่เป็นพระอารามใหญ่โต และไม่มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต มีเจดีย์สถานสำคัญ หรือที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชกณะชั้นสามัญขึ้นไปส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ก็พระอารามหลวงชั้นโท ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 4 ระดับ จากสูงไปต่ำ คือ 1) ราชวรมหาวิหาร 2) ราชวรวิหาร 3) วรมหาวิหาร 4) วรวิหาร

1.3 พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่ พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์ หรือสมเด็จพระราชินี หรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้าง และปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ พระราชทาน เพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่ง หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้าง หรือสร้างขึ้น หรือทรงปฏิสังขรณ์ และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อม กระทบอัญเชิญเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้าง หรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็น พระอารามหลวงมีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ส่วน ต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาส เป็นพระครู ชั้นต่ำขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นตรี ยังแบ่งชื่อย่อต่อไปอีก 3 ระดับจากสูงไปต่ำ คือ 1) ราชวรวิหาร 2) วรวิหาร 3) สามัญไม่มีสร้อยต่อคำท้ายคงใช้เฉพาะชื่อวัดเท่านั้น

2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับ อนุญาตให้สร้างวัด และประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุ บำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับวัดราษฎร์ หมายถึง วัดที่ทั้งชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและ สำนักสงฆ์ที่มีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการ จะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้าง วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่ โดยสมบูรณ์ และมีโอกาสที่จะเป็นวัด มีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ พ. ศ. 2514

2.2.3.3 แบ่งประเภทตามจุดมุ่งเน้นของวัด

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2549, น. 78) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จารึกไว้ในพระพุทธศาสนา จารึกในการศึกษา” ว่า วัดสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัดที่มุ่งพัฒนาการวัดดูให้มีความโอ้อ่า มีเสนาสนะใหญ่โต วัดประเภทนี้ ใช้ทุนรอนมาก มีผู้อุปถัมภ์เป็นพิเศษ หรือเจ้าอาวาสมีคุณลักษณะพิเศษหารายได้เข้าวัด ได้มากเงินที่ได้มา ส่วนใหญ่จากคนทั่วไปไม่ใช่คนในท้องถิ่น

2. วัดที่มุ่งเน้นปริยัติ มุ่งให้ประชาชน พระเณรได้ศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ วัดประเภทนี้ ใช้ทุนรอนไม่มากนัก แต่มีกิจกรรมเพื่อการศึกษาในวัดสม่ำเสมอ

3. วัดที่มุ่งการปฏิบัติ เช่น วิปัสสนาธุระ เน้นการสร้าง ความสงบในจิตใจ วัดประเภทนี้ มักทำให้วัดคล้ายธรรมชาติ มักลงทุนในสิ่งก่อสร้างน้อย

2.2.4 แบ่งตามนิกายของพระสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2552, น. 70) กล่าวไว้ว่า ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ. ศ. 2541 ข้อ 4 กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้นให้มีเจ้าคณะมหานิกาย และเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ดังนั้น จึงแบ่งประเภท วัดตามสังกัดนิกายได้ 2 ประเภท

1. วัดมหานิกาย เป็นวัดที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกายขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของมหานิกาย
2. วัดธรรมยุต เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของคณะธรรมยุต

2.2.5 แบ่งตามจำนวนบุคลากรในวัด

พระมหาสิทธิการ (2553, น. 130) ได้ให้ทัศนะว่า วัดที่มีขนาดใหญ่ มีพระภิกษุสามเณรเกิน 20 รูปขึ้นไป ส่วนจำนวนของพระภิกษุเกี่ยวข้องกับกรทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ตามพระวินัย ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า สงฆ์จตุรกร (4 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง ยกเว้นปวารณาให้ผ้ากฐินอุปสมบท และอัphanสงฆ์ปัญจวรรค (5 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ คือ ปวารณาให้ผ้ากฐินอุปสมบท ในปัจจุบันชนบท สงฆ์ทศวรรค (10 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ คือ อุปสมบทในมัธยมประเทศ และสังฆกรรมอื่น ๆ ยกเว้นอัphanสงฆ์วิสตติวรรค (20 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่างจากหลักเกณฑ์นี้ สามารถแบ่งขนาดของวัด โดยใช้บุคลากรภายในวัดโดยอนุ โลม และให้มีความสัมพันธ์กับภารกิจของวัดทั้ง 6 ด้าน ได้ ดังนี้

1. วัดขนาดเล็ก ได้แก่ วัดที่มีบุคลากรในวัดน้อยกว่า 10 รูป / คน
2. วัดขนาดกลาง ได้แก่ วัดที่มีบุคลากรในวัด 10 - 19 รูป / คน
3. วัดขนาดใหญ่ ได้แก่ วัดที่มีบุคลากรในวัด 20 รูป / คน ขึ้นไป

สรุปได้ว่า วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีอยู่ 2 อย่าง คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และวัดที่เป็นสำนักสงฆ์ แต่สามารถแบ่งวัดตามสภาพของวัดได้ 3 ประเภท คือ

1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้าง และปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงศักดิ์ลงมา หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้าง หรือสร้างขึ้น หรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้น แล้วย่อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย

2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้อนุญาตให้สร้างวัด และประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทะนุบำรุงวัดสืบต่อกัน มาตามลำดับ วัดราษฎร์หมายถึงวัดทั้งชนิดที่ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ซึ่งมีได้ นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียน เป็นวัดร้างได้ วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์ และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์ พ.ศ. 2514 ส่วนวัดร้าง แม้มีสถานภาพเป็นวัดแต่ไม่มีการดำเนินการตามภารกิจของวัดแบ่งตามจุดมุ่งเน้นของ วัดจัดได้เป็น 3 ประเภท คือ เน้นการก่อสร้าง เน้นการศึกษา และเน้นการปฏิบัติ ถ้าแบ่งตามสังกัดนิยาย แบ่งได้ 2 ประเภท คือ วัดสังกัดมหานิกาย และวัดสังกัดธรรมยุต ซึ่งวัดสังกัดมหานิกายกับวัดธรรมยุตนั้น มีสภาพเหมือนกัน โดยกฎหมาย และบริหารวัดในรูปแบบเดียวกัน แต่วัดธรรมยุตมีจำนวนน้อยกว่า และเขตการปกครองไม่ตรงตามเขตการปกครองของทางอาณาจักร ถ้าแบ่งตามบุคลากรในวัดอาจแบ่งได้ หลายขนาดตามความเหมาะสม

2.2.6 บทบาทของวัด

จากการที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยมากกว่าร้อยละ 95 เคารพนับถือ และเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย กล่าวไว้ว่า วิถีชีวิตของคนไทยกับพุทธศาสนาผูกพันเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแน่นแฟ้น พุทธศาสนา จึงเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย (กรมการศาสนา, 2543) วัดนับว่า เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนของประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน วัดจึง เป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาของประชาชนและทำหน้าที่เป็น สถาบันหลักในการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่จะสืบต่อพระศาสนา และพลเมืองที่จะรับผิดชอบสังคม และวัด ยังมีฐานะเป็น โรงเรียนอีกด้วยแม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญ ก็ยังคงอยู่ โดยเฉพาะวัดในเขตเมืองกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล บทบาทของวัดยังคงมีความเข้มข้น อยู่ค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่องของการพัฒนาชุมชนการพัฒนาอาชีพ หรือหน่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การรวมกลุ่ม การเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์ และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจยังคงอยู่มิเสื่อมคลาย แต่อย่างไร วัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของวัดจากนักวิชาการ ด้านพระพุทธศาสนาหลายท่าน อันประกอบไปด้วย

กรมการศาสนา (2543, น. 7) ได้สรุปบทบาทของวัดเอาไว้ ดังต่อไปนี้

1. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนอยู่ในสมัยนั้น
2. วัดเป็นสถานที่ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่คนเฒ่า และสตรีมารับความรู้ด้วยการศรัทธาพระธรรมเทศนา
3. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้ของคนสมัยก่อน โดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บทั่วไป
4. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ
5. วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง ซึ่งวัดบางวัดได้สร้างศาลาเอาไว้กว้างขวางใหญ่โต เพื่อรองรับกิจการนี้โดยเฉพาะ
6. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจวัดได้จัดสถานที่ต่าง ๆ ในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และร่มรื่น
7. วัดเป็นสถานที่รื่นเริงที่จัดเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ บุญมหาชาติ เป็นต้น และยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วย
8. วัดเป็นบ่อเกิด และเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม
9. วัดเป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่าง ๆ ของชาวบ้าน
10. วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญ และบำเพ็ญกุศลตลอดจนประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
11. วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานที่วัด หรือขอยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน
12. วัดเป็นศูนย์กลางการบริหาร หรือการปกครองท้องถิ่น กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่าง ๆ กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา (2540, น. 9) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของวัดในชุมชน ดังต่อไปนี้
  - 12.1 เป็นศูนย์รวมของชุมชนในการจัดกิจกรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
  - 12.2 เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา

- 12.3 เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
 12.4 เป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งด้านจิตใจ และการให้การสงเคราะห์ยาม

เคือคร็อน

พิน ดอกบัว (2550, น. 3 - 4) ได้กล่าวถึง บทบาท และความสำคัญของวัด ไว้ดังนี้

1. วัดเป็นสถานที่อยู่ของผู้ทรงศีลทรงธรรม
2. วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล
3. วัดเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่าง ๆ
4. วัดเป็นสถานสังคมสงเคราะห์
5. วัดเป็นรมณีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
6. วัดเป็นสถานที่พักผ่อนของคนเดินทาง
7. วัดเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรม
8. วัดเป็นสถานที่ฝึกอาชีพ
9. วัดเป็นสถานที่บันเทิงของชาวบ้าน
10. วัดเป็นสถานที่เลือกคู่
11. วัดเป็นสโมสรของชาวบ้าน
12. วัดเป็นศาลของชาวบ้าน
13. วัดเป็นคลังพัสดุของชาวบ้าน

เมื่อประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศ มีการรับเอาแนวคิด และวัฒนธรรมตะวันตก ตลอดจนนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการปรับเปลี่ยนในสังคมหลาย ๆ ด้าน ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตค่านิยม และความเชื่อของคนในสังคมบทบาทของวัดเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดสถาบันต่าง ๆ ที่เข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของวัด อาทิ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล แหล่งบันเทิงต่าง ๆ วัดมิได้เป็นศูนย์กลางของชุมชน อีกต่อไป

มูลเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการสูญสลายบทบาทของวัดว่า เกิดจากมูลเหตุ 3 ประการ คือ ประการแรก ได้แก่ ความเจริญแบบตะวันตก ที่นำสถาบันต่าง ๆ แบบใหม่เข้ามารับเอาบทบาทเดิมของวัด ไปดำเนินการเสียหมด เช่น มีโรงเรียนตามระบบการศึกษาของชาติ มีกิจการสงเคราะห์ของรัฐบาล มีโรงพยาบาลโรงมหรสพ สถานเริงรมย์ ระบบการศาล สถาบันได้แยกกระจายบทบาททางสังคมของวัดแต่เดิมออกไปหมด ประการที่สอง ได้แก่ การไม่เข้าไปพิจารณาต้อนรับความเจริญอย่างใหม่ร่วมกัน เมื่ออารยธรรมแบบตะวันตกเข้ามา พระสงฆ์กับประชาชน ซึ่งสัมพันธ์กันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาผละออกจากกันเสีย พระสงฆ์ไม่ยอมรับรู้ และเกี่ยวข้องกับผู้มาใหม่

พยายามยึดถือ และฟื้นฟูเอาสภาพเดิมให้คงอยู่ในท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้น ปล่อยให้ประชาชนไปสัมพันธ์กับผู้นำใหม่โดยลำพังทำให้ขาดการเหนี่ยวรั้งจากพระสงฆ์ ซึ่งเคยเป็นผู้เฝ้าแนวทางมาแต่เดิม ประการสุดท้าย คือ การสูญเสียภาวะผู้นำทางปัญญาของพระสงฆ์ พระสงฆ์ไม่ยอมรับรู้ ไม่ยอมเกี่ยวข้องกับวิชาการที่มากับความเจริญแบบใหม่สังคมที่นับถือว่าวิชาการแผนใหม่เป็นความรู้ของผู้เจริญแล้ว จึงมองว่าพระสงฆ์เป็นคนคร่ำครึเป็นผู้ค้อยทางสติปัญญา

แม้วัดจะสูญเสียบทบาทบางประการ แต่วัดในประเทศไทยยังคงมีความหมายและความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนอย่างน้อยที่สุด วัดก็ยังคงมีฐานะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่ในการประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกชน นอกเหนือจากนี้ วัดยังคงมีบทบาทอื่น ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละวัดว่าจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด อาทิ เช่น บทบาทด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่ศาสนธรรม การสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณูปการ การปกครอง อันนับเป็นภารกิจ 6 ด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่กำหนดไว้ เพื่อปกครองดูแลให้พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทภารกิจไปในทิศทางเดียวกัน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

พุทธทาสภิกขุ (2527) ได้กล่าวถึง บทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า “เดิมนั้น การศึกษาของไทยมีพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษา และอาศัยเป็นสถานศึกษา ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นแนวคิดการศึกษาแบบตะวันตก แบ่งออกเป็นจริยศึกษา พุทธิศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ในส่วนของจริยธรรมศึกษานั้น ราชการไม่ได้เน้นในการนำมาสอนนักเรียน แต่จะเน้นพุทธิศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา จนกระทั่งถึงปัจจุบันในส่วนของจริยศึกษาที่ว่านั้น หลักสูตรก็เป็นไปเพื่อการท่องจำไม่ได้ฝึกให้ผู้ศึกษานำไปปฏิบัติ เพื่อขัดเกลาความประพฤติ และจิตใจของตน

พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต, 2527) ได้กล่าวถึง บทบาทพระสงฆ์ไว้ว่า “การที่พระสงฆ์มีบทบาทอย่างไรนั้น คงอยู่ที่หลักการ อันมีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือ ในฝ่ายตนเองก็มีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ คือ ศึกษาเพื่อให้ตนปฏิบัติได้ถูกต้อง และพร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่ผู้อื่นได้ด้วยในฝ่ายความสัมพันธ์กับสังคมคฤหัสถ์ ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ ร่วมกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน รักษาเกียรติ และความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ไว้ด้วย

พินิจ ลากษณานนท์ (2529) ได้แบ่งบทบาทพระสงฆ์ ดังนี้

1. บทบาทในการให้ความรู้ และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชน พระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทการพัฒนา ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจ หรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมนั้น มักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน โดยง่าย และเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นี้ ยังจำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะพระสงฆ์ในบางพื้นที่ ยังไม่กว้างขวางนัก และยังมีกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำไม่ประสานกันอย่างเป็นทางการ หรือองค์การ แนวทางการดำเนินการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ จึงยังไม่เด่นชัดนัก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะมองบทบาทพัฒนาของพระสงฆ์ในพื้นฐาน โครงสร้างสังคมแบบใด ถ้าเป็นเมืองพระสงฆ์ควรจะมีมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ เพราะในสังคมเมืองนั้นมีเหตุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โน้มน้าวในการชักนำประชาชนไปสู่ความเสื่อมในทางศีลธรรมจรรยาได้มาก การที่พยายามพัฒนาจิตใจในสังคมเมือง จะเกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านกฤษฎะระดับศีลธรรม จรรยา การลดปัญหาอาชญากรรม และปัญหาสังคมอื่น ๆ ส่วนในชนบทนั้นปัญหาที่ชุมชนประสบ คือ ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ หรือปัญหาคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจอย่างเดียวจะไม่เกิดประโยชน์อย่างไรในชุมชน หากแต่พระสงฆ์ต้องมีการพัฒนาความรู้ สร้างความเข้าใจในชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น โดยต้องพัฒนาควบคู่ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ แต่จะเน้นในด้านใดมากกว่ากัน ควรพิจารณาให้เหมาะสมตามสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคม และเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ

2. บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา ในสมัยที่การศึกษายังไม่แพร่หลาย การศึกษามีอยู่แต่ในวังกับในวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า จึงสามารถให้การศึกษามากกว่าทั้งด้านความรู้ เช่น การอ่านเขียน การดำเนินชีวิต การครองเรือน เป็นต้น และด้านวิชาชีพ เช่น วิชาช่างต่าง ๆ และวิชาการต่อสู้มีวิชาดาบ เป็นต้น ถึงสมัยที่มีการปฏิรูปการศึกษาตามแบบชาติตะวันตก วัด และพระสงฆ์ ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก เพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรที่ตกทอดมาพระสงฆ์ จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปจนถึงเจ้านาย และพระมหากษัตริย์

3. บทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น พระสงฆ์เป็นสมาชิกของสังคม และอยู่ได้ด้วย การสนับสนุนจากชาวบ้าน หากชาวบ้านลำบากพระองค์ก็ลำบากเช่นกัน เพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์ ดำเนินบทบาทในการพัฒนาชุมชน จึงเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในการช่วยชาวบ้านเป็นการนำชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พระสงฆ์เองก็ผูกพันกับชุมชน จึงไม่สามารถเพิกเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดำเนินการไปตามวิจรรณญาณที่สามารถหาได้ตามพระธรรมวินัย และความต้องการของชุมชน

4. บทบาททางการเผยแผ่ธรรม จากกรณีที่พระสงฆ์เป็นผู้มด้วยศีลาจารวัตรทำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปในการดำเนินชีวิตด้วยการยอมรับเช่นนั้น บทบาทในการเผยแผ่ธรรม จึงเป็นไปได้โดยง่าย บางครั้งก็ผ่านทางระบบการศึกษาที่ให้ผู้เข้าศึกษาในวัดโดยตรง บางครั้งก็ผ่านทางประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาที่ประชาชนเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ จนถึงผ่านการพูดคุย และสนทนา เช่น ในโอกาสทานบุญตักบาตรตอนเช้า เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปบทบาทด้านนี้ก็ยังคงมีอยู่แต่อาจเปลี่ยนไปหรือเพิ่มขึ้นตามวิธีการ เช่น การใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย เป็นต้น

5. บทบาทการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังผู้ทรงศีลหรือพระอยู่แล้ว เพราะพุทธศาสนิกชนชาวไทยนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างสูง ชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นบุคคลตัวอย่างชาวบ้านจึงเต็มใจที่จะกราบไหว้พระ หากมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน หรือหมู่บ้านพระก็เป็นผู้ประสานความเข้าใจให้กับชุมชนได้

6. บทบาทที่เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการในชุมชน หรือหมู่บ้าน พระก็ทำหน้าที่ช่วยแนะนำสั่งสอนและสนับสนุนของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

มานพ นักการเรือน (2546, น. 2 - 3) กล่าวว่า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

คือ

1. อริยสงฆ์ หมายถึง สาวกของพุทธเจ้าผู้บรรลุมรรคผลตั้งแต่ระดับต้นจนถึงสูงสุด แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1.1 พระโสดาบัน หมายถึง ผู้ละกิเลส 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ (ความเห็นเป็นเหตุถือตัวตน) วิภิจจนา (ความลังเลสงสัย) สีลพทปรามาส (การยึดถือศีล และวัตรอย่างมกมาย หรือไม่เข้าใจความมุ่งหมายที่แท้จริง) พร้อมทั้งมีศีลบริบูรณ์ สมาธิ และปัญญาพอประมาณ

1.2 พระสกทาคามี หมายถึง ผู้ละกิเลส 3 อย่างข้างต้นได้ พร้อมทั้งมีศีลบริบูรณ์สมาธิ และปัญญาพอประมาณ และยังมีราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลงได้ด้วย

1.3 พระอนาคามี หมายถึง ผู้ละกิเลสเพิ่มขึ้นอีก 2 อย่าง คือ กามราคะ (ความกำหนัดยินดีในกามารมณ์) และปฏิฆะ (ความกระทบกระทั่งแห่งจิตใจ ความโกรธ) พร้อมทั้งมีศีล และสมาธิบริบูรณ์ ปัญญาพอประมาณ

1.4 พระอรหันต์ หมายถึง ผู้ละกิเลสที่ละเอียดได้อีก 5 อย่าง คือ รูปราคะ (ความคิดในใจรูปธรรม) อรูปราคะ (ความคิดใจในอรูปธรรม) มานะ (ความถือตัว หรือสำคัญตนว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้) อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน) อวิชชา (ความไม่รู้จริง) พร้อมทั้งมีศีล สมาธิ และปัญญาบริบูรณ์

2. สมมติสงฆ์ หมายถึง กุลบุตรผู้บวชเข้ามาเป็นภิกษุ ยังเป็นปุถุชนอยู่ เช่น สามัญชนทั่วไป แต่อบรมบ่มนิสัย พัฒนาฝึกฝนตนเอง ปฏิบัติเพื่อความสะอาด สว่าง สงบ แห่งจิตใจ สมมติสงฆ์นี้จะต้องมีภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป ในการประกอบสังฆกรรมในแต่ละประเภท

บทบาทของพระสงฆ์ในระยะแรก ๆ มีหน้าที่หลักจะต้องทำ คือ การศึกษาในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อบรรลุมรรคผลในทางพระพุทธศาสนา การบรรลุมรรคผลของท่านเหล่านั้น ในตอนแรกเกิดจากการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อพระอรหันต์สาวกเกิดขึ้นชุดแรก 60 รูป งานอันเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ คือ “สั่งสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วย” ก็เกิดขึ้น โดยพระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับสั่งให้ท่านเหล่านั้นมาประชุมกัน ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แล้วรับสั่งแก่ท่านเหล่านั้นว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เรา และเธอทั้งหลายพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเราจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กุลและความสุขแก่ทเวดา และมนุษย์ทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่ สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันสมบูรณ์ด้วยอรรถะ และพยัญชนะ สัตว์ที่มีรูปในจักขุ อันน้อยมีอยู่หากไม่ได้ฟังธรรมจักเสื่อมจากธรรม ผู้ที่อาจจกัรู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราเอง ก็จะไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิกม เพื่อแสดงธรรม”

นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา งานเผยแผ่ศาสนาได้กระจายไปสู่กลุ่มบุคคล ทั้งจำนวนคนที่ทำงาน และคนที่หันมานับถือพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่เรียกว่าบริษัท 4 ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในช่วงตอนต้นสมัยพุทธกาลจากทรงเริ่มปฐมเทศนาไม่ถึงปี เฉพาะพระพุทธองค์เพียงองค์เดียว ทรงแสดงธรรมให้คนสำเร็จอริยผลเป็นพระอริยบุคคลเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ออกเป็น 2 ส่วน (พระเทพเวที ป.อ. ปยุตโต, 2530, น. 194 - 195) คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมสงฆ์ ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเองจะเห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติต่าง ๆ ในวินัยของสงฆ์ มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัด การกำหนดเขตสีมา อุโบสถ การปวารณา การกรานกฐิน พุทธบัญญัติที่ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า สังฆกรรมมีการอุปสมบท การระงับอธิการณ์ ตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการเคารพกันตามอาวุโส เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ในสังคมส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ คือ ว่าพระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มแต่อาหาร ซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยบิณฑบาตถืออาหารที่คฤหัสถ์ถวาย ตลอดจนปัจจัย 4 อย่างอื่น ๆ และความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำเป็นข้อบังคับอยู่ในตัว ให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันกับสังคมของมคฤหัสถ์พระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการอาศัยคฤหัสถ์ ซึ่งมีส่วนกำหนดหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ เมื่อกล่าวถึงในแง่คุณธรรม พระสงฆ์ก็ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือ

ผู้นั้นให้รอดพ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาธรรมของคนพุทธพจน์ที่ตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของพระสงฆ์มีอยู่มาก เช่น ในพหูการสูตรพระพุทธเจ้าทรงแสดงการพึ่งพากันระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์ และคฤหบดี ทั้งหลายเป็นผู้ทรงอุปการะมากแก่เธอทั้งหลายบำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร ภัณฑาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัช บริหาร แม้เธอทั้งหลายก็จะเป็นผู้อุปการะมากแก่พรหมณ์ และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลางงามในที่สุดจงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐพร้อมอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธฺ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พรหมณ์ และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์ และบรรพชิตทั้งหลายต่างอาศัยกันและกันด้วยอามิสทาน และธรรมทาน อยู่ประพคติพรหมจรรย์นี้ เพื่อต้องการสลัดโอฆะ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบด้วยอาการอย่างนี้” นั่นเป็นลักษณะของบทบาทหน้าที่ที่พระพุทธเจ้าได้มอบไว้ให้แก่พระสงฆ์

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554) กล่าวว่า การพัฒนาวัดที่สมบูรณ์ครบถ้วนจะต้องพัฒนาวัดแบบบูรณาการโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์ และให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน ดังนี้

1. ภารกิจ ด้านการปกครอง หมายถึง การจัดระบบความเป็นอยู่ภายในวัด โดยการดำเนินการ สอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ประกาศ ระเบียบ คาสั่ง กฎมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชา ของสมเด็จพระสังฆราช การอบรมศีลทางวัตรภิกษุสงฆ์สามเณร รวมถึงการจัดระเบียบการปฏิบัติ และการดูแลทุกข์สุขของคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด
2. ภารกิจ ด้านการเผยแผ่ศาสนา หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนา ทายาท และประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
3. ภารกิจ ด้านการศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัด และส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติ ธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณร ศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย
4. ภารกิจ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการจัด และส่งเสริมการศึกษา ที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก และเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา รวมทั้งการจัดการศึกษาแก่ผู้ที่สนใจ

5. ภารกิจ ด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม การปรับปรุง และการจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาส ด้านอื่น ๆ

6. ภารกิจ ด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์ปวงชน และสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล การจัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับนิมนต์ จัดสรรบริเวณวัดให้มีห้องสมุดบริการประชาชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ หมายถึง หน้าที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติ โดยมีหลัก ๆ อยู่ด้วยกัน คือ การทำกิจของตนให้ถึงที่สุดโดยการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอน เพื่อให้เกิดปัญญาให้รู้แจ้ง และนำความรู้แจ้งนั้น ไปเผยแผ่แก่ประชาชน และบทบาทหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์นั้น มีส่วนร่วมพัฒนาจิตใจ คุณภาพชีวิต ตลอดจนความเป็นอยู่ของคนให้เจริญยิ่งขึ้น โดยสังเคราะห์ ได้ดังนี้ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาจิตใจ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดวิธีหนึ่งที่จะนำมาใช้ เพื่อยกระดับการครองชีพ ป้องกันการแก้ปัญหาดังต่าง ๆ ที่ประชาชนในชนบทกำลังเผชิญอยู่ การพัฒนาชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชนบททั่วประเทศด้วยเหตุที่การพัฒนาชุมชนนั้น ครอบคลุมการพัฒนาสังคม ชุมชนและสาธารณูปโภคอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพโดยพยายามช่วยเหลือประชาชนให้ตื่นตัวร่วมมือกับรัฐในการพัฒนาประเทศในส่วนที่ประชาชนจะช่วยให้การพัฒนา จึงถือได้ว่าเป็นกระบวนการการศึกษา (Education Process) ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำคัญยิ่งในการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อผสมผสานร่วมกันพัฒนาประเทศในขั้นสุดท้าย

2.4.1 ความหมายของชุมชน

ประเวศ วะสี (2541, น. 13) ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543, น. 2) ให้ความหมายว่า การพัฒนา หมายถึง สภาวะการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ส่งเสริมของเก่า หรือสภาพการณ์ที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น

เกลียว บุรีภักดี (2545, น. 51) ได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชน ไว้ดังนี้ ชุมชน หมายถึง พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของคน และหมายความถึง กลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น โดยมีความสนใจ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนจำนวนหนึ่งทางสังคมที่ใช้ชีวิตร่วมกันในบริเวณพื้นที่เดียวกัน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน มีการดำเนินชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียวกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เมื่อนำคำสองคำมารวมกันเป็นพัฒนาชุมชน มีความหมาย ดังนี้

1. ความหมายของการพัฒนาชุมชน

ปรีชา กลิ่นรัตน์ (2526, อ้างถึงใน ทวี ทิมขำ, 2528, น. 3 - 9) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจังพอจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนออกมาในลักษณะของความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีระดับของกลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมีการติดต่อสื่อสาร และเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐาน และวัฒนธรรมเดียวกันร่วมมือ และพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายร่วมกัน

กรมการพัฒนาชุมชน (2548, น. 10, อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550, น. 19) ได้สรุปความหมาย การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยความร่วมมือของราษฎร และภาครัฐ

องค์การบริหารวิเทศกิจ (ICA) ของสหรัฐอเมริกาหรือ AID ในปัจจุบันได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ (ชิติ กิตติวิทิตคุณ, 2540, น. 28) “การพัฒนาชุมชน” เป็นกรรมวิธี (Process) แห่งการกระทำของสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันจัดวางแผน และลงมือปฏิบัติตามแผนเอง แผนดังกล่าวจะกำหนดว่ากลุ่มของตนเอง และแต่ละบุคคลมีความต้องการอะไร และมีปัญหาาร่วมกันอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่มและของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ได้มาเพื่อสิ่งที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้ได้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือ ทั้งด้านบริการ และวัสดุจากองค์การรัฐบาล และที่มิใช่ของรัฐบาลได้”

ปรีชา พรหมจันทร์ (2542, น. 15, อ้างถึงใน ปรีชา เจริญวารางกุล, 2550, น. 21) ได้สรุปความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนในทุกด้าน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง โดยมุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้ดำเนินการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ให้มากที่สุด

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการ ซึ่งดำเนินไปด้วยความร่วมมือกำลังของคนในชุมชนเองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิต และเพื่อให้ราษฎรสามารถอุทิศตนเองเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติอย่างเต็มที่

2.4.2 ลักษณะสำคัญของการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชุมชน

ลักษณะสำคัญของการพัฒนาชุมชนการพัฒนาชุมชนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.4.2.1 เป็นงานที่ประชาชนมีความคิดริเริ่มเอง หรือนุคคลภายนอก เช่น ข้าราชการของรัฐบาลกระตุ้นช่วยเหลือให้ประชาชนมีความคิดริเริ่ม

2.4.2.2 เป็นงานที่ยึดหลักการช่วยตนเองพยายามที่จะใช้ความรู้ความสามารถ ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองในชุมชนจะเป็นหมู่บ้านก็ดี ตำบลก็ดี ให้มีความสะดวกสบาย กินดีอยู่ดีมีความสุข เช่นเดียวกับชุมชนที่เจริญแล้วทั้งหลาย หากจะมีการช่วยจากภายนอกก็เป็นการช่วยเหลือเพียงเพื่อให้ประชาชนสามารถที่จะช่วยตนเองได้ การช่วยเหลือตนเองนี้รวมถึงการวางแผน การลงมือกระทำการเพื่อแก้ปัญหาความต้องการของตน และชุมชน

2.4.2.3 เป็นงานคนที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยใช้การพัฒนาเปลี่ยนแปลงทางวัตถุนำไปสู่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิต ซึ่งเมื่อคนมีคุณภาพเป็นคนเฉลียวฉลาดแล้วจะทำให้การพัฒนาอย่างอื่น เช่น วัตถุ ก็ย่อมจะเกิดตามมา ซึ่งส่งผลให้ความเจริญเหล่านั้นมีความยั่งยืน

2.4.2.4 เป็นงานที่ใช้วิชาการให้การศึกษ และจัดระเบียบชุมชน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ สามารถพัฒนาคน กล่าวคือ จะต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ให้ทราบชีวิตจิตใจ สภาพชุมชนสิ่งแวดล้อม องค์การสถาบัน ปัญหา และอุปสรรค ความต้องการตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ แล้วดำเนินการแก้ปัญหาอุปสรรคสนองต่อความต้องการ โดยวิธีให้การศึกษแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของประชาชนตลอดจนวิธีการจัดระเบียบชุมชน และการทำงานเป็นกลุ่ม ลักษณะสำคัญของการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนต้องมีลักษณะที่สำคัญ 7 ประการด้วยกัน คือ

1) การพัฒนาชุมชน คือ การทำให้คนที่อยู่ในชุมชนนั้น มีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากประชาชนเข้ามาตัดสินใจดำเนินการพัฒนาด้วยตนเองบนพื้นฐานของความสมัครใจและมีความรับผิดชอบที่จะช่วยตนเอง

2) การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม หรือลักษณะทางกายภาพตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้ดีขึ้น

3) การดำเนินงานต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยทั้งนี้หมายถึง กิจกรรมที่จะนำไปสู่การมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติจะต้องเป็นกิจกรรมที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่แล้ว และเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนพยายามกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้ถึงถึงความจำเป็นด้วย

4) การพัฒนาชุมชนต้องใช้หลักการช่วยๆ เร่งๆ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มตลอดจนการดำเนินงาน กิจกรรม โครงการพัฒนาโดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการพัฒนาชุมชน

5) รัฐบาล หรือหน่วยงานอื่นที่จะให้ความช่วยเหลือจะต้องพิจารณาให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งที่เกินความสามารถที่ชุมชน หรือประชาชนจัดหาได้เอง เช่น ความรู้ทางวิชาการวัสดุอุปกรณ์ และเงินเท่าที่จำเป็น

6) การพัฒนาชุมชนจะต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

7) จะต้องมีความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกสาขา เพราะปัญหาของชุมชนอยู่นอกเหนือความสามารถของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง การพัฒนาชุมชนเป็นการมุ่งพัฒนาในทุก ๆ ด้านไม่ใช่การพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

2.4.3 หลักการพัฒนาชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชนมีหลักการ ดังต่อไปนี้ หลักการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติ คือ คน และชุมชน ต้องมีการพัฒนาเพื่อมีความสันติสุข และสันติภาพ การพัฒนาคุณภาพของประชาชนนั้น จะต้องริเริ่มจากภาวะความเป็นอยู่ของชุมชน โดยให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นการเข้าใจ และระลึกร่วมว่างานใด ๆ ในชุมชนนั้น เป็นงานและกิจกรรมของเขาเอง การกระทำกิจกรรมใด ๆ ให้เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ในชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังนิสัยส่งเสริมให้คนได้รู้จักคิดตัดสินใจวางแผน และดำเนินการด้วยตนเองเสมอเป็นการพัฒนาทางสมองของคน นอกจากนี้ในการพัฒนาควรมีหลักการเหล่านี้ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานพัฒนาให้มาก (สัจญา สัจญาวิวัฒน์, 2541, น. 31 - 32)

ยั้งยืน คือ หลักการช่วยตนเอง (Self Help) เป็นหลักการที่ใกล้เคียงกับหลักการพึ่งตนเอง (Self Reliance) เพราะจะทำให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ก็จะต้องมีปัจจัย 5 ตัวด้วยกัน เรียกว่า TERMS (Techonlogy, Economic, Resource, Mrntal and Socio Cultural) จะต้องพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี คือ มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น (T) ต้องมีอาชีพและรายได้พออยู่พอกิน (E) มีทรัพยากรธรรมชาติ (R) เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ พอได้พึ่งพาอาศัยมีจิตใจที่เข้มแข็ง และแน่นอนว่าจะพึ่งพาตนเองได้รวมทั้งรู้จักในผลของความพยายาม (M) และปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (S) คือ การมีคนจำนวนหนึ่งที่สมัครสมานสามัคคีมีผู้นำที่เข้มแข็งมีค่านิยมอุดมการณ์ที่ส่งเสริมการพึ่งตนเอง ก็จะทำให้คน หรือชุมชนพึ่งตนเองได้ สนับสนุนให้ประชาชนช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือจากภายนอกให้อยู่ในขอบเขตที่จะเป็นการช่วยให้เขาได้ช่วยตนเองได้เท่านั้น ไม่ควรช่วยทุกสิ่งทุกอย่างและเพื่อที่จะให้เขาช่วยตนเองได้ ซึ่งควรจะเริ่มจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่ของประชาชนโดยเริ่มจากสิ่งเล็กน้อย และจากสิ่งง่ายไปหาสิ่งยาก ไม่ควรรีบเร่งทำโครงการดำเนินงานแต่ค่อยทาค่อยไป เพื่อให้โอกาสประชาชนได้เรียนรู้จากการทำงานนั้น ๆ โดยพยายามใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2541, น. 31 - 32)

1. หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือ หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้เขาเป็นผู้ตัดสินใจทำงานลงมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามความสนใจ และความต้องการของประชาชนทำให้ประชาชนได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง และจะต้องไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะจะต้องมาจากทุกชนชั้นของชุมชน ตั้งแต่คนร่ำรวยที่สุดจนถึงคนยากจนที่สุดของชุมชนจะเลือกที่รักมักที่ชังไม่ได้

2. หลักการประชาธิปไตยในการดำเนินงาน ทุกคนจะต้องมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน ไม่มีใครใหญ่กว่ากันด้วยศรัทธาบรรดาศักดิ์ ยากดีมีเงิน หรือระดับการศึกษา โดยถือว่าเป็นคนหนึ่งที่มีสิทธิในการลงคะแนนเสียง หรือการออกเสียงตามหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน

3. หลักการใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลในชุมชนที่มีผู้เคารพนับถือไว้วางใจมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจของประชาชนในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นผู้ช่วยเผยแพร่ให้เกิดความนิยม จูงใจประชาชนให้มาร่วมงานอย่างมีประสิทธิภาพและบางครั้งยังช่วยเป็นวิทยการให้ได้อีกด้วย

4. หลักความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเหมือนคล้ายคลึงหรือต่างไปจากชุมชนอื่นผู้มีหน้าที่พัฒนาจากต้องทราบรายละเอียดและยึดถืออย่างน้อย ขึ้นแรก ๆ ในการเข้าสู่ชุมชนต้องวางโครงการการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความเชื่อก่อนต่อมาภายหลังเห็นว่าสิ่งใดควรปรับปรุง แก้ไข จึงค่อยทำไปทีละเล็กทีละน้อย

โดยให้ประชาชนได้รับความกระทบกระเทือนน้อยที่สุด หรือไม่รู้สึกเลย และทั้งนี้เพราะเห็นดีเห็นงามในการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย

5. หลักการประเมินผล การประเมินผลเป็นหลักการที่ดีของทุกโครงการ การที่ได้มีการประเมินผลงานภายหลังที่ได้ดำเนินการไปแล้วชั่วระยะหนึ่ง เป็นการตรวจสอบว่าโครงการนั้นได้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไรจะได้หาทางแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้น และจะได้วิธีการที่ดีกว่ามาดำเนินงานต่อไป เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2.4.4 เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

ทวิ ทิมจำ (2528, น. 5) ได้กล่าวถึง เป้าหมาย และทิศทางของการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้

1. เร่งการผลิต และเพิ่มรายได้ต่อครอบครัวในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม เป็นการสร้างความเสมอภาคในเรื่องการกระจายรายได้

2. ปรับปรุงส่งเสริมการสร้างงานในชนบท เพื่อที่จะได้มีการใช้แรงงานได้เต็มที่ แก้ไขปัญหาคนว่างงาน

3. ปรับปรุงส่งเสริมด้านอนามัย และสาธารณสุข

4. ส่งเสริมการศึกษา และอบรมเยาวชน

5. ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน หมู่บ้าน

6. ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

7. การควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ การจัดสรรให้เป็นระเบียบด้วยความยุติธรรม

ที่สุด

8. การสร้างโอกาสให้ประชาชนได้รับความช่วยเหลือในเรื่องของอำนาจต่อรอง ลินเชื่อ ชลประทาน ตลอดจนเทคโนโลยี และบริการต่าง ๆ ที่รัฐพึงให้ประชาชนทุกด้าน

สนธยา พลศรี (2545, น. 44) การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดที่สำคัญ คือ

1. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสในการได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ

และร่วมรับผิดชอบของชุมชน

3. การช่วยเหลือตัวเองของชุมชนเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน

และชุมชน

4. การใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นการรักษาประโยชน์

ของทรัพยากรภายในชุมชน

5. การริเริ่ม ของประชาชนในชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
6. ชีตความสามารถของชุมชน และรัฐต้องมีการสนับสนุนซึ่งกันในส่วนที่สอดคล้องการพัฒนา จึงจะประสบความสำเร็จ
7. การร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนจะทำให้ชุมชนดำเนินการไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ
8. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ คือ การพัฒนาจะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้านมุ่งไปด้านใดหนึ่งไม่ได้ เพื่อความสมดุลในการพัฒนา
9. การพัฒนา คือ การศึกษาภาคชีวิตต้องมีการศึกษา และให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต คือ การให้ความรู้แก่ประชาชนในทุกเพศ ทุกวัย อย่างเหมาะสมการพัฒนา จึงจะประสบความสำเร็จ

2.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

2.5.1 ด้านขวัญ และกำลังใจ

ขวัญ และกำลังใจนั้นมีลักษณะเป็นนามธรรม สามารถสังเกตได้จากคำแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่ม ขวัญ และกำลังใจมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเมื่อขวัญและกำลังใจดีการปฏิบัติงานก็จะมีประสิทธิภาพสูงผลงานที่ได้ก็จะดีในทางกลับกัน ถ้าขวัญกำลังใจไม่ดีการปฏิบัติงาน ก็จะมีประสิทธิภาพลดลงผลงานที่ได้ก็จะไม่ดี ดังนั้นจึงมีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับความสำคัญของขวัญและกำลังใจ ไว้ดังนี้

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540, น. 241) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของขวัญในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
2. เกิดความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ และองค์การ
3. ปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัย และศีลธรรมอันดีงาม
4. เกิดความสามัคคีในหมู่คณะและก่อให้เกิดพลังร่วม (Group Effort) และฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายขององค์กรได้

5. เกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจการต่าง ๆ ขององค์กร
6. เกิดความเชื่อมั่น และศรัทธาในองค์กรที่ตนปฏิบัติอยู่

ระวัง เนตรโพธิ์แก้ว (2542, น. 184) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของขวัญในการปฏิบัติงาน

ดังนี้

1. เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นอย่างดี
2. ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่เพื่อนร่วมงาน
3. เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาขององค์กร
4. สร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลในองค์กร
5. ทำให้เกิดความจงรักภักดีในหมู่คณะขององค์กร
6. สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

ทองทิพา วิริยะพันธุ์ (2546, น. 21) กล่าวว่า ลักษณะของผู้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมถึงวิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะเป็นการจูงใจในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ขวัญและกำลังใจ จึงเป็นเสมือนเครื่องกระตุ้นให้เกิดพลังในการปฏิบัติงานให้มีพลังในการสร้างความดี และการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นทำให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่ดีเป็นประโยชน์สร้างสรรค์งานที่ดีเป็นประโยชน์ต่อองค์กรสูงสุด

พระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พจนินม (2551, น. 34) ขวัญกำลังใจ หมายถึง สภาพทางจิตใจ ทศนคติ หรือความรู้สึกทางอารมณ์ของผู้ปฏิบัติงานที่ตั้งใจฟันฝ่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสภาพของการทำงานให้สามารถทำงานได้บรรลุจุดหมายขององค์กร

พระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พจนินม (2551, น. 35 - 36) ขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน เป็นเรื่องสำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งการมีขวัญกำลังใจที่ดีจะก่อให้เกิดแรงจูงใจกำลังใจความร่วมมือร่วมใจ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งยังเสริมสร้างความจงรักภักดี ความเข้าใจอันดีและความสามัคคี ซึ่งส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานอุทิศสติปัญญาและกำลังความสามารถให้กับองค์กร ซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เชื่อมมั่นศรัทธาในองค์กรที่ตนปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องพยายามทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีขวัญกำลังใจดี ต่อไป

ปรียาพร วงศ์อนุตราโรจน์ (2553, น. 6) กล่าวถึง ความสำคัญของขวัญในการปฏิบัติงานว่าผู้ที่มีขวัญดี มักเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานให้เป็นที่ไปตามความมุ่งหมายของการจัดการ จะสร้างผลงานที่คุณภาพให้กับหน่วยงานบุคคลที่มีขวัญจะมีพฤติกรรม ต่อไปนี้

1. มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อให้จุดมุ่งหมายขององค์กรบรรลุผล
2. มีความผูกพันต่อองค์กร
3. อยู่ในระเบียบวินัย และเต็มใจที่จะทำตามกฎข้อบังคับต่าง ๆ

4. แม้องค์การจะมีปัญหาอย่างไร ก็จะใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ที่จะแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้ลุล่วงไป

5. มีแรงจูงใจ และความสนใจในงานอย่างมากมาย

6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

7. มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล

กานดา จันท์เยี่ยม (2556, น. 34) กล่าวว่า ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพจิตใจของบุคคลในกลุ่ม หรือองค์กรที่ก่อให้เกิดกำลังใจ ทศนคติ และความพอใจในงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของคน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่วางไว้

สรุปได้ว่า ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพะจิตใจ หรือความรู้สึกของบุคคลที่เป็นพฤติกรรมแสดงออกต่อสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานอันเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจ และทำให้เกิดกำลังใจที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ เป็นนามธรรมที่ไม่มีรูปร่าง ไม่สามารถมองเห็น ได้แต่เป็นพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความรู้สึก

2.5.2 ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

อรพินท์ สฟโชคชัย (2550, น. 48) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา / ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

2. หลักการในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เริ่มมาจากบทเรียนของความสำเร็จล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนชนบทที่ไม่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาแบบยั่งยืน ประกอบกับกระแสความคิดของนักวิชาการ ทั้งในประเทศ และในระดับสากลเกี่ยวกับเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้การพัฒนาในยุคหลัง ๆ ได้เน้นประชาชนในชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนา และมีมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) จึงเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 เป็นต้นมา ได้มีการกำหนดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ค่อนข้างชัดเจน

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ก็คือ กระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ และภาคี อื่น ๆ นอกจากภาครัฐ เช่น ธุรกิจเอกชน ประชาชน ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ให้ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ เพราะการพัฒนาที่ทรงพลัง และยั่งยืนในสังคม

ประชาธิปไตยเกิดจากการพัฒนาที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแรงร่วมใจ ในการดำเนินการ และร่วมรับประโยชน์จากการพัฒนาสำหรับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไปจะทำให้ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ โดย 5 ขั้นตอน ได้แก่

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการรับรู้สามารถให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการเลือก และเสนอแนวทาง เพื่อตัดสินใจ
- 2.3 การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการติดตามตรวจสอบ
- 2.5 การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ และเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะ

ประชุม สุวดี (2551, น. 29) ได้กล่าวถึง ลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ของบุคคลเกิดจากพื้นฐาน 2 ประการ คือ

1. เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพ ที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหา ความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กร ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้น จะต้องมีความสามารถทาง เศรษฐกิจวัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

3. เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจ สมครใจ ที่จะเข้าร่วม เล็งเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วมจะต้องไม่เป็นการบังคับ หรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

4. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการ ในระดับที่เหมาะสมบุคคลจะต้องมี โอกาส และมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง สำหรับลักษณะ การมีส่วนร่วมของบุคคล โดยทั่วไปแล้วยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพครอบครัว, ระดับการศึกษา, สถานภาพทางสังคม, อาชีพ และรายได้ เป็นต้น

ทำนอง ภูเกิดพิมพ์ (2552, น. 34) ได้ให้ความหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชน ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อ และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคสมัยอีกด้วย การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลัง การทำงาน

ร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์ และอุทิศตนมากยิ่งขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

2.1 ความสนใจ และความกังวลร่วมกันเกิดจากความสนใจ และความห่วง กังวล ส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญเห็นด้วยกัน กลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2.2 ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน

2.3 การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึง สมองตอบความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

สรยุทธ จันทสุข (2552, น. 34) กล่าวถึง การมีส่วนร่วม ว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนที่เป็นไปในรูปของผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมกระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วม มิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจ หรือผู้ได้รับ ประโยชน์เท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม พัฒนาไม่ใช่กระทำถึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ ได้จัดทำขึ้น และหมู่บ้าน หรือชุมชนมีกิจกรรม และวิธีดำเนินงานของตนเองอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง ได้การที่ประชาชน หรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เป็น กระบวนการขั้นต้นของการวางแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนเอง นอกจากนี้การกำหนดวัตถุประสงค์ และวางแผนร่วมกันก็เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนงาน โครงการ ดังกล่าว และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการรวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุม ประเมินโครงการของชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการมีส่วนร่วมแบบตัวแทน หรือเป็นไปได้ โดยการได้ เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

วันชัย วัฒนศัพท์ (2553, น. 3 - 4) ได้เสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจ เพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐ จะต้องเปิด โอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใส และเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐ ให้ดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย

2. การบริหารราชการ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะการตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้ อำนาจรัฐในทุกกระดับ หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐการนั้น (International Association for Public Participation) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

2.1 การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์ และ การให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2.2 การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง และความคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็น ผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2.3 การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของประชาชน จะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะประชาพิจารณ์ การจัดตั้ง คณะทำงาน เพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

2.4 ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนหนึ่งกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

2.5 การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุน หมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนร่วมกันกระทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม โดยเริ่มตั้งแต่คิดวางแผนร่วมกัน กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และการมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน ร่วมกันรับผิดชอบ และประเมินผล ตลอดจนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2.5.3 ด้านการมีจิตสาธารณะ

ยุทธนา วรณปิติกุล (2542, น. 181 – 183) กล่าวถึง บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. การทุ่มเท และอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการ และประโยชน์ของประชาชนประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจ และติดตาม ไม่เพียงทาการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้นต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยมส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่นเลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมืองทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้งการยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมากไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทนตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไปต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุดเพื่อหาข้อยุติสร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจ และผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวม และเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะ และให้ความรู้ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้ง เครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้านที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่นช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชนนับว่า มีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

สมพงษ์ สิงหะพล (2542, น. 15 - 16) ได้กล่าวถึง จิตสาธารณะว่ามีอยู่ 3 ด้าน หลัก ๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self - Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้ การศึกษาไทยมุ่งมันปลูกฝังมานานเกิดบ้าง ไม่เกิดบ้าง ไปตามสภาพการณ์เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้าง ให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝัง และมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความ สามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรม ไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็น กลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมีและขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของ สังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึก ด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

หฤทัย อาจปฐ (2544, น. 37) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ ไว้ว่าเป็นความตระหนัก ของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้เกิดความรู้สึกราวณาที่จะช่วยเหลือสังคมต้องการเข้าไป แก้ไข โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วม แก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้ และแก้ไขปัญหา ร่วมกับคนในสังคมนั้น

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552, น. 24 - 25) ได้สรุปภาพรวมของจิตสาธารณะไว้ 3 ประการ คือ

1. การใช้สิ่งของส่วนรวม แบ่งออกได้เป็น

1.1 สถานที่สาธารณะต่าง ๆ โดยเป็นเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ เช่น การจอดรถในที่สาธารณะ การทิ้งขยะในที่สาธารณะรวมไปถึงการแยกประเภทขยะ การใช้อาคาร สถานที่ การเปิด - ปิด เครื่องปรับอากาศ ไฟฟ้า การสูบบุหรี่ในที่สาธารณะการแสดงมารยาทในที่สาธารณะ เป็นต้น

1.2 อุปกรณ์ส่วนรวม ได้แก่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สาธารณะนั้น ๆ เช่น การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้ หรืออ่านหนังสือพิมพ์ การใช้อุปกรณ์สำนักงาน และจัดเก็บ รวมถึงการใช้กระดาษ การจัดวาง และเก็บคืนสิ่งของสูญหาย

2. การเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวม กิจกรรมส่วนรวมเป็นกิจกรรมร่วมกับคนหมู่มาก ได้แก่ การแต่งกายเหมาะสมกับสถานที่และลักษณะงาน การใช้สื่อเสียง การเสียสละแรงกาย เพื่อส่วนร่วม การแสดงควมมีน้ำใจในสาธารณะกุศล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ การดูแลรักษาความสะอาด น้ำสาธารณะ อากาศ การเผาวัน การลดการใช้พลังงานที่เกินความจำเป็นการทำประชาพิจารณ์ และการแสดงความเห็นสะท้อนสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นทางสื่อโทรทัศน์ หรือสื่อนิเทศสารต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, น.218) ได้ระบุ ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะ ไว้ดังนี้

1. ตัวชี้วัด 1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และพึงพอใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยพิจารณาจากพฤติกรรมบ่งชี้

1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ

1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาด้วยความสมัครใจ

1.3 แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สิน และอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

2. ตัวชี้วัด 2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ โรงเรียน ชุมชน และสังคม โดยพิจารณาจากพฤติกรรมตัวบ่งชี้

2.1 ดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ และสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ

2.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อ โรงเรียนชุมชน และสังคม

2.3 เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553, น. 20) ได้ให้ความหมาย ของจิตสาธารณะว่าเป็นการปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงส่วนรวมด้วยจิตวิญญาณ ปฏิบัติตนในการช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ โรงเรียนชุมชน และสังคม การเสียสละไม่เอา รัดเอาเปรียบ ความซื่อสัตย์ สุจริต การรักษา และการใช้สมบัติส่วนรวม รวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เจียมจิตต์ ไชยลังกา (2554, น. 18) สรุปว่าการสร้างจิตสาธารณะ มี 4 ขั้นตอน คือ

1. ปลุกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะเกิดจากการที่ได้รับการปลุกฝัง มาตั้งแต่เด็กจากครอบครัว และสถานศึกษา และสร้างจิตสำนึกโดยมีกิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. การเตรียมความพร้อม ทั้งด้านร่างกายจิตใจด้านความรู้ และการติดต่อสื่อสาร การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการให้บริการในชุมชนพร้อมทั้งทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

3. การสร้างความเชื่อมั่นในตน การจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่เกิดจิตสาธารณะของตนเองควรมีกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือ และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

4. การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ประสบการณ์ต่อการพัฒนาด้านจิตสาธารณะ คือ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดี และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

สรุปได้ว่า การมีจิตสาธารณะหมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกโดยคำนึงถึงส่วนรวม ด้วยจิตวิญญาณ ปฏิบัติตนในการแบ่งปันความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวมปฏิบัติตนช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนเสียสละไม่เอาर्डเอาเปรียบ มีความซื่อสัตย์รักษาและใช้สมบัติส่วนรวม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม

2.5.4 ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน

เครือข่ายทางสังคมนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะกระแสโลกาภิวัตน์ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้สังคม หรือคนในชุมชนต้องมีการปฏิสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา และต้องมีการติดต่อกันตลอดเวลา การทบทวนแนวคิดดังกล่าวนี้จะทำให้เข้าใจถึงกระบวนการในการกำหนดเป้าหมาย และแนวทาง รวมทั้งวิธีการส่งเสริมให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ

ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2542, น. 14 - 15) กล่าวว่า การสร้างเครือข่าย เพื่อการพัฒนาทางสังคมต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกภาคส่วน และการสร้างเครือข่ายให้เกิดความยั่งยืนต้องมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. เชิญองค์กร และผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม หรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกันมอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันรับผิดชอบ การหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่ายทิศทางกิจกรรมหลัก และคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก

3. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงานจัดการและส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิก ซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเองและกลุ่ม

เกณฑ์ต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่าย เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิก และป้องกันการผูกขาดอำนาจ

4. ความรู้สึกรู้สีกมีส่วนเป็นเจ้าของ และความผูกพันที่เหนียวแน่นมีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเลือกกิจกรรม และวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

5. เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหา และจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจการของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเองทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุน

6. ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เครือข่าย และผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวางอาจมีชื่อ และสัญลักษณ์ของเครือข่าย เพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่าย และอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

7. ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวราบแนวตั้ง หรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน หรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง และการร่วมกันประสานงานการประชุม

8. ควรมีการติดตามผล และประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอ และถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ความก้าวหน้า และความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธี และเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของกิจกรรมเครือข่าย และร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตาม และประเมินผล

9. ควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกนและผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

10. ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดี การเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสมเอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรม และความแข็งขันของสมาชิก โครงการ หรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

พระมหาสุทิตย อากาศโร (2547, น. 97 - 103) ได้กล่าวถึง กระบวนการทำงานในรูปแบบของเครือข่าย ไว้ใน 4 ประเด็น ดังนี้

1. กระบวนการเชื่อมประสานจากจุดเล็ก และขยายไปสู่หน่วยใหญ่เป็นการทำงานที่เกิดจากการประสานจากประเด็นเล็ก ๆ แล้วขยายไปสู่การทำงานที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ เพราะการที่เริ่มต้นจากการมองจุดเล็ก ๆ ซึ่งเป็นการทำงานในสิ่งที่รู้และเข้าใจ

ก่อน แล้วจึงไปประสานกับองค์กรอื่นในประเด็นกิจกรรมที่แตกต่างหลากหลายออกไป อันจะเป็นประโยชน์ให้การทำงานเครือข่ายมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่มากขึ้น

2. การรักษาความสัมพันธ์ภาพที่สร้างความรู้ ความหมาย และโลกทัศน์ร่วมกัน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะจะทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อสมาชิกเห็นความสำคัญของเครือข่ายว่ามีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมแล้วสิ่งที่คนในเครือข่ายควรปฏิบัติต่อกัน คือ การสร้างความรู้ ความหมายในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพราะคนในเครือข่ายเดียวกันย่อมรู้ความหมายของเครือข่ายมากกว่าคนอื่น ๆ โดยใช้การสื่อสารระหว่างกันเป็นเครื่องมือให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ที่มีต่อกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพันธกรณีและการประสานประโยชน์ระหว่างกัน

3. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และปรับตัว เป็นการสะสมประสบการณ์ และปรับบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกับกลุ่ม องค์กรและเครือข่ายเพื่อให้เครือข่ายมีการพัฒนาไปในแนวทางที่ต้องการ โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ นั้น มีวิธีการ และแนวทางที่หลากหลาย เช่น การศึกษาดูงานในกลุ่ม เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จแล้วนำผลมาปรับใช้กับเครือข่ายการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความสามารถของสมาชิกในเครือข่ายรวมทั้งการพัฒนาผู้นำ ให้สามารถจัดการเครือข่ายได้อย่างเหมาะสม

4. การพัฒนากิจกรรมและความเคลื่อนไหว เพื่อสร้างขบวนการทางนวัตกรรม และวาทกรรมในการพัฒนาเป็นการพัฒนา โดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งเป็นการทำงานในรูปแบบใหม่ที่ผู้คนไม่จำเป็นต้องเห็นหน้าตา และพบปะกันหรือต้องอาศัยพื้นที่ในการดำเนินการเพียงแต่มีความรู้สึกร่วม และมีการพึ่งพากันเท่านั้น ก็สามารถสร้างความ เป็นเครือข่ายได้

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547) ได้จัดประเภท และรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย มีดังนี้

1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ หมายถึง เครือข่ายที่อาศัยการรวมตัวของกลุ่ม องค์กรเครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่รูปธรรมเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน อาทิ เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลอำเภอ จังหวัด ภาค และระดับประเทศ เช่น เครือข่ายด้านเด็กอีสาน ศูนย์ประสานงานเยาวชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม หมายถึง เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติเชิงพื้นที่มุ่งจัดการประเด็น นั้น ๆ อย่างจริงจังทำงานเฉพาะด้าน ได้แก่ เครือข่ายด้านเด็ก เครือข่ายสตรี เศรษฐกิจ สาธารณสุข สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น เครือข่ายประเภทนี้ เช่น คณะกรรมการประสานงาน องค์กรสิทธิมนุษยชน สภาองค์กรเด็ก และเยาวชน เป็นต้น

3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้น โดยอาศัยกิจกรรมหรือภารกิจ และก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ซึ่งอาจเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชน มุ่งเน้นการดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิด หลักการวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของหน่วยงานองค์กรเป็นสำคัญ

สนชยา พลศร (2550, น. 264 - 265) ได้สรุปลักษณะสำคัญของเครือข่าย ไว้ดังนี้

1. มีแกนนำ และสมาชิกที่เข้มแข็งสามารถดำเนินงาน และขยายกิจการของเครือข่ายได้ และมีประสิทธิภาพ
2. มีภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของเครือข่ายที่อาจจะเกิดจากสมาชิก หรือชุมชนท้องถิ่นที่สมาชิกอยู่อาศัย หรือจากภายนอกชุมชน หรือจากการบูรณาการภูมิปัญญาทั้งสองได้อย่างเหมาะสมกับเครือข่าย
3. มีสัมพันธภาพที่ดี เครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก และภายนอก ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายเป็นที่ยอมรับ และประสบความสำเร็จ
4. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกทำให้สมาชิกได้รับความรู้ และประสบการณ์ตลอดเวลา
5. การทำกิจกรรม และความต่อเนื่อง เครือข่ายสามารถคิด และดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองสม่ำเสมอ และต่อเนื่องไม่ขาดตอน ไม่ต้องพึ่งพาทาจากภายนอก
6. ทรัพยากร และการแบ่งปัน เครือข่ายมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ อาจจะโดยการจัดหาของเครือข่ายเอง หรือการแบ่งปันกับองค์กร และเครือข่ายอื่น ๆ ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้ และมีประสิทธิภาพ
7. การเรียนรู้ และนวัตกรรม สมาชิกของเครือข่ายมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ สามารถสร้างนวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ประโยชน์ได้
8. การสื่อสาร เครือข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ทำให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย และเป็นประโยชน์
9. การบริหารจัดการที่ดี เครือข่ายมีการบริหารจัดการที่ดี เหมาะสมกับการดำเนินงานของเครือข่ายทำให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล
10. ระบบการติดตาม และประเมินงาน เครือข่ายมีระบบการติดตาม และประเมินงานที่มีประสิทธิภาพ มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอย่างเพียงพอสามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลา และเหมาะสม

ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2551) ได้นำเสนอแนวทางการบริการงานเครือข่ายไว้ว่า ต้องให้ความสำคัญใน 3 เรื่อง คือ

1. การจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิก
2. การจัดการให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก
3. การจัดการให้มีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิก

สรุปได้ว่าเครือข่ายองค์การชุมชน หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่ม โดยอาจเริ่มจากการศึกษาเรียนรู้ในระดับกลุ่มไปจนถึงหลายกลุ่ม กระตุ้นให้เกิดความสนใจร่วมกัน และการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย และการเสริมพลังในการประสานงานการติดต่อสื่อสาร เพื่อผลักดันให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

2.5.5 ด้านองค์กรชุมชน

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2541, น. 239 - 254) องค์กรชุมชนจะสามารถดำรงอยู่ได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญแล้วสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญขององค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งที่สะท้อนถึงศักยภาพของชุมชน ซึ่งได้เสนอกรอบสำหรับชีวิตองค์กรชุมชนไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชนเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงคนในชุมชนเอาไว้ด้วยกัน การชี้วัดว่าชุมชนใดมีภูมิปัญญาหรือไม่อย่างไร ดูได้จากการสืบทอดองค์ความรู้หรือการสร้างสรรค์ ปรับ และพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเงื่อนไขสภาพของชุมชน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากผู้นำความคิดของสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ที่เชื่อมโยง สืบทอดภูมิปัญญามาสู่พิธีกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของสมาชิกในชุมชนและสังเกตจากความคิด และพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะสะท้อนได้ว่ามีการสืบทอดภูมิปัญญาหรือไม่ โดยดูจากทัศนคติ หรือความคิดเห็น และพฤติกรรมของสมาชิกในการ ถือปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อเหล่านั้น

2. การจัดการกลุ่ม / องค์กรชุมชน องค์กรชุมชน หรือกลุ่มชาวบ้านนับเป็นกุญแจสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นรูปแบบของการรวมตัวทางสังคมที่ทำให้เกิดอำนาจทางสังคมที่จะถ่วงดุลกับอำนาจรัฐ และอำนาจเงิน สำหรับเครื่องชี้วัดเกี่ยวกับการจัดการกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งดูได้จาก

- 2.1 วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นกลุ่มสนใจกลุ่มการเรียนรู้ กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการลงมือปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหา

- 2.2 กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องมีกฎระเบียบ และกติกา เพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก โดยกฎระเบียบข้อบังคับสมาชิกมีส่วนร่วม

2.3 กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องมีสมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ ความพร้อมเพียงในการทำกิจกรรมร่วมกัน รู้หน้าที่ และทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

2.4 กรรมการกลุ่ม ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม ความบ่อยครั้งในการมีส่วนร่วม ความรวดเร็วในการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา และความโปร่งใสในการจัดการเรื่องการเงิน และกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิก

2.5 กิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมที่สามารถชี้ความเข้มแข็งของกลุ่มได้ โดยดูจากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและอาชีพ เพื่อผลิตการจำหน่าย และการบริโภค กิจกรรมเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม ประเพณี การจัดกิจกรรม เพื่อสวัสดิการแก่คนด้อยโอกาส รวมถึงการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน และกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากร สาธารณะของชุมชน เช่น พื้นฟูแหล่งน้ำ และป่า การจัดการพื้นที่ใช้สอยทรัพยากรสาธารณะของชุมชน ร่วมกัน และ

2.6 กองทุนของกลุ่ม ความสามารถในการระดมทุนภายในของคนในชุมชน นับเป็นตัวชี้วัดถึงศักยภาพ และความเข้มแข็งของกลุ่มได้เป็นอย่างดี วัดได้จากขนาดของกองทุนประเภทของกองทุนความสามาเสมอในการฝากออม และอัตราการเจริญเติบโตของกองทุน

3. กระบวนการเรียนรู้ และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ นับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เนื่องจากการยกระดับความสามารถในการคิด วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา

4. ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ ผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชน คือ เครื่องสะท้อนที่ดีประการหนึ่งถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างเครื่องชี้วัดส่วนใหญ่ มักมองไปที่ผลการดำเนินงานของกิจกรรมที่องค์กรชุมชนดำเนินงานอยู่มากกว่า การใช้การชี้วัดที่กระบวนการ และมักมองไปยังระดับปัจเจกบุคคล หรือระดับครัวเรือนมากกว่าระดับชุมชน ดังนั้นการวัดผลกระทบการดำเนินงานกิจกรรมขององค์กรชุมชน ในด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม การเมือง หรือสิ่งแวดล้อม ควรมองอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็ง หรือประสิทธิภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน มากกว่ามองตัวชี้วัดแต่ละด้านโดด ๆ โดยไม่เชื่อมโยงกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จนั้นขึ้นมา

อินสอน บัวเขียว (2546, น. 42 - 43) กล่าวว่า องค์กรชุมชนนั้น เป็นธรรมดาที่เมื่อมีการจัดตั้งองค์กรในลักษณะใดก็ตามสิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือการกำหนดบทบาท หรือหน้าที่ขององค์กรนั้น องค์กรชุมชนก็เช่นเดียวกับองค์กรอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ต้องรับใช้ทิศทางของกลุ่มองค์กรที่ตั้งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาสามารถจำแนกหน้าที่ขององค์กรชุมชนได้ 4 ประเภท คือ

1. องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรในชุมชนของตนเอง เพื่อการจัดผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกได้ทั่วถึงในกรณีของกลุ่มอนุรักษ์ค่อนข้างเป็นวิธีการจัดการทรัพยากร เพื่อป้องกันการบุกรุกจากกลุ่มผลประโยชน์ที่มาจากภายนอกชุมชนเป็นสำคัญ
2. องค์กรที่ทำหน้าที่ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น กลุ่มทำบุญ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนกองทุนยา กองทุนสงเคราะห์ องค์กรเหล่านี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อการรวมกลุ่มของคนภายในชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม และวัฒนธรรม
3. องค์กรทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์หมู่บ้าน กลุ่มเกษตร กลุ่มจักสาน กลุ่มเลี้ยงไหม ธนาคารข้าว และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จัดดำเนินการขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาอาชีพของชุมชน โดยการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ และจัดทำกองทุน เพื่อการพัฒนาต่าง ๆ
4. องค์กรเพื่อต่อสู้ทางการเมือง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มความมั่นคงด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จัดตั้งขึ้นมา เพื่อการต่อสู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และมักจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อต่อสู้กับอิทธิพลภายนอก เช่น ต่อสู้กับนายทุนที่แสวงหาผลประโยชน์จากพื้นที่ของชุมชนต่อสู้กับอิทธิพลจากแนวนโยบายของรัฐ หรือพ่อค้า เป็นต้น

สมพันธ์ เตชะอธิก (2555, น. 7) กล่าวถึง องค์กรชุมชน คือ การรวมตัวของประชาชนในชุมชนมีการเรียนรู้ การจัดการ การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสามารถจัดการผลกระทบจากภายนอกที่เข้าสู่ชุมชนได้นอกจากนี้ องค์กรชุมชน ประกอบด้วย บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน และยึดโยงกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิกมีจิตสำนึกของการพึ่งตนเองมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมสรุปบทเรียนโดยรับผิดชอบบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และแบ่งบทบาทตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน มีความเอื้ออาทร มีความรักชุมชน มีการรวมทรัพยากรท้องถิ่นทั้งภายในชุมชน และเครือข่ายทางสังคม มีกิจกรรมสาธารณะ และการสื่อสารต่อกันอย่างสม่ำเสมอ มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับเครือข่ายทางสังคมในการสนับสนุน และส่งเสริมการพัฒนาาร่วมกัน

สรุปได้ว่า องค์กรชุมชน หมายถึง องค์กรเกิดจากการรวมกลุ่มกันของแต่ละคนในชุมชนแล้ว มีการสร้างระบบ หรือกลไกในการบริหารจัดการชุมชนขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันตลอดจนมีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เอื้อต่อผลประโยชน์ร่วมกัน และองค์กรหรือกลไกการจัดการของชุมชนนี้จะ เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง และกับองค์กร หรือหน่วยงานอื่นจากภายนอก

2.5.6 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญ และมีความหมายอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต และความอยู่รอดของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีองค์ประกอบที่สำคัญมากมาย ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนกล่าวไว้ดังนี้

คณะกรรมการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ (2541, น. 11 - 17) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้อะไรหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหาการจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเราภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับถ่ายทอด และนำไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมีคุณค่า และมีความสำคัญนับประการต่อการพัฒนาท้องถิ่นไทย ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยที่ถ่ายทอดกันมาเป็นเวลา ยาวนาน และมรดกไทยที่คนไทยทุกคนภูมิใจ
2. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา และเปลี่ยนแปลงในทางที่เสื่อมโทรม “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ของชาวไทยได้ช่วยให้คนไทย ใช้สติปัญญาความสามารถ และภาวะสร้างสรรค์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้คล่องตัวโดยตลอด
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีขอบเขตกว้างขวางและลึกซึ้งมาก ซึ่งครอบคลุม คตินิยม ความรู้ ความสันทัด การรู้เท่าเทียมธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัว และการเลือกเฟ้นความคิด วิธีการมาใช้ในชีวิตประจำวัน
4. การเชื่อมโยงความรู้ประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง และจากชุมชนหนึ่ง สู่อีกชุมชนหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้วนแต่เป็นการศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้แบบเชิงประจักษ์ จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเสมอ ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีการทดสอบจากประสบการณ์จริง จนกว่าจะหาข้อสรุปที่ชัดเจน และสืบทอดต่อ ๆ กันไป
6. การถ่ายทอดความรู้ความสามารถประสบการณ์ และการปฏิบัติสัมพันธรูปแบบต่าง ๆ ในหลายสาขามาผสมผสานกัน “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ปัจจุบันนี้ เรียกว่าการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated)

7. วิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยการทำให้ดูให้ลงมือทำ และเลียนแบบอย่างที่ดีของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยึดถือปฏิบัติมา

รุ่ง แก้วแดง (2543) กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นสร้างศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิแก่คนไทยทำให้บรรพบุรุษของเราได้ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มาอย่างสงบสุขเป็นเวลายาวนาน แม้ว่าภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจะสูญหายไปแต่ยังมีบางส่วนหลงเหลือเป็นมรดกอันล้ำค่าอยู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด

ประกอบ ใจมั่น (2547) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สามารถที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีความสุขช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อมช่วยให้ผู้คนดำรงตน และปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอกเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะได้กำหนดท่าทีการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่บรรพบุรุษในอดีตได้สั่งสม สร้างสรรค์ สืบทอดภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง สืบสานเรื่องราวอันทรงคุณค่ามากมาย มีความสำคัญอย่างยิ่งสามารถที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีความสุขช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

2.5.7 การสนับสนุนจากภาครัฐ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2545, น. 149 - 151) กล่าวว่า การวางแผน (Planning) เกี่ยวข้องกับการกำหนด (การเลือก) ภารกิจ (Mission) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ตลอดจนกิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจ การเลือกระหว่างทางเลือกปฏิบัติในอนาคต ดังนั้นแผน (Plan) จะบอกเหตุผล (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้ การวางแผน (Planning) จะเป็นการสร้างสะพาน เพื่อให้เดินไปถึงสิ่งที่ต้องการจากผลของการวางแผนจะได้แผนออกมาแผนจึงเป็นเครื่องมือ (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546, น. 5) การวางแผนพัฒนา คือ การเตรียมการในเบื้องต้น โดยการเขียน โครงการ เพื่อขออนุมัติ จัดทำแผน การออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ และอนุกรรมการต่าง ๆ รวมถึงการจัดสำนักงานหรือห้องปฏิบัติการ เมื่อได้เตรียมการดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตัดเลือก และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาอื่น ๆ จนถึงขั้นสุดท้าย คือ การอนุมัติ และประกาศใช้

สรุปได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องตระหนักว่าแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ได้แก่ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล แผนกระทรวง แผนกรม

และรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาจังหวัด ในระดับจังหวัด ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาอำเภอในระดับอำเภอ ซึ่งในการ กำหนด ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาระดับจังหวัด และอำเภอนั้น ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาคมจะมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

ดังได้กล่าวแล้วว่า การวางแผนเป็นการมองไปข้างหน้า อาจเป็นช่วงสั้น ระยะปานกลาง หรือระยะยาว และเป็นกระบวนการกำหนดการใช้ทรัพยากรขององค์กร โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าให้บรรลุภารกิจ วัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย และเป้าหมายขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นนั้น จะเกี่ยวข้องกัชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาคมท้องถิ่นในอนาคต การที่ท้องถิ่น จะพัฒนาไปในทิศทางใดจำเป็นต้องมีการกำหนด วิสัยทัศน์ หรือภาพในอนาคต และแปลงมาสู่การ ปฏิบัติ ดังนั้น ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 จึงได้กำหนดประเภทของแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ 3 ประเภท คือ

1. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นแผนพัฒนาระยะยาว
2. แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนพัฒนาแบบหมุนเวียน (Rolling Plan) ที่ต้องมีการ ทบทวน และจัดทำทุกปี ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย
3. แผนดำเนินการ เป็นแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่แสดง ถึงรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนา และกิจกรรม ที่ดำเนินการจริงทั้งหมดในพื้นที่ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณนั้น

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องตระหนัก ว่าแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ได้แก่ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล แผนกระทรวง แผนกรม และ รัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาจังหวัดในระดับ จังหวัด ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาอำเภอในระดับอำเภอ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560, น. 10 - 17) ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การเสริมสร้างและ พัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ทุนมนุษย์ของประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพคนในแต่ละช่วงวัย โดยผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่าง ๆ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงาน ไม่ตรงกับตลาดงาน ในขณะที่คนไทยจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรม ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิกฤตค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนา

ในระยะต่อไป จึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติ และพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะที่ดีขึ้น คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น รวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ
2. พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า อาทิ ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมอง และทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียน และวัยรุ่นมีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
3. ยกกระดับคุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาด และจำนวนที่เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต
4. ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ และให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางสุขภาพ และโภชนาการที่เหมาะสมกับวัย ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมาย และภาษีในการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ
5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพภาครัฐ และปรับระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานพยาบาลทุกสังกัด ในเขตพื้นที่สุขภาพ
6. พัฒนาระบบการดูแล และสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย อาทิ ผลักดันให้มีกฎหมายการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว และ
7. ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง อาทิ กำหนดมาตรการดูแลครอบครัวที่เปราะบาง และส่งเสริมสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งบริการความรู้ทางวิชาการที่ทุกคนเข้าถึงได้

ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยก้าวหน้าไปหลายด้าน แต่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยมีความคืบหน้าช้า ทั้งเรื่องความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ รวมทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและเทคโนโลยีของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้อง

มุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้นแนวทางการพัฒนาสำคัญ ประกอบด้วย

1. การเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากร ร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ และมีอาชีพ อาทิ ขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้การดูแลนักเรียนที่ครอบครัวยากจนตั้งแต่การสร้างรายได้ของครัวเรือน สนับสนุนค่าเดินทางไปยังสถานศึกษาให้ทุนการศึกษาต่อระดับสูง

2. การกระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุม และทั่วถึง อาทิ บริหารจัดการการให้บริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ผ่านการพัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยทั้งในระดับจังหวัด ภาค และระดับประเทศ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มีสิทธิในการจัดการทุนที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน อาทิ สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินแก่ชุมชน และครัวเรือน การปรับองค์กรการเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับหมู่บ้าน ตำบลที่ทำหน้าที่ทั้งการให้กู้ยืม และการออม และจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานรากโดยมีธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นแม่ข่าย

แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560 - 2564 (2560, น. 30 - 45) ได้นำสถานการณ์ปัจจุบัน และสภาพแวดล้อมของการบริหารประเทศนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงอนาคตที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของประเทศ ชุมชนในด้านที่มีผลต่อการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนให้มุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ภายในปี 2564” กรมการพัฒนาชุมชนได้มุ่งขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ทำให้มีความง่าย ทำง่าย และเป็นไปได้ในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยุทธศาสตร์ของประเทศไทย นโยบายของรัฐบาลสถานการณ์สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน เพื่อให้บุคลากรทุกคนใช้เป็นกรอบทิศทางปฏิบัติงาน โดยสามารถกำหนดรูปแบบ นำไปประยุกต์สู่การปฏิบัติงานได้ตามความเหมาะสม และกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดให้ปี 2560 ขับเคลื่อนวาระ กรมการพัฒนาชุมชน (Agenda) เพื่อมุ่งมั่นว่ากรมการพัฒนาชุมชน พร้อมขับเคลื่อน สัมมาชีพชุมชนเข้มแข็ง

ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อก้าวไปสู่ “เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข” มี 10 ยุทธศาสตร์

1. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
3. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และแข่งขันได้อย่างยั่งยืน
4. ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
5. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่ง และยั่งยืน

6. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย

7. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์
8. ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม
9. ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ
10. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

กรมการพัฒนาชุมชน มีภารกิจเกี่ยวกับ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการ จัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศศึกษา วิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์มาตรการ และแนวทางในการพัฒนาชุมชนระดับชาติ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ เอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชนได้ใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน
2. จัดทำและพัฒนาระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับประเมินความก้าวหน้าและมาตรฐานการพัฒนาของชุมชน
3. พัฒนาระบบ และกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การจัดการความรู้ การอาชีพ การออม และการบริหารจัดการเงินทุนของชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน
4. สนับสนุน และพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศชุมชน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ และการให้บริการข้อมูลสารสนเทศชุมชน เพื่อใช้ในการวางแผนบริหารการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนา และสร้างองค์ความรู้เพื่อใช้ในงานพัฒนาชุมชน และการจัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน

6. ฝึกอบรม และพัฒนาข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และสมรรถนะในการทำงาน รวมทั้งให้ความร่วมมือทางวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนแก่หน่วยงานทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

7. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

2.5.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (2550) ได้บัญญัติถึงแนวทางนโยบาย พื้นฐานแห่งรัฐ โดยรัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

มาตรา 87 (1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

มาตรา 87 (2) ส่งเสริม และสนับสนุน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ พระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

มาตรา 16 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่จัดแผนพัฒนาท้องถิ่นตนเอง และต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

มาตรา 1 กำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบในการบริหารราชการ องค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับทางราชการ

มาตรา 40 (3) กำหนดให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม การปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ และข้อบังคับทางราชการ

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้กำหนดประเภทของแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้ 3 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมาย เพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด อำเภอลำปาง และแผนชุมชน

2. แผนพัฒนาสามปี หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีกรอบทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

3. แผนดำเนินการ เป็นแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แสดงถึงรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนา และกิจกรรมที่ดำเนินการจริงทั้งหมด ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณนั้น

สรุปได้ว่า การสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลวางแผนไว้ล่วงหน้า ในอนาคต มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างชัดเจน โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

2.6 บริบททั่วไปของอำเภอลำปาง จังหวัดหนองคาย

2.6.1 ประวัติอำเภอลำปาง

ในต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดกบฏไท่ผิงขึ้นในประเทศจีน แต่ถูกตีแตกพ่ายและหนีลงใต้จนล่องเข้ามาในพระราชอาณาเขต ชาวภาคเหนือ และภาคอีสานเรียกชาวจีนพวกนี้ว่า “ฮ่อ” พวกฮ่อแบ่งออกเป็น 4 กองทัพ คือ ฮ่อธงแดง ฮ่อธงเหลือง ฮ่อธงดำ และฮ่อธงลาย ปล้นสะดมทุกอย่างที่ขวางหน้าปรากฏตามนิราศหนองคายว่าจะเริ่มเรื่องเมืองหนองคายจดหมายเหตุในแดนเขตเขื่อนคุ้มกรุงสยามบังเกิดพวกฮ่อย้อมมาก่อนความทำสงครามกับลาวพวกชาวเวียง

การรุกรานของพวกฮ่อทำให้พระเจ้าประเทศราชหลวงพระบาง พระเจ้าประเทศราชหนองคาย และผู้รั้งพระเจ้าประเทศราชเวียงจันทน์เหลือกำลังรับ สมุหนายกมหาดไทยส่งกำลังพลมาช่วยถึง 3 ครั้ง ก็เพียงแต่ยันศึกเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2428 พระองค์ จึงตัดสินพระทัยแผ่ตั้งศึกฮ่อให้เด็ดขาด โดยโปรดเกล้าฯ ให้พลตรีกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมซึ่งมีพระยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอในขณะนั้นเป็นแม่ทัพใหญ่ ฝ่ายใต้ ณ เมืองหนองคาย คุ่มทหารหัดใหม่จากยุโรป 8 กรม ตีชนาบร่วมกับกองทัพฝ่ายเหนือฯ เมืองหลวงพระบาง จนประสพชัยชนะต่อพวกฮ่อทั้งปวง และมีอนุสาวรีย์ปราบฮ่อเด่นเป็นสง่าประกาศพระบรมเดชานุภาพ ครั้งนี้

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2435 เริ่มมีการปรับปรุงการปกครองหัวเมือง ทรงพระกรุณาฯ ให้นำเมืองหนองคายเป็นเมืองเอกใน 36 เมือง และเพื่อยืนยันพระราชสิทธิธรรมแทนที่อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์เดิมซึ่งไปถึงเมืองพวน แขวงเชียงขวาง ติดกับเวียดนามของฝรั่งเศส จึงได้พระราชทานชื่อบริเวณนี้ว่า “มณฑลลาวพวน” โปรดเกล้าฯ ให้พลตรีกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมเป็น “ข้าหลวงใหญ่ผู้สำเร็จราชการต่างพระองค์มณฑลลาวพวน” มีศาลว่าการมณฑล ณ เมืองหนองคาย และปรับพระปทุมเทวาภิบาลที่ 2 เจ้าประเทศราชหนองคายเป็นพระยาภูษาคิติกุณีที่ปรึกษาข้าหลวงใหญ่ ซึ่งสำเร็จราชการทั้งการปกครอง การทหาร และการศาลทั้งปวง

ในปี พ.ศ. 2436 (ร.ศ. 112) อภิบาลอำนาจคูร์ณีของสยามต้องเปลี่ยนยุทธวิธีในการล่าอาณานิคมใหม่ โดยส่งกองเรือรบปิดอ่าวไทย และรุกคืบเข้ามาถึงกรุงเทพมหานคร สยามจึงต้องยอมเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงไปเสียดังในกรมฯ ต้องถอนกำลังทหารให้พ้น 25 กิโลเมตร จากแม่น้ำโขง ปักหลักผู้ศึกอยู่ที่บ้านเดื่อหมากแข้ง เมืองหนองคาย (แยกเป็นอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ปัจจุบัน) ทั้งทรงมีประกาศให้หน่วยราชการทุกหน่วยต้องสร้างหันหน้าสู่แม่น้ำโขง หรือทิศเหนือเพื่อพร้อมที่จะยันศึกซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตราบจนปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโทมนัส ยิ่งกับการสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในครั้งนั้น ดังพระราชนิพนธ์ฉบับที่บทหนึ่งว่า กลัวเป็นทิวราช บดริบ้องอยุธยาเสียเมืองจันทินทา บ่ละเว้นฤว่าวงวาย คิดใจจะเที่ยงแท้ก็บ่พบซึ่งเงื่อนสาย สบหน้ามมนุษย์อายุ จึงจะอดแลเลยสูญๆ อย่างไรก็ตาม พสกนิกรที่อยู่ทางฝั่งซ้ายซึ่งยังคงจงรักภักดีได้เบื้องพระยุคลบาทได้พร้อมใจกันอพยพเทครัวมาอยู่ฝั่งขวาเกือบทุกเมือง เช่น พระรามฤทธิ์ (สอน ต้นตระกูลวิวัฒปทุม) เจ้าเมืองท้าว มาอยู่เมืองเลย พระศรีอัครสาด (ทองดี ต้นตระกูลศรีประเสริฐ) เจ้าเมืองชนะสงครามหรือसानะคา มาอยู่บ้านท่านาจันทร์และได้ยกเป็นเมืองเชียงคาน เป็นต้น ซึ่งรวมทั้งพระกุประดิษฐบดี (สาตี หรือชาติ ต้นตระกูลกุประดิษฐ) เจ้าเมืองเวียงจันทน์ บุตรเขยของพระปทุมเทวาภิบาลเจ้าประเทศราชหนองคาย ได้ชักชวนชาวเวียงจันทน์จำนวนมากข้ามลำน้ำโขงมาตั้งมั่นอยู่ ณ บ้านท่าบ่อเกลือ ไม่ยอมเป็นข้าสองเจ้าว่าสองนายเด็ดขาดเหตุการณ์ครั้งนั้นประจวบกับพระโอสถทิพย์ให้ทรงดำรงพระชนมายุอยู่ได้

พระองค์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านท่าบ่อเกลือเป็น เมืองท่าบ่อ เมื่อปี พ.ศ. 2438 มีพระกุประดิษฐ์บดีเป็นเจ้าเมืองตลอดชีวิตเขตเดิมมี “นายเส้น” (เป็นตำแหน่งคล้ายกับนายอำเภอและกำนัน) รวม 6 เส้น มีบรรดาศักดิ์เป็นขุน เช่น ขุนท่าบ่อบำรุง นายเส้นท่าบ่อ และขุนวาริรักษา นายเส้นน้ำโฆง เป็นต้น จนกระทั่งเจ้าเมืองท่าบ่อถึงแก่อสัญกรรม จึงยุบเมืองท่าบ่อลงเป็น อำเภอท่าบ่อ และยุบนายเส้นท่าบ่อ น้ำโฆง โพนสา ลงเป็นตำบลและแยกเป็น 10 ตำบลดังปัจจุบัน ส่วนอีก 3 เส้นก็ได้รับการยกฐานะและแยกออกไป คือ เส้นพานพร้าวเป็นอำเภอศรีเชียงใหม่ เส้นแก้งไก่อเป็นอำเภอ

สังคม เส้นบ้านฝ้อเป็นอำเภอบ้านฝ้อและถูกโอนไปขึ้นกับเมืองอุครธานี และเมื่อปี พ.ศ. 2538 ก็เป็นปีที่ได้มีการจัดตั้งเมืองท่าบ่อครบ 100 ปี

2.6.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอท่าบ่อ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอศรีเชียงใหม่ และนครหลวงเวียงจันทน์ (ประเทศลาว)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับนครหลวงเวียงจันทน์ (ประเทศลาว) และอำเภอเมืองหนองคาย

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสระใคร และอำเภอบ้านฝ้อ (จังหวัดอุครธานี)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านฝ้อ (จังหวัดอุครธานี) และอำเภอโพธิ์ตาก

2.6.3 การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอท่าบ่อ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 10 ตำบล 98 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลท่าบ่อ 13 หมู่บ้าน
2. ตำบลน้ำโมง 13 หมู่บ้าน
3. ตำบลกอนนาง 13 หมู่บ้าน
4. ตำบลโคกคอน 7 หมู่บ้าน
5. ตำบลบ้านเดื่อ 9 หมู่บ้าน
6. ตำบลบ้านถ่อน 8 หมู่บ้าน
7. ตำบลบ้านวาน 8 หมู่บ้าน
9. ตำบลโพนสา 10 หมู่บ้าน
10. ตำบลหนองนาง 10 หมู่บ้าน

2.6.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำโขง ห้วยโมง ห้วยลาน อ่างเก็บน้ำบังพวน ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ยาสูบ และอ้อย

2.6.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

2.6.5.1 ด้านอาชีพ

1) อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่

2) อาชีพเสริม ได้แก่ กลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กลุ่มแปรรูปอาหาร (ส้มปลาชะโด)

กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล

2.6.5.2 หมู่บ้านประมงน้ำจืด

อยู่ที่ตำบลคลองนาง ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 211 ตอนท่าบ่อ - ศรีเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านมีอาชีพทำการประมงน้ำจืดและเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดชนิดต่าง ๆ เช่น ปลาตะเพียน ปลาไน ปลานวลจันทร์ ปลายี่สกเทศ ปลาเก๋ลัดเงิน ปลาหัวโต และปลาดุกเทศ โดยจัดส่งไปจำหน่ายยังกรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตชาวบ้านที่น่าสนใจแห่งหนึ่ง

2.6.5.3 หมู่บ้านทำยาสูบ

อยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 211 ตอนสี่แยกหนองคาย - ท่าบ่อ มีชาวบ้านทำไร่ยาสูบตามแนวเลียบริมฝั่งโขง มีทิวทัศน์ธรรมชาติที่สวยงาม เป็นวิถีชีวิตชาวบ้านที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง

2.6.5.4 หมู่บ้านทำแผ่นกระยอ

อยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 211 ตอนแยกทางหลวงหมายเลข 2 (หนองสองห้อง) - ท่าบ่อ เป็นหมู่บ้านทำแผ่นกระยอ เป็นแผ่นแข็งสำหรับใช้ทำเปาะเปี๊ยะ มีการส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และวิถีชีวิตที่น่าสนใจ

2.6.6 ด้านประชากร

1. จำนวนประชากรทั้งสิ้น   รวม 86,166 คน
2. จำนวนประชากรชาย   รวม 42,882 คน
3. จำนวนประชากรหญิง   รวม 43,284 คน
4. ความหนาแน่นของประชากร 233.07 คน / ตร.กม. คน / ตร.กม.

2.6.7 ด้านศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด จำนวน 68 วัด พระสงฆ์ จำนวน 553 รูป

2.6.8 ข้อมูลรายชื่อวัด และจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

ตารางที่ 2.1

รายชื่อวัด และจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด

ลำดับ	ชื่อวัด	ตำบล	จำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด (รูป)
1	วัดเกษตรผล ม.7	ท่าบ่อ	9
2	วัดแก้วพิจิตร ม.9	ท่าบ่อ	9
3	วัดท่าคกเรือ ม.8	ท่าบ่อ	7
4	วัดธรรมคุณ ม.3	ท่าบ่อ	9
5	วัดสว่างธรรมาวาส ม.2	ท่าบ่อ	8
6	วัดอรัญญวาสี ม.4	ท่าบ่อ	7
7	วัดอัมพวัน ม.3	ท่าบ่อ	8
8	วัดโคกสว่าง ม.7	น้ำโฆง	8
9	วัดจันทาราม ม.10	น้ำโฆง	7
10	วัดท่าเจริญ ม.9	น้ำโฆง	9
11	วัดท่าโพธิ์ธาราม ม.5	น้ำโฆง	8
12	วัดท่าสำราญ ม.6	น้ำโฆง	8
13	วัดพระงามศรีมงคล ม.1	น้ำโฆง	8
14	วัดศรีชมภูองค์ตื้อ ม.8	น้ำโฆง	7
15	วัดศรีบุญเรือง ม.1	น้ำโฆง	9
16	วัดศรีสุวรรณ ม.4	น้ำโฆง	8
17	วัดสุขาราม ม.3	น้ำโฆง	8
18	วัดจำปาทอง ม.9	กองนาง	10
19	วัดดอนหมี ม.8	กองนาง	8
20	วัดธาตุปากมวง ม.3	กองนาง	7
21	วัดปากท่อ ม.1	กองนาง	8
22	วัดพระยืน ม.3	กองนาง	8
23	วัดโพธิ์ศรีอนงคาราม ม.7	กองนาง	10
24	วัดศรีชมชื่น ม.6	กองนาง	9
25	วัดสระสุวรรณ ม.1	กองนาง	8
26	วัดสักกวนาวาส ม.9	กองนาง	7

(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวัด	ตำบล	จำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด (รูป)
27	วัดสุคนธาราม ม.2	กองนาง	8
28	วัดหงษ์ทอง ม.5	กองนาง	7
29	วัดหนองยางคำ ม.4	กองนาง	8
30	วัดทุ่งสว่างอารมณ์ ม.3	ตำบลโคกคอน	7
31	วัดศรีสะอาด ม.4	ตำบลโคกคอน	10
32	วัดศรีอุปลัมภ์ ม.1	ตำบลโคกคอน	8
33	วัดสุจินณาภิรมย์ ม.4	ตำบลโคกคอน	9
34	วัดหนองฝื่อ ม.7	ตำบลโคกคอน	8
35	วัดเทวีบรรณาคี ม.7	บ้านเค็ด	7
36	วัดโนนสว่าง ม.1	บ้านเค็ด	10
37	วัดโพธิ์ข่อย ม.5	บ้านเค็ด	7
38	วัดยางขาว ม.8	บ้านเค็ด	8
39	วัดลำควน ม.2	บ้านเค็ด	8
40	วัดอนันตวนาราม ม.8	บ้านเค็ด	7
41	วัดกัสสปมธุโลม ม.6	บ้านถ่อน	8
42	วัดไทรคำ ม.3	บ้านถ่อน	7
43	วัดบึงคชสาร ม.1	บ้านถ่อน	8
44	วัดโพธิ์ศรี ม.3	บ้านถ่อน	10
45	วัดเจติยภูมิ ม.5	บ้านวาน	9
46	วัดนิมพลีวัน ม.8	บ้านวาน	7
47	วัดเทพมีชัย ม.7	บ้านวาน	10
48	วัดบึงพลาราม ม.1	บ้านวาน	9
49	วัดมัชฌิมสถิตย ม.7	บ้านวาน	8
50	วัดศรีวิไล ม.2	บ้านวาน	7
51	วัดสร้อยพร้าว ม.1	บ้านวาน	7
52	วัดเสวยสุขสำราญ ม.3	บ้านวาน	8
53	วัดนาข่า ม.6	นาข่า	8

(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวัด	ตำบล	จำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด (รูป)
54	วัดโนนศิลา ม.1	นาข่า	8
55	วัดประภารังษี ม.3	นาข่า	10
56	วัดผาสุกราม ม.5	นาข่า	9
57	วัดสระวังทอง (สระวังทอง) ม.4	นาข่า	8
58	วัดหนองบัวทอง ม.2	นาข่า	8
59	วัดกุ่มภประดิษฐ์ ม.2	โพนสา	8
60	วัดแก้วบัวบาน ม.4	โพนสา	7
61	วัดเทพมงคล ม. 8	โพนสา	10
62	วัดโพนสา ม. 3	โพนสา	7
63	วัดไพรสณฑ์สันติธรรม ม.3	โพนสา	8
64	วัดศรีสุธรรม ม. 4	โพนสา	8
65	วัดถ้ำภูวัน ม. 3	หนองนาง	7
66	วัดเวฬุวัน ม. 5	หนองนาง	8
67	วัดศรีสว่าง ม. 1	หนองนาง	7
68	วัดสุวรรณาราม	หนองนาง	10
รวมทั้งสิ้น			553

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระชนคณ นาคพิพัฒน์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษา

ทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุ สามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ชีรปญโญ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นักศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุม และส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี ที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน

พระมหาณตเทียร คล้ายแก้ว (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตบางกอกน้อยกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเทคนิค มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ด้านความคิดรวบยอด อยู่ในระดับมาก และด้านมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง

พระครูสุวรรณวรการ (2553, น. 96 - 97) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี กลุ่มพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 200 รูป ซึ่งได้มาโดยวิธีการเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านในแต่ละด้านสามารถสรุปผลได้ ด้านสังคม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านเศรษฐกิจ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านสาธารณสุข โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ต่อด้านการทำลายทรัพยากร - ธรรมชาติ จัดบริเวณวัดให้ร่มรื่นเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนให้ความรู้แก่ชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมมือกับชุมชน

ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีการรักษา และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมบริจาตบัจจยในการอนุรักษ์หรือการจัดสภาพแวดล้อมให้สวยงาม และเป็นตัวแทนภาครัฐในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

พระครูอรุณสาร โสภิศ (2553, น. 91) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บัจจยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขตอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์จำนวน 193 รูป ผลการศึกษา พบว่า โดยรวมพระสงฆ์มีบทบาทอยู่ในระดับมาก บัจจยด้านตำแหน่งในวัดสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ บัจจยด้านอายุสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม บัจจยด้านระยะเวลาที่บวชสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ บัจจยระดับการศึกษาทางธรรมสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม บัจจยระดับการศึกษาทางโลกสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม บัจจยระดับการศึกษาทางโลกสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ควรมีโอกาสเข้าร่วมในการจัดการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน สนับสนุนการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส จัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาให้แก่เยาวชน ข้าราชการ ประชาชน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างสอดคล้องกับในสถานการณ์ปัจจุบัน

พระครูสุจิตธรรมนิวิฐ (2554, น. 56) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งพุทธธรรมอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ สุข ความสัมพันธ์ที่พระสงฆ์กับชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันพระสงฆ์ยังมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อเที่ยวจาริกออกแสดงสังฆธรรมคำสอนของพระศาสดาให้แก่ชาวโลกได้เรียนรู้ และรับรู้สู่การปฏิบัติพระสงฆ์มีหน้าที่ในการศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนมากขึ้น ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ พบว่า พระสงฆ์ในตำบลทุ่งแล้ง ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามหลักธรรม 8 ด้าน คือ 1) ด้านการส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณี 2) ด้านสุขภาพอนามัย 3) ด้านสัมมาอาชีพ 4) ด้านสันติสุข 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ 7) ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม 8) ด้านสามัคคีธรรม ผลการศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น

รายด้าน พบว่า ในบทบาทด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์ นักพัฒนา และใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัด และด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์สามารถเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้ ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์เอง ได้แก่ การขาดความรู้และข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่มีความสมถะน้อยลง และประชาชนเข้าวัดน้อยลง ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน

พระปลัดสมภาร สัจจเงิน (2557, น. 105 - 106) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี 2) เปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ และของประชาชน และ 3) ศึกษาความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ และประชาชนในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์ 267 รูป และประชาชน 384 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที และค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์และของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยของบทบาทจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ด้านการอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการส่งเสริมการศึกษา 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งในคณะสงฆ์ และระยะเวลาที่จำพรรษาภายในวัดปัจจุบัน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมวุฒิการศึกษาทางเปรียญวุฒิการศึกษาทางโลก และอายุ พรรษาของพระสงฆ์ ต่างกันพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สำหรับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาท

ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีสถานภาพสมรส อาชีพหลัก รายได้ / เดือน และระยะทางจากบ้านถึงวัดต่างกัน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน 3) ความคิดเห็นเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชน พบว่า พระสงฆ์และประชาชนให้ข้อเสนอแนะเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุดลงไป ดังนี้ พระสงฆ์ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวทางโลกเท่าทันกับฆราวาส พระสงฆ์ควรมี ความกล้า และเสียสละให้กับชุมชนพระสงฆ์ ควรมุ่งมั่นพัฒนาตนเองทั้งทางธรรมและทางโลก และ พระสงฆ์ควรมีความทันสมัยในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาชุมชน

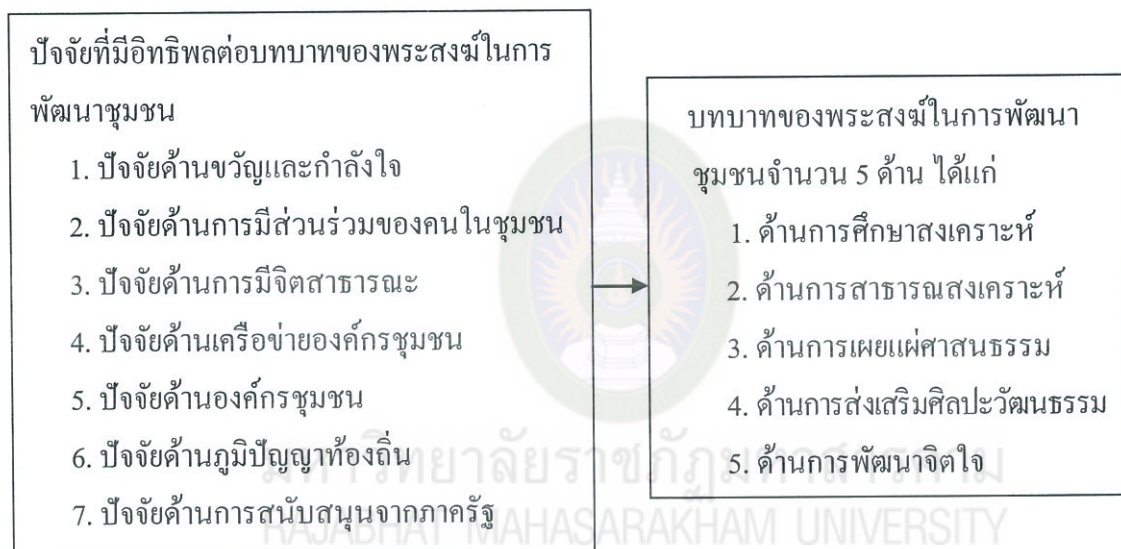
พระครูสมุห์หรรษา สุโก (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และหลักธรรมในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งตามหลักพระพุทธศาสนา และ 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกผลการวิจัย พบว่า ความเข้มแข็ง ของชุมชน มีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคีชุมชนสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจ ทางเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้ ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นชุมชนสามชุกฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกนั้น นับว่ามีความเข้มแข็งเป็นอย่างยิ่งคนในชุมชนมีความรักสามัคคีในการอนุรักษ์ตลาดร้อยปี ซึ่งเป็นศูนย์ รวมวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมของความศรัทธา ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนในชุมชนเกิดปฏิสัมพันธ์ ต่อกัน อีกทั้งยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง และได้พัฒนาต้นกล้า หรือเยาวชนของชุมชนเป็นคนดีศรีสุพรรณ ซึ่งนับว่าพระสงฆ์นอกจากจะส่งเสริมความเข้มแข็งของคน ในชุมชนแล้วยังได้บ่มเพาะปูพื้นฐานให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ มีความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณสามารถ สืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็งสืบต่อไป

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัย ได้ทำการสังเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจากแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ และกำหนดตัวแปรตาม โดยปรับปรุงจากพินิจ ลาภ นานันท์ (2529) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554) ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัย ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดขอบเขตการวิจัย โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

พระสงฆ์ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำนวน 553 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2561)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

พระสงฆ์ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 233 รูป ใช้สูตรหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ (Yamane, 1973, p. 727) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + Ne^2} \quad (3 - 1)$$

โดย n แทน จำนวนของขนาดตัวอย่าง

N แทน จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e แทน ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (โดยในวิจัยครั้งนี้กำหนดให้เท่ากับ .05)

แทนค่าในสูตร ได้ดังนี้

$$n = \frac{553}{1 + 553(.05)^2}$$

$$= 232.10$$

เพื่อให้ได้จำนวนเต็ม จึงเพิ่มเป็น 233 รูป

จากการคำนวณจะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 233 รูป เนื่องจากขนาดของประชากรแต่ละกลุ่ม มีความแตกต่างกันจึงคำนวณตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากร (Quota Sampling) ตามสูตรคำนวณ ได้ดังตารางที่ 3.1

$$n_1 = \frac{nN_1}{N} \quad (3 - 2)$$

โดย n_1 แทน กลุ่มตัวอย่าง

n แทน จำนวนประชากรแต่ละกลุ่ม

N_1 แทน จำนวนประชากรที่ต้องการ

N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 3.1

รายชื่อวัด ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับ	ชื่อวัด	ตำบล	ประชากร ทั้งหมด (รูป)	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง (รูป)
1	วัดเกษตรผล ม.7	ท่าบ่อ	9	4
2	วัดแก้วพิจิตร ม.9	ท่าบ่อ	9	4
3	วัดท่าคกเรือ ม.8	ท่าบ่อ	7	3
4	วัดธรรมคุณ ม.3	ท่าบ่อ	9	4
5	วัดสว่างธรรมาวาส ม.2	ท่าบ่อ	8	3
6	วัดอรัญญาวาสี ม.4	ท่าบ่อ	7	3
7	วัดอัมพวัน ม.3	ท่าบ่อ	8	3
8	วัดโคกสว่าง ม.7	น้ำโมง	8	3
9	วัดจันทาราม ม.10	น้ำโมง	7	3
10	วัดท่าเจริญ ม.9	น้ำโมง	9	4
11	วัดท่าโพธิ์ธาราม ม.5	น้ำโมง	8	3
12	วัดท่าสำราญ ม.6	น้ำโมง	8	3
13	วัดพระงามศรีมงคล ม.1	น้ำโมง	8	3
14	วัดศรีชมภูองค์ตื้อ ม.8	น้ำโมง	7	3
15	วัดศรีบุญเรือง ม.1	น้ำโมง	9	4
16	วัดศรีสุวรรณ ม.4	น้ำโมง	8	3
17	วัดสุขาราม ม.3	น้ำโมง	8	3
18	วัดจำปาทอง ม.9	กองนาง	10	4
19	วัดคอนหมี ม.8	กองนาง	8	3
20	วัดธาตุปากมวง ม.3	กองนาง	7	3
21	วัดปากท่อ ม.1	กองนาง	8	3
22	วัดพระยืน ม.3	กองนาง	8	3
23	วัดโพธิ์ศรีอนงคาราม ม.7	กองนาง	10	5
24	วัดศรีชมชื่น ม.6	กองนาง	9	4
25	วัดสระสุวรรณ ม.1	กองนาง	8	3
26	วัดสักกวนาวาส ม.9	กองนาง	7	3

(ต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวัด	ตำบล	ประชากร ทั้งหมด (รูป)	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง (รูป)
27	วัดสุรูปชาราม ม.2	กองนาง	8	3
28	วัดหงษ์ทอง ม.5	กองนาง	7	3
29	วัดหนองยางคำ ม.4	กองนาง	8	3
30	วัดทุ่งสว่างอารมณ์ ม.3	โคกคอน	7	3
31	วัดศรีสะอาด ม.4	โคกคอน	10	5
32	วัดศิริอุปถัมภ์ ม.1	โคกคอน	8	3
33	วัดสุจินณาภิรมย์ ม.4	โคกคอน	9	4
34	วัดหนองฝื่อ ม.7	โคกคอน	8	3
35	วัดเทวีวรญาติ ม.7	บ้านเคื้อ	7	3
36	วัดโนนสว่าง ม.1	บ้านเคื้อ	10	5
37	วัดโพธิ์ขอย ม.5	บ้านเคื้อ	7	3
38	วัดยางขาว ม.8	บ้านเคื้อ	8	3
39	วัดลำดวน ม.2	บ้านเคื้อ	8	3
40	วัดอนันตวนาราม ม.8	บ้านเคื้อ	7	3
41	วัดกัสสปมธุโลม ม.6	บ้านถ่อน	8	3
42	วัดไทรคำ ม.3	บ้านถ่อน	7	3
43	วัดบึงคชสาร ม.1	บ้านถ่อน	8	3
44	วัดโพธิ์ศรี ม.3	บ้านถ่อน	10	5
45	วัดเจติยภูมิ ม.5	บ้านวาน	9	4
46	วัดฉิมพลีวัน ม.8	บ้านวาน	7	3
47	วัดเทพมิชชัย ม.7	บ้านวาน	10	4
48	วัดบึงพลาราม ม.1	บ้านวาน	9	4
49	วัดมัชฌิมสถิตย์ ม.7	บ้านวาน	8	3
50	วัดศรีวิไล ม.2	บ้านวาน	7	3
51	วัดสร้อยพร้าว ม.1	บ้านวาน	7	3
52	วัดเสวยสุขสำราญ ม.3	บ้านวาน	8	3
53	วัดนาข่า ม.6	นาข่า	8	3

(ต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวัด	ตำบล	ประชากรทั้งหมด (รูป)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (รูป)
54	วัดโนนศิลา ม.1	นาข่า	8	3
55	วัดประภารังษี ม.3	นาข่า	10	5
56	วัดผาสุการาม ม.5	นาข่า	9	4
57	วัดสระวังทอง (สระวังทอง) ม.4	นาข่า	8	4
58	วัดหนองบัวทอง ม.2	นาข่า	8	3
59	วัดกุ่มภประดิษฐ์ ม.2	โพนสา	8	3
60	วัดแก้วบัวบาน ม.4	โพนสา	7	3
61	วัดเทพมงคล ม.8	โพนสา	10	5
62	วัดโพนสา ม.3	โพนสา	7	3
63	วัดไพธสณฑ์สันติธรรม ม.3	โพนสา	8	4
64	วัดศรีสุธรรม ม.4	โพนสา	8	4
65	วัดลัญจิวัน ม.3	หนองนาง	7	3
66	วัดเวฬุวัน ม.5	หนองนาง	8	3
67	วัดศรีสว่าง ม.1	หนองนาง	7	3
68	วัดสุวรรณาราม	หนองนาง	10	5

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก รายชื่อวัด ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดย สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดหนองคาย, 2561. หนองคาย : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย.

3.1.3 วิธีสุ่มตัวอย่าง

3.1.3.1 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก ซึ่งผู้วิจัยทำฉลากใส่รายชื่อวัดตามจำนวนประชากรจำนวน 553 ชื่่น จากนั้นทำการจับฉลากกลุ่มตัวอย่างให้ได้ตามจำนวนที่คำนวณตามสัดส่วน โดยฉลากที่จับขึ้นมาแล้วจะใส่กลับลงที่เดิม เพื่อความมีโอกาสความเท่าเทียมกัน และรวบรวมข้อมูล ตามจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 233 รูป

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ลักษณะเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทาง โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของพระสงฆ์ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check Lists)

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วน ประมาณค่าของ Likert's Five Rating Scales (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 45) โดยมี 5 ระดับ ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

3.2.2 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัย ได้ศึกษาการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

3.2.2.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผน และทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน วิธีสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

3.2.2.2 ร่างแบบสอบถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำนวน 5 ด้าน

3.2.2.3 นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม

3.2.2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อวิเคราะห์ ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหา ด้านภาษา และด้านการวัดผลประเมินผล โดยการหาค่าความสอดคล้อง (IOC = Index of Item : Objective Congruence) โดยกำหนด ดังนี้

+1 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

0 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

-1 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่

1) พระเมธีปริยัติธาดา วุฒิกการศึกษา ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต (ปร.ค.) สาขาวิชา พุทธศาสตร์คุณภูมิบัณฑิต ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอท่าบ่อ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ด้าน โครงสร้าง และเนื้อหาการวิจัย

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ วุฒิกการศึกษา ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต (ปร.ค.) สาขาวิชาภาษาไทย ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ด้านภาษา

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ วุฒิกการศึกษา ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์ ตำแหน่งคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ด้านสถิติ การวัดผลและประเมินผลการวิจัย

3.2.2.5 นำข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .67 ขึ้นไป ไปทดลองใช้ โดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) นำไปใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 รูป ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตอำเภออื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์มาวิเคราะห์ หากความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' s Alpha Coefficient) ซึ่งงานวิจัยนี้ มีค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

3.2.3 การหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้กับพระสงฆ์ในอำเภออื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 40 รูป และหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Item - Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 65)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.3.1 ขอนหนังสือรับรอง และแนะนำตัวผู้ศึกษา จากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงเจ้าคณะอำเภอและเจ้าอาวาสวัดในอำเภอท่าบ่อเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.2 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตัวเองทุกฉบับ

3.3.3 ประสานงานผ่านผู้นำชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องแบบสอบถามที่ได้รับคืนปรากฏว่าสมบูรณ์ถูกต้องทั้งหมด

3.4.2 นำแบบสอบถาม ลงรหัส (Coding Form)

3.4.3 นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วให้คะแนนแต่ละข้อ โดยกำหนดไว้ 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 95)

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในระดับมากที่สุดให้ 5 คะแนน

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในระดับมากให้ 4 คะแนน

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในระดับปานกลางให้ 3 คะแนน

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในระดับน้อยให้ 2 คะแนน

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในระดับน้อยที่สุดให้ 1 คะแนน

3.4.4 นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนเรียบร้อยแล้ว ไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ของคะแนน แล้วนำมาแปลความหมาย ตามเกณฑ์การแปลค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 95)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.4.5 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม และระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ด้วยวิธี เป็นการหาระดับความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่เรียกว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นบวก (+) หมายความว่า ข้อมูลสองชุดเปลี่ยนแปลงตามกัน กล่าวคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งสูง ค่าของอีกตัวแปรหนึ่งจะสูงไปด้วย และถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งต่ำค่าของตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะต่ำด้วย สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นลบ (-) หมายความว่า ข้อมูลสองชุดเปลี่ยนแปลงในทางตรงกันข้าม หรือกลับกัน กล่าวคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งสูง ค่าของอีกตัวแปรหนึ่งจะต่ำ และถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งต่ำค่าของตัวแปรอีกตัวแปรหนึ่งจะสูง ค่าระดับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากค่า (Correlation Coefficient (r) มีเกณฑ์การวัดระดับความสัมพันธ์ (คุชฎี อายุวัฒน์, 2553, น. 2) ดังนี้

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.001 - 0.500 ถือว่ามีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.501 - 0.700 ถือว่ามีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.701 ขึ้นไป ถือว่ามีระดับความสัมพันธ์สูง

3.4.5.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ควรมีค่าไม่เกิน 0.80 เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเกิด (Multicollinearity) ซึ่งหมายถึง ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูงมากเกินไป จนไม่เหมาะที่จะนำตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงเข้าไปในสมการทั้งสองตัว

3.4.5.2 โดยใช้ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 กลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยใช้การวิเคราะห์แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ซึ่งมีรูปสมการดังนี้ (สรชัย พิศาลบุตร, 2551, น. 155)

3.4.5.3 รูปแบบของสมการเส้นตรง เพื่อที่จะพยากรณ์ค่าของตัวแปรตาม (Y) เมื่อทราบค่าต่าง ๆ ของตัวแปรอิสระ (X) จำนวน K ตัว

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y = a + b_1 x_1 + b_2 x_2 + b_3 x_3 + b_4 x_4 + b_5 x_5$$

Y คือ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัด

หนองคาย

a คือ ค่าคงที่ (Constant Term) ของสมการถดถอยในรูปของกลุ่มตัวอย่าง b_1, b_2, b_3, b_4, b_5 คือ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Coefficient) ของตัวแปรอิสระ หรือค่าอิทธิพล หรือค่าน้ำหนักของแต่ละตัวแปรว่าสามารถอธิบายผลการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตามได้มากน้อยเพียงใด

x_1, x_2, x_3, x_4, x_5 คือ ค่าของตัวแปรอิสระที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างในรูปคะแนนดิบเปลี่ยนสมการในรูปแบบคะแนนดิบเป็นสมการในรูปแบบมาตรฐาน ดังนี้

$$Z = B_1 Z_1 + B_2 Z_2 + B_3 Z_3 + B_4 Z_4 + B_5 Z_5$$

เมื่อ Z = ค่าของตัวแปรตามที่ได้มาจากการพยากรณ์ในรูปแบบของคะแนนมาตรฐาน เมื่อทราบค่าคะแนนมาตรฐานของตัวแปรอิสระ (บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน)

B คือ สัมประสิทธิ์การถดถอยส่วนย่อยมาตรฐาน (Coefficient)

$Z_1 - Z_5$ คือ คะแนนมาตรฐานของตัวแปรอิสระ

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปประเด็น แจกแจงความถี่ และนำเสนอโดยการพรรณนาความ

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.5.2 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.5.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ใช้การวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Linear Regression Analysis)

3.5.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ใช้การแจกแจงความถี่จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอโดยการพรรณนาความ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาเสนอข้อมูลด้วยตารางประกอบการอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อแปลความหมาย มีดังนี้

n	แทน	จำนวนหน่วยตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
R	แทน	สัมประสิทธิ์สัมพัทธ์พหุคูณ
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที
X_1	แทน	ด้านขวัญและกำลังใจ
X_2	แทน	ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
X_3	แทน	ด้านการมีจิตสาธารณะ
X_4	แทน	ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน
X_5	แทน	ด้านองค์กรชุมชน
X_6	แทน	ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
X_7	แทน	ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

- Y แทน บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
- $\hat{Y}$ แทน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนได้จากการพยากรณ์
ในรูปคะแนนดิบ
- $\hat{Z}$ แทน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนได้จากการพยากรณ์
ในรูปคะแนนมาตรฐาน
- * แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์
ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์
ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอ
ท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาท
ของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
1. อายุพรรษา		
1.1 ต่ำกว่า 10 พรรษา	89	38.20
1.2 11 - 20 พรรษา	48	20.60
1.3 21 - 30 พรรษา	22	9.44
1.4 31 - พรรษาขึ้นไป	74	31.76
รวม	233	100
2. ระดับการศึกษา		
2.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	105	45.06
2.2 ปริญญาตรี	81	34.76
2.3 ปริญญาโท	44	18.88
2.4 ปริญญาเอก	3	1.29
รวม	233	100
3. ตำแหน่งในวัด		
3.1 เจ้าอาวาส	37	15.88
3.2 รองเจ้าอาวาส	48	20.60
3.3 ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	63	27.04
3.4 พระลูกวัด	85	36.48
รวม	233	100

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
4. ตำบลที่ตั้งวัด		
4.1 ตำบลท่าบ่อ	24	10.30
4.2 ตำบลน้ำโมง	32	13.73
4.3 ตำบลกองนาง	40	17.17
4.4 ตำบลโคกคอน	18	7.73
4.5 ตำบลบ้านเตี๋ย	20	8.58
4.6 ตำบลบ้านถ่อน	14	6.01
4.7 ตำบลบ้านวาน	27	11.59
4.8 ตำบลนาข่า	22	9.44
4.9 ตำบลโพนสา	22	9.44
4.10 ตำบลหนองนาง	14	6.01
รวม	233	100

จากตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 233 รูป พบว่า พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุพรรษาต่ำกว่า 10 พรรษา จำนวน 89 รูป คิดเป็นร้อยละ 38.20 รองลงมา 31 - พรรษาขึ้นไป จำนวน 74 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.76 รูป 11 - 20 พรรษา จำนวน 48 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.06 และ 21 - 30 พรรษา จำนวน 22 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.44

พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 233 รูป ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 105 รูป คิดเป็นร้อยละ 45.06 รองลงมา ระดับปริญญาตรี จำนวน 81 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.76 ระดับปริญญาโท จำนวน 44 รูป คิดเป็นร้อยละ 18.88 และระดับปริญญาเอก จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.29

พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 233 รูป วัดส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพระลูกวัด จำนวน 85 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมา เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 27.0 รองเจ้าอาวาส จำนวน 48 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.6 และเจ้าอาวาส จำนวน 37 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.9

พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 233 รูป ส่วนใหญ่มีตำบลที่ตั้งวัดอยู่ตำบลกองนาง จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.17 รองลงมา ตำบลน้ำโมง จำนวน 32 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.73

ตำบลบ้านว่าน จำนวน 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 11.59 ตำบลท่าบ่อ จำนวน 24 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.30 ตำบลนาข่า จำนวน 22 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.44 ตำบลโพนสา จำนวน 22 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.44 ตำบลบ้านเคื่อ จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.58 ตำบลโคกคอน จำนวน 18 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.73 ตำบลบ้านถ่อน จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.01 ตำบลหนองนาง จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.01

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

2.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวม และจำแนกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 4.2

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัจจัย	อันดับที่
1. ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ	3.45	.67	ปานกลาง	7
2. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	3.93	.76	มาก	3
3. ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ	3.55	.50	มาก	6
4. ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน	3.84	.59	มาก	4
5. ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน	3.76	.47	มาก	5
6. ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.07	.56	มาก	2
7. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	4.11	.57	มาก	1
รวม	3.82	.53	มาก	-

จากตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 4.11$) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.07$) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.93$) ปัจจัยด้านเครือข่าย

องค์กรชุมชน ($\bar{X} = 3.84$) ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 3.76$) ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 3.55$) และปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ ($\bar{X} = 3.45$) ตามลำดับ

2.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำแนกเป็นรายด้านและรายชื่อ

2.2.1 ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ

ตารางที่ 4.3

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ จำแนกเป็นรายข้อ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาท ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. มีแบบอย่างพระนักพัฒนา จึงทำให้เกิดแรงจูงใจ	3.46	.85	ปานกลาง
2. ตั้งใจ และมองเห็น โอกาสที่จะมีส่วนในการช่วยเหลือสังคม	3.75	.77	มาก
3. ปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยและศีลธรรมอันดีงาม เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน	3.67	.68	มาก
4. มีความคิดริเริ่มต้องการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในชุมชน	3.01	.75	ปานกลาง
5. มีความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชนร่วมใจกันพัฒนา	3.57	.57	มาก
รวม	3.45	.67	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ข้อ คือ ตั้งใจและมองเห็นโอกาสที่จะมีส่วนในการช่วยเหลือสังคม ($\bar{X} = 3.75$) รองลงมา คือ ปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยและศีลธรรมอันดีงาม เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.67$) มีความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชนร่วมใจกันพัฒนา ($\bar{X} = 3.57$) อยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ มีแบบอย่างพระนักพัฒนาจึงทำให้เกิดแรงจูงใจ ($\bar{X} = 3.46$) รองลงมา คือ มีความคิดริเริ่มต้องการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในชุมชน ($\bar{X} = 3.01$) ตามลำดับ

2.2.2 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ตารางที่ 4.4

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จำแนกเป็นรายชื่อ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาท ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ	3.97	.89	มาก
2. จัดอบรมให้ความรู้ด้านธรรมะ เพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4.31	.67	มาก
3. มีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน	3.86	.84	มาก
4. จัดตั้งกลุ่มร่วมกันกับคนในชุมชน และเป็นที่ปรึกษา	3.58	.83	มาก
5. ดำเนินการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม	3.94	.72	มาก
รวม	3.93	.76	มาก

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ จัดอบรมให้ความรู้ด้านธรรมะ เพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมาคือ วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.97$) ดำเนินการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.94$) มีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ($\bar{X} = 3.86$) จัดตั้งกลุ่มร่วมกันกับคนในชุมชน และเป็นที่ปรึกษา ($\bar{X} = 3.58$) ตามลำดับ

2.2.3 ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ

ตารางที่ 4.5

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ จำแนกเป็นรายชื่อ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ต้องการช่วยเหลือชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน	3.03	.75	ปานกลาง
2. บริจาคทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน	3.87	.89	มาก
3. สอนธรรมะในชีวิตประจำวันในสถานศึกษา	3.79	.72	มาก
4. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการกุศล บริจาค แจก จ่าย	3.78	.44	มาก
5. ร่วมกับชุมชนในการสร้างแหล่งเรียนรู้ในวัด	3.26	.68	ปานกลาง
รวม	3.55	.50	มาก

จากตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ข้อ คือ บริจาคทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.87$) รองลงมา คือ สอนธรรมะในชีวิตประจำวันในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.79$) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการกุศล บริจาค แจก จ่าย ($\bar{X} = 3.78$) อยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ ร่วมกับชุมชนในการสร้างแหล่งเรียนรู้ในวัด ($\bar{X} = 3.26$) รองลงมา คือ ต้องการช่วยเหลือชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน ($\bar{X} = 3.01$) ตามลำดับ

2.2.4 ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน

ตารางที่ 4.6

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน จำแนกเป็นรายชื่อ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่ม	3.31	.75	ปานกลาง
2. พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศของกลุ่ม	3.72	.88	มาก
3. กระตุ้นให้เกิดการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่ม	4.04	.42	มาก
4. นำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ	4.41	.87	มาก
5. นำองค์ความรู้ที่คิดค้นได้ไปเผยแพร่ให้กับเครือข่าย	3.70	.62	มาก
รวม	3.84	.59	มาก

จากตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ คือ นำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ กระตุ้นให้เกิดการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่ม ($\bar{X} = 4.04$) พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศของกลุ่ม ($\bar{X} = 3.72$) นำองค์ความรู้ที่คิดค้นได้ไปเผยแพร่ให้กับเครือข่าย ($\bar{X} = 3.70$) อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ สนับสนุนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่ม ($\bar{X} = 3.31$) ตามลำดับ

2.2.5 ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน

ตารางที่ 4.7

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน จำแนกเป็นรายชื่อ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งกลุ่ม	3.03	.65	ปานกลาง
2. นำองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาถ่ายทอดให้กับกลุ่ม	4.38	.71	มาก
3. สนับสนุนการพัฒนาผู้นำให้เข้มแข็งเพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มในชุมชน	4.34	.66	มาก
4. สนับสนุนการยกระดับการรวมกลุ่มให้มีความเป็นมืออาชีพ โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้	3.29	.51	ปานกลาง
5. ใช้ธรรมะเป็นแนวทางในการรวมกลุ่ม	3.76	.38	มาก
รวม	3.76	.47	มาก

จากตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ข้อ คือ นำองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาถ่ายทอดให้กับกลุ่ม ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมา คือ สนับสนุนการพัฒนาผู้นำให้เข้มแข็งเพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มในชุมชน ($\bar{X} = 4.34$) ใช้ธรรมะเป็นแนวทางในการรวมกลุ่ม ($\bar{X} = 3.76$) อยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ สนับสนุนการยกระดับการรวมกลุ่มให้มีความเป็นมืออาชีพ โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ($\bar{X} = 3.29$) รองลงมา คือ ร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งกลุ่ม ($\bar{X} = 3.03$) ตามลำดับ

2.2.6 ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 4.8

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกเป็น รายข้อ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาท ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ร่วมกับชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีค่า	3.90	.72	มาก
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบ อาชีพ	3.81	.64	มาก
3. อบรมรณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.20	.48	มาก
4. นำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.09	.51	มาก
5. ร่วมกับชุมชนเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก	4.34	.44	มาก
รวม	4.07	.56	มาก

จากตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ ร่วมกับชุมชนเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมา คือ อบรมรณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.20$) นำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.09$) ร่วมกับชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีค่า ($\bar{X} = 3.90$) จัดกิจกรรมส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ ($\bar{X} = 3.81$) ตามลำดับ

2.2.7 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

ตารางที่ 4.9

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ จำแนกเป็นรายข้อ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ	4.11	.41	มาก
2. ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาชุมชน	4.33	.74	มาก
3. ได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ จากภาครัฐ	3.91	.52	มาก
4. ภาครัฐจัดหาสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชน	4.08	.61	มาก
รวม	4.11	.57	มาก

จากตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 4.33$) รองลงมา คือ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 4.11$) ภาครัฐจัดหาสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชน ($\bar{X} = 4.08$) ได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ จากภาครัฐ ($\bar{X} = 3.91$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

3.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวม และจำแนกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 4.10

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวม และจำแนกเป็นรายด้าน

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	3.56	.33	มาก	3
2. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	3.86	.47	มาก	2
3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	3.14	.52	ปานกลาง	5
4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	3.94	.46	มาก	1
5. ด้านการพัฒนาจิตใจ	3.25	.49	ปานกลาง	4
รวม	3.55	.36	มาก	-

จากตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
 ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก
 ($\bar{X} = 3.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
 ($\bar{X} = 3.94$) รองลงมา คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.86$) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.56$)
 และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาจิตใจ ($\bar{X} = 3.25$) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
 ($\bar{X} = 3.14$) ตามลำดับ

3.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำแนกเป็นรายด้าน และรายข้อ

3.2.1 ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ 4.11

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกเป็นรายข้อ

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ได้ร่วมกับสถานศึกษาในออกแบบการจัดการเรียน การสอนที่เน้นคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน	3.78	.72	มาก
2. ช่วยสอนหนังสือด้านธรรมะแก่นักเรียน	3.73	.52	มาก
3. เป็นวิทยากรพิเศษในชุมชนบรรยายเกี่ยวกับธรรมะ	3.67	.64	มาก
4. พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชน	3.02	.83	ปานกลาง
5. ใช้วัดเป็นสถานที่จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ	3.40	.61	ปานกลาง
6. ได้นำเด็กขาดแคลนทุนทรัพย์มาบวชเรียนปริยัติธรรม	3.80	.48	มาก
รวม	3.56	.53	มาก

จากตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา
ชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า โดยรวม
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ คือ ได้นำเด็ก
ขาดแคลนทุนทรัพย์มาบวชเรียนปริยัติธรรม ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมา คือ ได้ร่วมกับสถานศึกษาในออกแบบ
การจัดการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ($\bar{X} = 3.78$) ช่วยสอนหนังสือ
ด้านธรรมะแก่นักเรียน ($\bar{X} = 3.73$) เป็นวิทยากรพิเศษในชุมชนบรรยายเกี่ยวกับธรรมะ ($\bar{X} = 3.67$)
และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ ใช้วัดเป็นสถานที่จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่ม
หรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.40$) พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชน ($\bar{X} = 3.02$)
ตามลำดับ

3.2.2 ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ตารางที่ 4.12

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกเป็นรายชื่อ

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. เป็นตัวแทนในการพัฒนาพร้อมทั้ง มีการชักชวนประชาชน ให้รวมพลังเพื่อการพัฒนา	3.96	.66	มาก
2. สนับสนุนการจัดตั้งองค์กรชุมชน	3.70	.49	มาก
3. บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือแก่ชุมชน	3.71	.42	มาก
4. อำนวยความสะดวกประชาชนในการบำเพ็ญกุศลในประเพณี ท้องถิ่น	4.66	.62	มาก
5. มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่ประชาชนในด้าน ต่าง ๆ	4.17	.50	มาก
6. เชิญชวนญาติโยมในการบริจาคทรัพย์ สิ่งของแก่ผู้ที่ยากไร้ ด้อยโอกาส	3.03	.24	ปานกลาง
รวม	3.86	.38	มาก

จากตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ข้อ คือ อำนวยความสะดวกประชาชนในการบำเพ็ญกุศลในประเพณีท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.66$) รองลงมา คือ มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.17$) เป็นตัวแทนในการพัฒนาพร้อมทั้ง มีการชักชวนประชาชนให้รวมพลังเพื่อการพัฒนา ($\bar{X} = 3.96$) บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือแก่ชุมชน ($\bar{X} = 3.71$) สนับสนุนการจัดตั้งองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 3.70$) และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ เชิญชวนญาติโยมในการบริจาคทรัพย์ สิ่งของแก่ผู้ที่ยากไร้ ด้อยโอกาส ($\bar{X} = 3.03$)

3.2.3 ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ตารางที่ 4.13

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม จำแนกเป็นรายข้อ

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	3.13	.89	ปานกลาง
2. จัดโครงการอบรมธรรมะในสถานศึกษา	3.18	.54	ปานกลาง
3. จัดให้มีการแสดงธรรมเทศนาแก่ประชาชน	2.94	.85	ปานกลาง
4. มอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่าง ๆ	3.27	.63	ปานกลาง
5. จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด	3.16	.75	ปานกลาง
รวม	3.14	.82	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม จำแนกเป็นรายข้อ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ มอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.27$) รองลงมา คือ จัดโครงการอบรมธรรมะในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.18$) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด ($\bar{X} = 3.16$) ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ ($\bar{X} = 3.13$) และจัดให้มีการแสดงธรรมเทศนาแก่ประชาชน ($\bar{X} = 2.94$) ตามลำดับ

3.2.4 ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ตารางที่ 4.14

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จำแนกเป็นรายชื่อ

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. มีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวันสำคัญ	4.58	.47	มากที่สุด
2. จัดให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางการติดต่อ ประสานงานทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ	3.75	.54	มาก
3. สนับสนุนการประกวดศิลปะพื้นบ้าน	3.15	.36	มาก
4. ส่งเสริมให้มีการทำบุญในเทศกาล ประเพณี ฮีต 12	4.68	.49	มากที่สุด
5. ส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.46	.31	มาก
รวม	3.94	.42	มาก

จากตารางที่ 4.14 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จำแนกเป็นรายชื่อ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ คือ ส่งเสริมให้มีการทำบุญในเทศกาล ประเพณี ฮีต 12 ($\bar{X} = 4.68$) รองลงมา คือ มีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวันสำคัญ ($\bar{X} = 4.58$) และอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ คือ จัดให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางการติดต่อประสานงานทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.57$) ส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.46$) สนับสนุนการประกวดศิลปะพื้นบ้าน ($\bar{X} = 3.15$) ตามลำดับ

3.2.5 ด้านการพัฒนาจิตใจ

ตารางที่ 4.15

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการพัฒนาจิตใจ จำแนกเป็นรายข้อ

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. สนับสนุนกิจกรรมการการเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5	3.08	.44	ปานกลาง
2. เทศนาหลักธรรม เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	3.24	.64	ปานกลาง
3. สนับสนุนให้เยาวชนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรม	3.50	.46	ปานกลาง
4. เป็นวิทยากรในการจัดอบรมธรรมะตามสถานที่ต่าง ๆ	3.46	.71	ปานกลาง
5. ให้คำปรึกษาด้านจิตใจและการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน	2.95	.54	ปานกลาง
รวม	3.25	.61	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ด้านการพัฒนาจิตใจ จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ คือ สนับสนุนให้เยาวชนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ($\bar{X} = 3.50$) รองลงมา คือ เป็นวิทยากรในการจัดอบรมธรรมะตามสถานที่ต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.46$) เทศนาหลักธรรมเพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 3.24$) สนับสนุนกิจกรรมการการเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ($\bar{X} = 3.08$) ให้คำปรึกษาด้านจิตใจ และการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน ($\bar{X} = 2.98$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัย จำนวน 7 ตัว ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย และนำมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง และสร้างสมการทำนายพยากรณ์ตัวแปรตาม คือ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน จากตัวแปรอิสระ 7 ตัว นำเสนอผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม และระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ด้วยวิธี เป็นการหาระดับความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่เรียกว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นบวก (+) หมายความว่า ข้อมูลสองชุดเปลี่ยนแปลงตามกัน กล่าวคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งสูง ค่าของอีกตัวแปรหนึ่งจะสูงไปด้วย และถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งต่ำค่าของตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะต่ำด้วย สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นลบ (-) หมายความว่า ข้อมูลสองชุดเปลี่ยนแปลงในทางตรงกันข้าม หรือกลับกัน กล่าวคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งสูง ค่าของอีกตัวแปรหนึ่งจะต่ำและถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งต่ำค่าของตัวแปรอีกตัวแปรหนึ่งจะสูง ค่าระดับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากค่า (Correlation Coefficient (r)) มีเกณฑ์การวัดระดับความสัมพันธ์ (คุชฎี อายุวัฒน์, 2553, น. 2) ดังนี้

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.001 - 0.500 มีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.501 - 0.700 มีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง

ระดับความสัมพันธ์ระหว่าง 0.701 ขึ้นไป มีระดับความสัมพันธ์สูง

4.1.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ควรมีค่าไม่เกิน 0.80 เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเกิด (Multicollinearity) ซึ่งหมายถึง ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูง มากเกินไป จนไม่เหมาะที่จะนำตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงเข้าไปในสมการทั้งสองตัว

4.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน

ผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน จำนวน 7 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านขวัญและกำลังใจ X_1 2) ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน X_2 3) ด้านการมีจิตสาธารณะ X_3 4) ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน X_4 5) ด้านองค์กรชุมชน X_5 6) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น X_6 7) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ X_7 ดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7
X_1	1.00	-	-	-	-	-	-
X_2	0.09	1.00	-	-	-	-	-
X_3	.542**	.143*	1.00	-	-	-	-
X_4	.602**	0.09	.485**	1.00	-	-	-
X_5	.138*	.215**	.303**	.246**	1.00	-	-
X_6	.325**	.191**	.316**	.416**	0.09	1.00	-
X_7	.133*	.256**	.167*	.270**	.127*	.192*	1.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .133 - .602 และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านขวัญและกำลังใจ X_1 กับด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน X_4 มีค่าเท่ากับ .602 มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว ไม่มีคู่ใดที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน .80 ที่จะก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) เมื่อนำไปวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

4.2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regressions)

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงมีลักษณะที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์หาผลหรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวที่มีต่อตัวแปรตามหนึ่งตัว โดยมีข้อสมมติฐานว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linear Relationship) เพื่อที่จะทำให้สามารถนำผลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตามมารวมกันได้ (Additively) กล่าวคือตัวแปรอิสระ แต่ละตัวมีผลต่อตัวแปรตามหรือไม่ และตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันมีผลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด ก่อนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบดูว่าตัวแปรอิสระสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระจากกัน และไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ (Multicollinearity) ผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regressions) ตามขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 กำหนดตัวแปรที่จะใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ดังตารางที่

4.17

ตารางที่ 4.17

ตัวแปรที่จะใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง

ตัวแปร	รายละเอียด	รหัส	รหัสข้อมูล
ตัวแปรตาม			
y	บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
ตัวแปรอิสระ			
X ₁	ด้านขวัญและกำลังใจ	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ ปัจจัยทางการบริหาร 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₂	ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ ปัจจัยทางการบริหาร 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₃	ด้านการมีจิตสาธารณะ	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ ปัจจัยทางการบริหาร 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₄	ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ ปัจจัยทางการบริหาร 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₅	ด้านองค์กรชุมชน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ ปัจจัยทางการบริหาร 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₆	ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ ปัจจัยทางการบริหาร 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค
X ₇	ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	ค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับ ปัจจัยทางการบริหาร 5 ระดับ	มาตราอันตรภาค

4.2.2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ตัวแปรตาม

คือ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย Y กับตัวแปรอิสระจำนวน 7 ปัจจัย คือ 1) ด้านขวัญและกำลังใจ X_1 , 2) ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน X_2 , 3) ด้านการมีจิตสาธารณะ X_3 , 4) ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน X_4 , 5) ด้านองค์กรชุมชน X_5 , 6) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น X_6 , 7) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ X_7 , ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y)

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	Beta	t	Sig.
1. a ค่าคงที่	1.829	.252	-	7.248	.00**
1.1 X_1 ด้านขวัญ และกำลังใจ	.100	.040	.189	2.529	.01**
1.2 X_2 ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	.121	.055	.154	2.199	.03*
1.3 X_3 ด้านการมีจิตสาธารณะ	.233	.046	.324	5.071	.00**
1.4 X_4 ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน	-.138	.046	-.229	-2.988	.00**
1.5 X_5 ด้านองค์กรชุมชน	.451	.044	.588	10.212	.00**
1.6 X_6 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	-.033	.037	-.051	-.879	.38
1.7 X_7 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	-.080	.035	-.127	-2.282	.02*

$$R = .763 \quad R^2 = .582$$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) โดยใช้การวิเคราะห์แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ดังนี้

1. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 7 ตัวแปร มีความสัมพันธ์พหุคูณกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) เท่ากับ 0.763 ($R = .763$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) โดยมีค่าความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 7 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการผันแปรกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) เท่ากับ .582 ($R^2 = .582$) แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปร สามารถอธิบายบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) ได้ร้อยละ 58.20

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 6 ตัวแปร สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

- 3.1 ด้านองค์กรชุมชน (X_5 Beta = .588)
- 3.2 ด้านการมีจิตสาธารณะ (X_3 Beta = .324)
- 3.3 ด้านขวัญและกำลังใจ (X_1 Beta = .189)
- 3.4 ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_2 Beta = .154)
- 3.5 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_7 Beta = -.127)
- 3.6 ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน (X_4 Beta = -.229)

4. ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ 1.829 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ $Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n$

แทนค่าในสูตร $Y = 1.829 + .451(X_5) + .233(X_3) + .100(X_1) + .121(X_2) - .080(X_7) - .138(X_4)$

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z = B_1z_1 + B_2z_2 + \dots + B_nz_n$

แทนค่าในสูตร $Z = .588(Z_5) + .324(Z_3) + .189(Z_1) + .189(Z_2) - .127(Z_7) - .229(Z_4)$

เมื่อ Y และ Z = ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ส่วนตัวแปรอิสระอีก 1 ตัวแปร ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (x_6 Beta = -.033)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ตารางที่ 4.19

ความถี่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	จำนวน(ความถี่)
1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	
1.1 พระสงฆ์ ควรหมั่นเรียนรู้ปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่	29
1.2 ใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพิ่มเติม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเทศนา การสอน การเผยแผ่ธรรมะ	24
1.3 เปิดโอกาสให้เด็กขาดแคลนทุนทรัพย์มาบวชเรียน	21
2. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	
2.1 พระสงฆ์ ควรอุทิศตนแก่ชุมชน	24
2.2 อำนาจความสะดวกด้านวัสดุ อุปกรณ์แก่ชุมชนในการจัดงาน ด้านศาสนพิธีต่าง ๆ	22
3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	
3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าไปสอนหนังสือด้านคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนา	26
3.2 ควรจัดมุมเผยแผ่หนังสือธรรมะในวัด	17
4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	
4.1 พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำร่วมกับผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมตามประเพณี วัฒนธรรมและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	35
4.2 ควรมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญ	24
5. ด้านการพัฒนาจิตใจ	
5.1 เจ้าอาวาสควรกระตุ้นและส่งเสริมให้พระลูกวัดมีจิตอาสาและมีส่วนร่วมกับชุมชน	22

(ต่อ)

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย	จำนวน(ความถี่)
5.2 พระสงฆ์ ควรประพฤติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา	19
5.3 พระสงฆ์ ควรเทศนาหลักธรรมเพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันได้	17

สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยเรียงลำดับความถี่ตามประเด็นหัวข้อและอภิปรายผลเชิงพรรณนาความ ดังนี้

1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรหมั่นเรียนรู้ปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรมเพิ่มเติม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเทศนา การสอน การเผยแผ่ธรรมะ และเปิดโอกาสให้เด็กขาดแคลนทุนทรัพย์มาบวชเรียน
2. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรอุทิศตน และอำนวยความสะดวกด้านวัสดุ อุปกรณ์แก่ชุมชนในการจัดงานด้านศาสนพิธีต่าง ๆ
3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าไปสอนหนังสือด้านคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนา และควรจัดมุมเผยแผ่หนังสือธรรมะในวัด
4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำร่วมกับผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมตามประเพณี วัฒนธรรม และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ควรมีส่วนในการกระตุ้นให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญ
5. ด้านการพัฒนาจิตใจ เจ้าอาวาสควรกระตุ้น และส่งเสริมให้พระลูกวัดมีจิตอาสาและมีส่วนร่วมกับชุมชน พระสงฆ์ ควรประพฤติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา และเทศนาหลักธรรมเพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จำนวน 233 คน โดยการใช้สูตรหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ ใช้วิธีสุ่มตามสัดส่วน และสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์พหุคูณลดถอยเชิงเส้น และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

1. สรุปผล
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัย สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

5.1.1 ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้านพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 4.11$) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านภูมิ-ปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.07$) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.93$) ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 3.84$) ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน ($\bar{X} = 3.76$) ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 3.55$) และปัจจัยด้านขวัญ และกำลังใจ ($\bar{X} = 3.45$)

5.1.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.94$) รองลงมา คือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.86$) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการพัฒนาจิตใจ ($\bar{X} = 3.25$) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ($\bar{X} = 3.14$)

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

5.1.3.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .133 - .602 และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านขวัญและกำลังใจ X_1 กับด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน X_4 มีค่าเท่ากับ .602 มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

5.1.3.2 ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 7 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการผันแปรกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) เท่ากับ .582 ($R^2 = .582$) สามารถอธิบายบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) ได้ร้อยละ 58.20

5.1.3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 6 ตัวแปร สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน (X_5 Beta = .588)

3.2 ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ (X_3 Beta = .324)

3.3 ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ (X_1 Beta = .189)

3.4 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_2 Beta = .154)

3.5 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_7 Beta = -.127)

3.6 ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน (X_4 Beta = -.229)

ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ 1.829 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ $Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n$

แทนค่าในสูตร $Y = 1.829 + .451(X_5) + .233(X_3) + .100(X_1) + .121(X_2) - .080(X_7) - .138(X_4)$

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z = B_1z_1 + B_2z_2 + \dots + B_nz_n$

แทนค่าในสูตร $Z = .588(Z_5) + .324(Z_3) + .189(Z_1) + .189(Z_2) - .127(Z_7) - .229(Z_4)$

เมื่อ Y และ Z = ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ส่วนตัวแปรอิสระอีก 1 ตัวแปร ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_6 Beta = -.033)

5.1.3.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยเรียงลำดับความถี่ตามประเด็นหัวข้อและอภิปรายผลเชิงพรรณนาความ ดังนี้

1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรหมั่นเรียนรู้ปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรมเพิ่มเติม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเทศนา การสอน การเผยแผ่ธรรมะ และเปิดโอกาสให้เด็กขาดแคลนทุนทรัพย์มาบวชเรียน

2) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ ควรอุทิศตน และอำนวยความสะดวกด้านวัสดุ อุปกรณ์แก่ชุมชนการจัดงานด้านศาสนพิธีต่าง ๆ

3) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าไปสอนหนังสือด้านคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนา และควรจัดมุมเผยแผ่หนังสือธรรมะในวัด

4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำร่วมกับผู้นำชุมชนหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมตามประเพณี วัฒนธรรม และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ควรมีส่วนในการกระตุ้นให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญ

5) ด้านการพัฒนาจิตใจ เจ้าอาวาสควรกระตุ้นและส่งเสริมให้พระลูกวัดมีจิตอาสา และมีส่วนร่วมกับชุมชน พระสงฆ์ ควรประพฤติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา และเทศนาหลักธรรม เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้

5.2 อภิปรายผล

สมมติฐาน ข้อที่ 1 ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยที่ออกมาเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า พระสงฆ์ในอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคายส่วนใหญ่ประพฤติตนตามพระวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนตามประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระปลัดสมมารด สังข์เงิน (2557, น. 105 - 106) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอท่าบ่อ จังหวัดกาฬจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอท่าบ่อ จังหวัดกาฬจนบุรี ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ และของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอรุณธรรม โสภิต (2553, น. 91) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขตอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่พระสงฆ์ จำนวน 193 รูป ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมพระสงฆ์มีบทบาทอยู่ในระดับมาก

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ ปัจจัยด้านขวัญ และกำลังใจ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน

1. ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดตั้งองค์กรชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มสหกรณ์ชุมชน กลุ่มสถาบันการเงิน ส่งผลทำให้พระสงฆ์มีบทบาทกับชุมชนมากยิ่งขึ้น ในฐานะที่ปรึกษากลุ่ม สอดคล้องกับ สมพันธ์ เตชะอธิก (2554, น. 7) กล่าวว่า องค์กรชุมชน คือ การรวมตัวของทุกส่วนในชุมชนมีการเรียนรู้ การจัดการ การแก้ไขปัญหาพร้อมกันจนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสามารถจัดการผลกระทบจากภายนอกที่เข้าสู่ชุมชนได้ นอกจากนี้องค์กรชุมชน ประกอบด้วย บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันโดยมีเป้าหมายร่วมกัน และยึดโยงกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิกมีจิตสำนึกของการพึ่งตนเองมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมสรุปบทเรียน โดยรับผิดชอบบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และแบ่งบทบาทตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน

2. ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พระสงฆ์ที่มีจิตสาธารณะจะมีความเสียสละเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนเข้าไปร่วมแก้ปัญหาและทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน สอดคล้องกับ หฤทัย อาจปรุ (2554, น. 37) กล่าวว่า จิตสาธารณะเป็นความตระหนักของบุคคล ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคมต้องการเข้าไปแก้ไขโดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ ตำนึงถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในสังคมนั้น

3. ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจ มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พระสงฆ์ที่ได้รับการสนับสนุนให้มีบทบาทร่วมกับชุมชนในด้านต่าง ๆ จากเจ้าอาวาส หรือพระสังฆาธิการที่มีสมณศักดิ์สูงกว่าจะทำให้พระสงฆ์มีขวัญและกำลังใจเกิดความกระตือรือร้นในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สอดคล้องกับ พระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พวงนิม (2551, น. 35 - 36) กล่าวว่า ขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานเป็นเรื่องสำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งการมีขวัญกำลังใจที่ดีจะก่อให้เกิดแรงจูงใจ กำลังใจความร่วมมือร่วมใจและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งยังเสริมสร้างความจงรักภักดี ความเข้าใจอันดี และความสามัคคี ซึ่งส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานอุทิศสติปัญญาและกำลังความสามารถให้กับองค์กร ซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เชื่อมันศรัทธาในองค์กรที่ตนปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องพยายามทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีขวัญกำลังใจดี ต่อไป

4. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การให้การสนับสนุนและมีความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนจะทำให้พระสงฆ์มีกำลังใจ และมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ สรยุทธ จันสุข (2552, น.34) กล่าวถึง การมีส่วนร่วม ว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่ม บุคคลในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่งการมีส่วนร่วมสนับสนุนที่เป็นไปในรูปของผู้เข้าร่วมมีส่วนกระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วม มิใช่เป็นผู้ร่วมคิด ตัดสินใจ หรือผู้ได้รับประโยชน์เท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาไม่ใช่กระทำถึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ได้จัดทำขึ้น และหมู่บ้าน หรือชุมชนมีกิจกรรม และวิธีดำเนินงานของตนเองอยู่แล้วประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองได้ การที่ประชาชน หรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เป็นกระบวนการ

การขึ้นต้นของการวางแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์ และวางแผนร่วมกันก็เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนงาน โครงการ ดังกล่าว และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ จากการบริการรวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุม ประเมิน โครงการของชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปโดยการมีส่วนร่วมแบบตัวแทน หรือเป็นไปโดยการได้ เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

5. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา ชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นโยบายจากภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนสนับสนุน ทั้งด้านบุคลากร และงบประมาณในการพัฒนาลงสู่ชุมชนส่งผลทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ประชาชน พระสงฆ์ เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ แผนพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560, น. 10 - 17) ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ประเทศตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เพื่อให้คนไทย มี ทักษะคิด และพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม รวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและ มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ปรับเปลี่ยน ค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริม ให้มีกิจกรรมการเรียนรู้การสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบ วินัย และจิตสาธารณะ 2) พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิต อย่างมีคุณค่า อาทิ ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมองและทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียน และวัยรุ่น มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ 3) ยกระดับคุณภาพการศึกษาและ การเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกัน ให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และมีชีวิต 4) ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ และให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ อาทิ ส่งเสริม ให้มีกิจกรรมทางสุขภาพ และโภชนาการที่เหมาะสมกับวัย ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและภาษี ในการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ 5) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพ ภาครัฐและปรับระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน ระหว่างสถานพยาบาลทุกสังกัดในเขตพื้นที่สุขภาพ 6) พัฒนาระบบการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย อาทิ ผลักดันให้มีกฎหมายการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว และ 7) ผลักดันให้ สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง อาทิ กำหนดมาตรการดูแลครอบครัวที่เปราะบาง และส่งเสริมสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งบริการความรู้ทางวิชาการที่ทุกคนเข้าถึงได้

6. ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เครือข่ายองค์กรชุมชนจะทำให้ประชาชน พระสงฆ์หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในและนอกชุมชน เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ เป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับ สนธิยา พลศรี (2550, น. 264 - 265) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของเครือข่าย ต้องมีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็งสามารถดำเนินงาน และขยายกิจการของเครือข่ายได้ และมีประสิทธิภาพ แลกเปลี่ยนภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของเครือข่ายที่อาจจะเกิดจากสมาชิกชุมชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกทำให้สมาชิกได้รับความรู้ และประสบการณ์ตลอดเวลาทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้ เรียนรู้ และนวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ประโยชน์ได้ สามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่ายมีระบบการติดตามและประเมินงานที่มีประสิทธิภาพมีฐานข้อมูลอย่างเพียงพอ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายข้อของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย แต่ละด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้พัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นยิ่งขึ้นได้ ดังนี้

5.3.1.1 พระสงฆ์ ควรเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ชี้แนะให้คนในชุมชนเกิดแนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชน

5.3.1.2 พระสงฆ์ ควรจัดตั้งและให้คำปรึกษาแก่กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

5.3.1.3 พระสงฆ์ ควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่การกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดจิตอาสา

5.3.1.4 พระสงฆ์ ควรร่วมกับผู้นำชุมชน ประสานความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งบุคลากรเข้ามาเป็นพี่เลี้ยง และเชิญวิทยากรจากกลุ่มที่เข้มแข็งมาให้ความรู้

5.3.1.5 พระสงฆ์ ควรมีส่วนร่วมกับชุมชนในการตั้งกลุ่มให้เกิดเป็นรูปธรรม

5.3.1.6 พระสงฆ์ ควรสนับสนุนชุมชนในการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ในประกอบอาชีพ

5.3.1.7 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนด้านบุคลากรและด้านวัสดุ อุปกรณ์ ในการพัฒนาชุมชนอย่างเพียงพอ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.1.1 ควรศึกษาด้านประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำและพระสงฆ์

5.3.1.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการศาสนา. (2543). *การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2550). *คู่มือศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมการศาสนา. (2540). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ประจำปี 2546*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศาสนา, กองแผนงาน และฝ่ายฝึกอบรม. (2542). *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : เอ.พี.กราฟิเคิลดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กานดา จันทร์แย้ม. (2556). *จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ. (2552) *จิตสำนึกสาธารณะและตัวแบบสร้างจิตสำนึกสาธารณะระดับเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. 2(2), 23 - 33.*
- กุหลาบ พงษ์เทพิน. (2553). *การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). เลข : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.*
- ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2547). *การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวิจัย และพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน.
- ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2551). *การบริหารงานเครือข่าย*. สืบค้นจาก <http://www.northphc.org/doc/mananet.doc>.
- จรัสศักดิ์ กลิ่นพิบูลย์. (2541). *บทบาทการพัฒนาการศึกษาและวัฒนธรรมของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอในพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*
- เจียมจิตต์ ไชยลังกา. (2554). *การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.*
- เจลิยว บุรีภักดี และคณะ. (2545). *ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย.

- ทวิ ทิมจำ. (2528). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2546). *มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร*. กรุงเทพฯ : อินฟอร์มีเดีย บู้คส์.
- ทำนอง ภูเกิดพิมพ์. (2551). *แนวความคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน*.
กาฬสินธุ์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.
- ธิตี กิตติวิทิตคุณ. (2540). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนา
ชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นฤมล วรชนเศรณี. (2547). *ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดชัยมงคลอำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประกอบ ใจมั่น. (2547). *การพัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับ
มหาวิทยาลัยราชภัฏ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ประชุม สุวดีดี. (2551). *การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
ปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากรณ์*. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ปราณี เกื้อทอง. (2546). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา : ศึกษากรณี วัดในอำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี : สถาบันราชภัฏ
พระนคร.
- ปรีดา เจริญวารงกุล. (2550). *การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล
เมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2547). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี
จำกัด.
- แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560 - 2564 (2560). *กรมการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ :
กระทรวงมหาดไทย.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2549). *จารึกไว้ในพระพุทธศาสนาในการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน.
- พระครูสมุห์วรัญญู ฝาสู่โก. (2559). *พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา
ชุมชนวัดสามซุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ชีรปญฺโญ. (2551). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุจินตธรรมนิวิฐ. (2554). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษา คณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุวรรณวรการ. (2553). *ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอรุณสาร โสภิต. (2553). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอเขาชะเมา จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2530). *เพื่ออนาคตการศึกษาไทย (จะพัฒนาบุคคลให้มีคุณธรรม จริยธรรม ได้อย่างไร)*. กรุงเทพฯ : ชรรรมสภา.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). *การพัฒนาจริยธรรม*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชนน นาคพิพัฒน์. (2551). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดสมมารต สังข์เงิน. (2557). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พระมหาเกษญา นันทเพชร. (2540). *ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระมหาทนงชัย บุรณพิสุทธ์. (2550). *บทบาทของวัดกับชุมชนในเขตบางรัก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหามณเฑียร คล้ายแก้ว. (2552). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตบางกอกน้อย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- พระมหาโยชิน ละมุล. (2545). *บทบาทพระสงฆ์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์และนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พวกนิยม. (2551). *การศึกษาขวัญกำลังใจและแนวทางการพัฒนาขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พระมหาสิทธิการ. (2553). *หลักสูตรนักรบและธรรมศึกษาชั้นตรี รวมทุกวิชา*. กรุงเทพฯ : เลียงเชียง.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547). *เครือข่าย ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). *ค่านิยมแบบพุทธ*. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ.
- พลสันห์ โพธิ์ศรีทอง. (2548). *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาวิวัฒน์*. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- พินิจ ตากชนานนท์. (2529). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2527). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ : เกล็ดไทย.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2541). *กิจกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : ศรีอนันต์การพิมพ์.
- พิน ดอกบัว. (2550). *พระพุทธศาสนากับคนไทย*. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- มานพ นักการเรียน. (2546). *พระพุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ยุทธนา วรณปิติกุล. (2542). *สำนักพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม.
- ระวัง เนตรโพธิ์แก้ว. (2542). *มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร*. กรุงเทพฯ : พิทักษ์อักษร.
- ราชกิจจานุเบกษา. (วันที่ 13 ตุลาคม 2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. (พ.ศ. 2561 - 2580)*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก : 10 - 17.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิวัติการศึกษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2553). *คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน : คู่มือการจัดการสร้างความปรองดองในระบบบริการสาธารณสุข*. ขอนแก่น : ศิริภัณฑ์ ออฟเซ็ท.

- ศิริพร พงศ์ศิริโรจน์. (2540). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- สนทยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สนทยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). *ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. ในสีมาจารย์*, 13(27), 15 - 16.
- สมพันธ์ เตชะอธิก. (2555). *สุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข*. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สรยุทธ จันสุข. (2552). *การศึกษาตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 11(1), 49 - 52.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ*. กรุงเทพฯ : เอ็มเทรคดิง.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2543). *ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). *ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2552). *คู่มือพระสังฆาธิการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพระพุทธศาสนา
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2541). *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- สีลาภรณ์ นาคทรรพ. (2541). *แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม : ระดับกลุ่ม ชุมชน ใน อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจน้า (บรรณาธิการ การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุชา จันท์เอม. (2553). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทร สุภูตะโยธิน. (2550). *คู่มือสมมติคดีสำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ : გრძდპრჭჳ ინტერ.
- แสวง รัตนมงคผลมาศ. (2545). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ : เพชรสยามการพิมพ์.
- หฤทัย อาจปรุ. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรพินท์ สพิโชคชัย. (2550). *หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรม Home Office Day* .

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

อินสอน บัวเขียว. (2546). *การบริหารชุมชน*. กรุงเทพฯ : พิราบ.

Biddle, W.W. and Biddle, L.J. (1950). *The Community Development Process The Discovery of Local Initiative*. New York : Holt, Rinehart and Winston.

Hoyle, E. (1969). *The Role of the Teacher*. London : Rout Ledge and Kean Paul.

Linton, R. (1964). *The Study of Man*. New York : D. Appleton Century Crafts.

McDonald R.R. and James, D. (1971). *Schellenberg, Selected Reading and project in Social Psychology*.

New York : Randon House.

Taro, Y. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis*. New York : Harper and Row.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยกำหนดให้มีการสอบถามข้อมูลมีจำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
พระมหากิตตินันท์ สระโคตร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาการศึกษาศาสตร์

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. อายุพรรษา

- 1.1 ต่ำกว่า 10 พรรษา
 1.2 11 - 20 พรรษา
 1.3 21 - 30 พรรษา
 1.4 31 - พรรษาขึ้นไป

2. ระดับการศึกษา

- 2.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี
 2.2 ปริญญาตรี
 2.3 ปริญญาโท
 2.4 ปริญญาเอก

3. ตำแหน่งในวัด

- 3.1 เจ้าอาวาส
 3.2 รองเจ้าอาวาส
 3.3 ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
 3.4 พระลูกวัด

4. ตำบลที่ตั้งวัด

- 4.1 ตำบลท่าบ่อ
 4.2 ตำบลน้ำโมง
 4.3 ตำบลกอนนาง
 4.4 ตำบลโคกคอน
 4.5 ตำบลบ้านเดื่อ
 4.6 ตำบลบ้านถ่อน
 4.7 ตำบลบ้านวาน
 4.8 ตำบลนาข่า
 4.9 ตำบลโพนสา
 4.10 ตำบลหนองนาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง

1. โปรดอ่านข้อความในแบบสอบถามโดยละเอียดก่อนตอบคำถาม
2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ของท่านตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

มากที่สุด หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับมากที่สุด

มาก หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับมาก

ปานกลาง หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับปานกลาง

น้อย หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับน้อยที่สุด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

MAHARAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านขวัญ และกำลังใจ					
1.1 มีแบบอย่างพระนักพัฒนา จึงทำให้เกิดแรงจูงใจ					
1.2 ตั้งใจและมองเห็นโอกาสที่จะมีส่วน ในการช่วยเหลือสังคม					
1.3 ปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย และศีลธรรมอันดีงามเป็นที่เลื่อมใส ศรัทธาของคนในชุมชน					
1.4 มีความคิดริเริ่มต้องการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในชุมชน					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.5 มีความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชน ร่วมใจกันพัฒนา					
2. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน					
2.1 วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนในการ จัดกิจกรรมต่าง ๆ					
2.2 จัดอบรมให้ความรู้ด้านธรรมะ เพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					
2.3 มีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในชุมชน					
2.4 จัดตั้งกลุ่มร่วมกันกับคนในชุมชน และเป็นพี่ปรึกษา					
2.5 ดำเนินการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วม					
3. ด้านการมีจิตสาธารณะ					
3.1 ต้องการช่วยเหลือชุมชน โดยไม่หวังผลตอบแทน					
3.2 บริจาคทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์ของ คนในชุมชน					
3.3 สอนธรรมะในชีวิตประจำวัน ในสถานศึกษา					
3.4 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการกุศล บริจาค แจก จ่าย					
3.5 ร่วมกับชุมชนในการสร้างแหล่งเรียนรู้ ในวัด					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน					
4.1 สนับสนุนการแลกเปลี่ยนองค์ ความรู้ระหว่างกลุ่ม					
4.2 พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งข้อมูล สารสนเทศของกลุ่ม					
4.3 กระตุ้นให้เกิดการติดต่อประสานงาน ระหว่างกลุ่ม					
4.4 นำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ ประสบผลสำเร็จ					
4.5 นำองค์ความรู้ที่คิดค้นได้ไปเผยแพร่ ให้กับเครือข่าย					
5. ด้านองค์กรชุมชน					
5.1 ร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งกลุ่ม					
5.2 นำองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาถ่ายทอด ให้กับกลุ่ม					
5.3 สนับสนุนการพัฒนาผู้นำให้เข้มแข็ง เพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มในชุมชน					
5.4 สนับสนุนการยกระดับการรวมกลุ่ม ให้มีความเป็นมืออาชีพ โดยเชิญ วิทยากรมาให้ความรู้					
5.5 ใช้ธรรมะเป็นแนวทางในการรวมกลุ่ม					
6. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น					
6.1 ร่วมกับชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีค่า					
6.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่น มาประกอบอาชีพ					
6.3 รมรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น					

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6.4 นำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญา ท้องถิ่น					
6.5 ร่วมกับชุมชนเผยแพร่ภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก					
7. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ					
7.1 ได้รับงบประมาณสนับสนุน จากภาครัฐ					
7.2 ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยง ในการพัฒนาชุมชน					
7.3 ได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ จากภาครัฐ					
7.4 ภาครัฐจัดหาสถานที่ในการรวมกลุ่ม ในชุมชน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
1.1 ได้ร่วมกับสถานศึกษาในออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน					
1.2 ช่วยสอนหนังสือ ด้านธรรมะแก่นักเรียน					
1.3 เป็นวิทยากรพิเศษในชุมชนบรรยายเกี่ยวกับธรรมะ					
1.4 พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชน					
1.5 ใช้วัดเป็นสถานที่จัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ					
1.6 ได้นำเด็กขาดแคลนทุนทรัพย์มาบวชเรียนปริยัติธรรม					
2. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.1 เป็นตัวแทนในการพัฒนาพร้อมทั้งมีการชักชวนประชาชนให้ร่วมพลังเพื่อการพัฒนา					
2.2 สนับสนุนการจัดตั้งองค์กรชุมชน					
2.3 บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือแก่ชุมชน					
2.4 อำนวยความสะดวกประชาชนในการบำเพ็ญกุศลในประเพณีท้องถิ่น					

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.5 มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ					
2.6 เชิญชวนญาติโยมในการบริจาคทรัพย์สินของแก่ผู้ที่ยากไร้ ด้วยโอกาส					
3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม					
3.1 ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ					
3.2 จัดโครงการอบรมธรรมะในสถานศึกษา					
3.3 จัดให้มีการแสดงธรรมเทศนาแก่ประชาชน					
3.4 มอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่าง ๆ					
3.5 จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด					
4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม					
4.1 มีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีในวันสำคัญ					
4.2 จัดให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางการติดต่อประสานงานทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ					
4.3 สนับสนุนการประกวดศิลปะพื้นบ้าน					
4.4 ส่งเสริมให้มีการทำบุญในเทศกาลประเพณี ฮีต 12					
4.5 ส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น					
5. ด้านการพัฒนาจิตใจ					
5.1 สนับสนุนกิจกรรมการการเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5					

4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม.....

.....

.....

.....

5. ด้านการพัฒนาจิตใจ.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ ที่ท่านกรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ข.1

การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบสอบถาม เรื่อง
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวมค่า IOC	ค่า IOC เฉลี่ย
	คนที่1	คนที่2	คนที่3		
X1	+1	+1	+1	3	1
X2	+1	+1	+1	3	1
X3	+1	+1	+1	3	1
X4	+1	+1	+1	3	1
X5	+1	+1	+1	3	1
X6	+1	+1	+1	3	1
X7	+1	+1	+1	3	1
X8	+1	+1	+1	3	1
X9	+1	+1	+1	3	1
X10	+1	+1	+1	3	1
X11	+1	+1	+1	3	1
X12	+1	+1	+1	3	1
X13	+1	+1	+1	3	1
X14	+1	+1	+1	3	1
X15	+1	+1	+1	3	1
X16	+1	+1	+1	3	1
X17	+1	+1	+1	3	1
X18	+1	+1	+1	3	1
X19	+1	+1	+1	3	1
X20	+1	+1	+1	3	1
X21	+1	+1	+1	3	1
X22	+1	+1	+1	3	1
X23	+1	+1	+1	3	1
X24	+1	+1	+1	3	1

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวมค่า IOC	ค่า IOC เฉลี่ย
	คนที่1	คนที่2	คนที่3		
X25	+1	+1	+1	3	1
X26	+1	+1	+1	3	1
X27	+1	+1	+1	3	1
X28	+1	+1	+1	3	1
X29	+1	+1	+1	3	1
X30	+1	+1	+1	3	1
X31	+1	+1	+1	3	1
X32	+1	+1	+1	3	1
X33	+1	+1	+1	3	1
X34	+1	+1	+1	3	1
Y1	+1	+1	+1	3	1
Y2	+1	+1	+1	3	1
Y3	+1	+1	+1	3	1
Y4	+1	+1	+1	3	1
Y5	+1	+1	+1	3	1
Y6	+1	+1	+1	3	1
Y7	+1	+1	+1	3	1
Y8	+1	+1	+1	3	1
Y9	+1	+1	+1	3	1
Y10	+1	+1	+1	3	1
Y11	+1	+1	+1	3	1
Y12	+1	+1	+1	3	1
Y13	+1	+1	+1	3	1
Y14	+1	+1	+1	3	1
Y15	+1	+1	+1	3	1
Y16	+1	+1	+1	3	1

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวมค่า IOC	ค่า IOC เฉลี่ย
	คนที่1	คนที่2	คนที่3		
Y17	+1	+1	+1	3	1
Y18	+1	+1	+1	3	1
Y19	+1	+1	+1	3	1
Y20	+1	+1	+1	3	1
Y21	+1	+1	+1	3	1
Y22	+1	+1	+1	3	1
Y23	+1	+1	+1	3	1
Y24	+1	+1	+1	3	1
Y25	+1	+1	+1	3	1
Y26	+1	+1	+1	3	1
Y27	+1	+1	+1	3	1

ภาคผนวก ค

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ก.1

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item - Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
X1	92.48	240.974	0.583	0.889
X2	92.30	252.062	0.325	0.978
X3	92.30	249.703	0.378	0.886
X4	92.30	254.933	0.259	0.892
X5	92.43	235.276	0.746	0.875
X6	92.15	249.772	0.355	0.893
X7	92.58	242.251	0.459	0.921
X8	92.65	241.669	0.535	0.839
X9	92.63	239.574	0.568	0.879
X10	92.55	241.126	0.493	0.925
X11	92.20	248.779	0.372	0.945
X12	92.05	246.254	0.438	0.832
X13	92.93	239.917	0.592	0.878
X14	92.18	248.199	0.431	0.854
X15	92.48	240.974	0.583	0.878
X16	92.20	246.985	0.467	0.887
X17	92.20	244.626	0.514	0.898
X18	91.95	245.177	0.534	0.887
X19	92.43	235.276	0.746	0.884
X20	92.48	240.974	0.583	0.878
X21	92.30	252.062	0.325	0.933
X22	92.30	249.703	0.378	0.912
X23	92.30	254.933	0.259	0.897

(ต่อ)

ตารางที่ ก.1 (ต่อ)

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item - Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
X24	92.15	249.772	0.355	0.856
X25	92.58	242.251	0.459	0.912
X26	92.65	241.669	0.535	0.953
X27	92.63	239.574	0.568	0.849
X28	92.55	241.126	0.493	0.987
X29	92.20	248.779	0.372	0.865
X30	92.05	246.254	0.438	0.842
X31	92.93	239.917	0.592	0.878
X32	92.30	252.062	0.325	0.832
X33	92.30	249.703	0.378	0.843
X34	92.30	252.062	0.325	0.832
Y1	92.58	242.251	0.459	0.912
Y2	92.65	241.669	0.535	0.849
Y3	92.63	239.574	0.568	0.849
Y4	92.15	249.772	0.355	0.856
Y5	92.58	242.251	0.459	0.934
Y6	92.65	241.669	0.535	0.919
Y7	92.30	252.062	0.325	0.832
Y8	92.48	240.974	0.583	0.878
Y9	92.20	246.985	0.467	0.834
Y10	92.20	244.626	0.514	0.967
Y11	91.95	245.177	0.534	0.865
Y12	92.43	235.276	0.746	0.875
Y13	92.48	240.974	0.583	0.958

(ต่อ)

ตารางที่ ค.1 (ต่อ)

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item - Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Y14	92.58	242.251	0.459	0.934
Y15	92.55	241.126	0.493	0.890
Y16	92.20	246.985	0.467	0.887
Y17	92.30	252.062	0.325	0.873
Y18	92.05	246.254	0.438	0.882
Y19	92.30	252.062	0.325	0.897
Y20	92.30	249.703	0.578	0.893
Y21	92.65	241.669	0.535	0.899
Y22	92.20	248.779	0.587	0.845
Y23	92.20	244.626	0.714	0.945
Y24	92.30	254.933	0.559	0.898
Y25	92.18	248.199	0.431	0.892
Y26	92.15	249.772	0.587	0.886
Y27	91.95	245.177	0.534	0.948

Reliability Coefficients

N of Cases = 40

N of Items = 61

Alpha = .892

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ รศรป. ว ๐๐๙๘/๒๕๖๑

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระเมธีปริยัติธาดา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตินันท์ สระใคร รหัสประจำตัว ๖๐๘๒๒๐๙๐๓๐๕ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขต อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดหนองคาย”
เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ยุภาพร ยุภาพร)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

โทร. ๐๔๓-๗๒๓๕๕๕

โทรสาร ๐๔๓-๗๒๓๕๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ๗๓๑

ที่ รครบ. ว ๐๐๐๘/๒๕๖๑

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุ่งสรรค์ สิงห์เลิศ

ด้วย พระมหากิติรัตน์ สระใคร รหัสประจำตัว ๖๐๘๒๖๒๐๙๐๓๐๕ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขต อำเภอนาคู จังหวัดหนองคาย”
เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ
- ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
  - ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
  - ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
  - อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ยุภาพร ยุภาศ)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ๗๓๑

ที่ รศรป.ว ๐๐๐๘/๒๕๖๑

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยา กัลสุวรรณ

ด้วย พระมหากิตินันท์ สระใคร รหัสประจำตัว ๖๐๘๒๒๒๐๙๐๓๐๕ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขต อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย”
เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ
- ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
  - ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
  - ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา

อื่นๆ ระบุ.....

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ยุภาพร ยุภาต)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

พระมหากิตินันท์ สระใคร, ศัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพล
ต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. ในการประชุม
วิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 47. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหากิตินันท์ สระใคร
วันเกิด	28 ตุลาคม 2526
สถานที่เกิด	เลขที่ 218 หมู่ 2 ตำบลบ้านवान อำเภอกำแพง จังหวัดหนองคาย 43110
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดศรีวิไลย์ หมู่ 2 ตำบลบ้านवान อำเภอกำแพง จังหวัดหนองคาย 43110
สถานที่ทำงาน	วัดศรีวิไลย์
ตำแหน่ง	พระ

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2553 พุทธศาสตรบัณฑิต (พศ.บ.)
สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2562 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY